

የሰርቆ አደሮች ስብሰባ

እና ሌሎች

5ኛ ክፍል

በዳንኤል ክብረት

መ.ጋቢት 2009 ዓ.ም

አዲስ አበባ

© ዳንኤል ኩባረት ብርሃኔ

መብቱ በሕግ የተጠበቀ ነው

መጋቢት 2009 ዓ.ም.

ሁለተኛ ዕትም ሚያዝያ 2009 ዓ.ም

ሦስተኛ ዕትም ግንቦት 2009 ዓ.ም

አራተኛ ዕትም ሰኔ 2009 ዓ.ም

አምስተኛ ዕትም ሐምሌ 2009 ዓ.ም

አሳታሚ

አግዮስ ኅትመትና ጠቅላላ ንግድ ሥራ ሐላፊነቱ የተወሰነ የግል ማኅበር

አድራሻ

አዲስ አበባ፣ መገናኛ ለም ሆኔል ባቡር ጣቢያ ፊት ለፊት፣ ማትያስ ሕንፃ

5ኛ ፎቅ፣ ቢሮ ቁጥር 404

አዲስ አበባ፣ ኢትዮጵያ

ስልክ ቁጥር : 011 663 9902 / +251 930 098254

ኢሜይል : danielk@agyos.com

ድረ ገጽ : www.danielkibret.com

ሀገር እና መንግሥት

1 - የሰርቆ ለደሮች ሰብሰባ	7
2 - «ሀገር ማለት ሰው ነው»፤ እስኪ መት በለኝ !	15
3 - የደጃች ውቤ ልቅሶ	22
4 - ሕዝብን የሚያዳምጥ መንግሥት፤ መንግሥትን የሚያዳምጥ ሕዝብ	30
5 - ጀሮ እና ቀንድ	37
6 - ደቂቀ ሰይጣን	44
7 - ትናንት አልባዋ ከተማ	52
8 - መሪ (ሪዳ) እና ገዥ (ሐኩጋይ - ሻ)	65

ሥሉሴ

9 - ሦስቱ ወዳጆች	74
10 - ሦስቱ የሕዝብ ማስጠንቀቂያዎች	82
11 - የሦስት ደብዳቤዎች አዙሪት	87
12 - ሦስቱ ሳፕኖች	94

እነዋወር

13 - ሰርግ እና ሰዓት	103
14 - ቆሻሻ መጣል ከልከል ነው !	III

ርእስ

15 - አራቱ የጠባይ እርከኖች	122
16 - ሺአውያን	133
17 - ከንብ ጋራ ኑሮ	144
18 - መኪና አሳዳጅ ውሾች	152
19 - ኩሬ እና ወንዝ ምሁራን	160
20 - « ፌስ ዳቢ »	169
21 - ከተራራው ጀርባ ያለው ሰው	179
22 - ሥጋ፣ ጎሊናና ልቡና	188

የወፏ ዝማሬዎች

23 - የወፏ ዝማሬ - ፩	198
24 - የወፏ ዝማሬ - ፪	206

መታሰቢያነቱ

በየዓመቱ ከአዲስ አበባ እስከ አድዋ በእግራቸው
በመጓዝ የታላቁን አድዋ ድልና ለመላው ዓለም ቅኝ
ተሾሞ ሕዝቦች ያበራውን የነጻነት ወጋገን
ለሚዘከሩት የዘመናችን አድዋ ዘማች ወጣቶች
(ኩዙ አድዋ) ይሁን።

ሀገር እና መንግሥት

የሰርቆ አደሮች ስብሰባ

ሰሞኑን በአዲስ አበባ አንድ ትልቅ የስብሰባ አዳራሽ ውስጥ የአዲስ አበባ ደረጃ አንድ ሌሎች ስብሰባ አድርገው ነበር። የስብሰባው መሪ ቃል «የሕዝቡን ጥያቄ ለመመለስ ሌሎች ምን ሊያደርጉ ይችላሉ?» የሚል ነው። ስብሰባው አንደተጀመረ አንደኛው የታወቀ ሌባ እጁን አወጣና «መፈክሩ ላይ የተጠቀስንበት ሰም ትክክል አይደለም። ገጽታችንን የሚያበላሽ ነው» ሲል አስተያየት ሰጠ። ጭብጨባ አዳራሹን ሞላው። «ታዲያ ምን ይሁን፤ መጭም ሌባ መሆናችን ርግጥ ነው» አሉ ሰብሳቢው።

«ጠየም አድርጉት፤ እንደ ባለፈ ጥሬ ድርግም አይደረግም» አሉ ሌላ አስተያየት ሰጭ።

«አሁን ምን እንባል?» አሉ ሰብሳቢው።

«ሌሎቹ ሠርቶ አደር፤ አርብቶ አደር፤ ወቶ አደር፤ አርሶ አደር ከተባሉ እኛም ሳጥቆ አደር፤ ነው መባል ያለብን»

ይኼው ጸደቀ።

«የሕዝቡ ምሬት ጨምሯል። ሕዝቡ በሌቦች መማረፋትን በተደጋጋሚ እየገለጠ ነው። አንድ ቀን መሣሪያ ቢያጣ እንኳን አካፋና ዶማ ይዞ መነሣቱ አይቀርም።

ከተንተከተከ አላቱ ጨምሮ

ከዳኑን ይገፋል የፈላበት ሽሮ

ሲባል አልሰማችሁም። ያን ጊዜ ደግሞ ለሁላችን መግቢያ ቀዳዳው ጠባብ ነው የሚሆነው። ለዚህ ጉዳይ እኛው ራሳችን መፍትሔ ማምጣት አለብን» አሉ ሰብሳቢው።

«ሰንናገር ለይተን መናገር አለብን። ሌባ ሁሉ እንድ ዓይነት አይደለም። ኩፋ ሌባና ልክስክስ ሌባ፤ ጨዋ ሌባና ባለፈ ሌባ፤ ሺቃጭ ሌባና ኢንሸስተር ሌባ፤ ነጥቆ ሂያጅና ነጥቆ ገንቢ፤ ገፋፊ ሌባና ለካፊ ሌባ፤ እየተባለ የሚዘረዘር ብዙ ዓይነት ሌባ ነው ያለው። በስመ ሌባ ሁላችንም መሰደብ የለብንም» አሉ እንድ የታወቁ ሌባ።

ሰብሳቢው የተገረሙ ይመስላሉ። አገጫቸውን በእጃቸው ይዘው «እኔም የእናንተን ያህል ባይሆንም መቼም በዚሁ ስም ተጠርቼበታለሁ። አሁን የዘረዘርከው ግን ምንድን ነው?» አሉት።

ሰውዬው ዕውቀት በመጠየቁ ወንበሩ ላይ ተገላብጦ ተቀመጠና ጉሮሮውን ጠራረገ፤ «መቼም ዕውቀት ማካፈል ደስ ይለኛል። ኩሩ ሌባ ማለት ከሚሊዮን በታች የማይነካ፤ ዝም ብሎ በመቶውም በሺውም የማይልከሰከስ ነው። ልከሰከስ ሌባ ደግሞ የዚህ ተቃራኒ ነው። ጨዋ ሌባ ማለት ደግሞ ሲሰርቅ በሕጉ መሠረት የሚሰርቅ ማለት ነው። ሰነድ አዘጋጅቶ፤ ጨረታ አጫርቶ፤ ማስታወቂያ አሠርቶ፤ ቃለ ጉባኤ አያይዞ፤ ዕቃ ገቢ አድርጎ የሚሰርቅ ማለት ነው። ባለፈ ሌባ ደግሞ የዚህ ተቃራኒ ነው። ኢንቨስተር ሌባ ገንዘብ የሚበጭቀው ከትላልቅ ኢንቨስትመንቶች ብቻ ነው። መጉመድ አንጂ መጉረስ የማያውቅ ቆፍጣና። መጉረድ አንጂ መቁረጥ ያልለመደ ጀግና፤ መቦጨቅ አንጂ መንጨት የማያውቅ ሆደ ሰፊ ማለት ነው። ሽቃጭ ሌባ ግን ከገቢውም፤ ከወጭውም፤ ከሰቆም፤ ከኅብረት ሰቆም የሚቀነጣጥብ ቀነጣጣቢ ነው። ነጥቆ ሂያድና ነጥቆ ገንቢ ስለሚባሉት የሌባ ዓይነቶች በደንብ መግለጥ አለብኝ። «ነጥቆ ሂያድ ሌባ» ማለት ካገኘ በኋላ እዚህ ሀገር የማይቀመጥ ሌባ ነው። ይኼ ዓይነቱ ሌባ ለሀገሪቱ ዕድገት ዕንቅፋት ነው። የሀገርን ገቢ ወደ ባዕድ ሀገር የሚያሸሽ ከሐዲ ሌባ ነው። የሀገር ፍቅር ስሜት ፈጽሞ የሌለው ሌባ ነው። እዚሁ ነጥቆ እዚሁ መብላት ሲገባው ሀገሩን

ከድቶ ወጥቶ የሚበላ። እኛ «ወጥቶ በል ሌባ» ብለንዋል። «ነጥቆ ገንቢ ሌባ» ግን አገር ወዳድ ሌባ ነው። እዚህ ነጥቆ እዚህ ፎቁንም፣ ፋብሪካውንም፣ ሆቴሉንም፣ እርሻውንም ይገነባል። ለሀገሩም አጥብቆ ያስባል። እዚህ ነጥቆ እዚህ የሚሊዮን ብሩን መኪና ያሽቃብጠዋል፤ እዚህ የመቶ ሺ ብር ውስኪ ያወርዳል።

ነጥቆ ገንቢ ሌባ ደግ ሰው ነው። ሃይማኖተኛ ከሆነ ከነጠቀው ገንዘብ ወይ ለቸርች ወይ ለገዳም ይሰጣል። ነዳያን ያበላል። ድሃ ይረዳል። ሃይማኖተኛ ካልሆነ ደግሞ ለወጣት ማገበራት ይለግሳል፤ ለቀበሌ ቲሸርት ያሠራል፤ በዓል ስፖንሰር ያደርጋል፤ እንዲህ ያለው ነጥቆ ገንቢ ሌባ ሊበረታታ ይገባዋል። ግን ምን ያደርጋል የሀገራችን ሕግና የኢንቨስትመንት ዐዋጁ በቂ ማበረታቻ ለዚህ ሀገር ወዳድ ሌባ አይሰጥም።

በመጨረሻ የማብራራላችሁ «ገፋፊ ሌባና ለካፊ ሌባ» ስለሚባሉት ነው። ገፋፊ ሌባ ማለት ሥጋ ሲበላ አጥንት የማያስቀር፤ እንጀራ ሲበላ ሞሰብ የማይተርፈው፤ ሻይ ሲወስድ ከነ ብርጭቆው፤ የደራሲውን ድርሰት ወስዶ የደራሲውን ስም የሚያጠፋ፤ ሚስቱን መንጠቁ ሳያንሰው ባሏን የሚገድል፤ በመሬትህ ላይ ባለ ዘጠኝ ፎቅ ሊሠራ አንተን በዘጠነኛው የኮንዶሚኒየም ፎቅ ላይ የሚወረውርህ፤ ሃምሳ ዓመት የኖርክበትን ቤት ወስዶ ከከተማው ሃምሳ ኪሎ ሜትር አውጥቶ

የሚጥልህ ማለት ነው። ለካፈሎቹ ሌቦች ዝም ብለው ነው። እዚህም እዚያም ለኮፍ ለኮፍ ነው የሚያደርጉት።»

ሰውዬው ማብራሪያውን ሲጨርስ አድናቂዎቹ እየሳቱ አጨበጩ። ሰው የልቡን ሲነግሩት የኮረኮሩት ያህል ይስቃል ይባል የለ።

«ታዲያ አሁን መፍትሔው ምንድን ነው?» አሉ ሰብሳቢው ነገሩ ውስብስብ ብሎባቸው። አንዱ እጁን አወጣ።

«ለችግሩ መባባስ ዋነኞቹ ተጠያቂዎች ከመሐልና ከታች ያሉት ሌቦች ናቸው። አሁን እኔ ኩሩ ሌባ ነኝ። ልስረቅ አልሰረቅ ሰፊው ሕዝብ አያውቅም። እይውልዎት፤ መንደር መንገድ ላይ ያለችውን ዛፍ የሚቆርጠውን እንጂ ደን ውስጥ ያለውን ዛፍ የሚቆርጠውን ማንም አያየውም። አሁን ለኛ ችግር የሆኑብን የመንደር ዛፍ ቆራጮች ናቸው። ለካፈ ሌቦች ከስኳሩም፣ ከጨውም፣ ከድንቹም፣ ከሸማቾችም ይቀነጣጥቡና ሕዝቡን ያነሣሡታል። ሕዝቡኮ ስኳሩ ወደ ሸማቾች ከገባ በኋላ አለቀ ሲሉት እንጂ መጀመሪያውኑ ወደ ሸማቾች ባልመጣው ስኳር ላይ አይበሳጭም። ሃምሳ ኩንታሉን ወስደን ሃምሳውን ኩንታል ሩብ ሩብ ኪሎ ብናከፋፍለው ተመስገን ብሎ ነው ወደ ቤቱ የሚሄደው። ሥራው ግልጽነት ያለው እንዲመስል ደግሞ የመጣውን ሃምሳ ኩንታል ከሴቶች፣ ከወጣቶችና ከአዛውንት የተመረጡ ኮሚቴዎችን አሰልፎ እኩል እንዲያካፍሉ ማድረግ ነው።»

«ልክ ነው።» አለ አንዱ ሰርቆ አደር ኢንቨስተር «ሕዝቡ መብራት ተቆራረጠብን አለ አንጂ የመብራቱን ኪብል እነማን ናቸው ከውጭ የሚያስገቡት ብሎ ጠየቀ? ዱቄቱ ወደ ሸማቾች በብዛት አልመጣም አለ አንጂ፤ ዱቄቱን እነ አገሉ ብቻ ለምን ከውጭ ያስመጣሉ? ብሎ ጠየቀ? አልጠየቀም። ኮንዶሚኒየም በትክክል አልደረሰኝም አለ አንጂ፤ እነ አገሉ የከተማ ቦታ በካሬ 300 ሺሕ ብር የሚጫራቱት ብሩን ከየት ቢያመጡት ነው ብሎ ጠየቀ? አልጠየቀም። ሕገሌና አገሌ የተባሉ ዋና አከፋፋዮች ለምን አስወደዱብን? ለምን አሳነሱን? አለ አንጂ ማን እነርሱ የውጭ ምንዛሪ ከየት አያገኙ ነው ዕቃውን ከውጭ የሚያመጡት? ብሎ መቼ ጠየቀ። ስለዚህ ችግሩ ከታች ያሉት አቀባባይ ሌቦች አሠራሩን ስላላወቁበት ነው ማለት ነው። አያችሁ ሕዝቡ የዋሕ ነው። በጥፍርህ ስትቧጭረው ጥፍሩን ቁረጠልኝ ነው የሚለው። ሰውዬውኮ የቧጩረው ጥፍር ስላለው አይደለም። በጥፍሩ እንዲቧጭር የሚያዘጋጅ ጭንቅላት ስላለው ነው። ሕዝቡ የቧጩረውን ጥፍር አስቆርጦ ወደ ቤቱ ይገባል። ለተወሰነ ጊዜ ቧጩረው ዝም ይላል። ቆይቶ ግን ጥፍሩ ሲያድግ መቧጩሩን ይቀጥላል። መጀመሪያ ጥፍሩን ያሳደገው፤ ተቧጩር ብሎ መብት የሰጠው ማን ሆነና። አሁንም ያስቸገሩን ራሶች አይደሉም። ጥፍሮቹ ናቸው።» አንደ ድጓ አድራሽ በሊቃውንት ፊት ዕውቀቱን ያስመሰከረ መስሎት ትከሻውን ሰበቀ።

ሰብሳቢው ግራ እየገባቸውም ቢሆን «ሐሳቡን እንጠቅልለው፤ የመጻፄ ሐሳብ እምጡ» አሉ።

ሁለት ሰዎች ተረዳድተው ያዘጋጁትን የአቋም መግለጫ ይዘው ወጡ። እነርሱ የአቋም መግለጫውን ሲያቀርቡ ተሰብሳቢዎቹ ወረቀትና ስክርቤቶች አዘጋጁ።

አንደኛ፡- ኅብረተሰቡ ስርቆትን እንዲጠየቁ ስለ ስርቆት በመገናኛ ብዙኃን ትምህርት ይሰጥ፤ (ይኼ ሲነበብ አንድ አምስቱ በቲቪና ሬዲዮ የሚቀርበውን ማስታወቂያ ለመሥራት እንዴት ከባለ ሥልጣናቱ ጋር እንደሚሠሩ ተንሸካሽኩ፤ አንድ ሁለቱ ደግሞ በእነርሱ ሬዲዮ ጣቢያ ይህን ፕሮግራም ለመሥራት የስፖንሰር ገንዘብ ሲበጭቱ ታያቸው።)

ሁለተኛ፡- በየቀበሌውና በየደረጃው ሕዝቡ ሊቦችን እንዲያጋልጥ ይደረግና ርምጃ ይወሰድ፤ (የተወሰኑት ተሰብሳቢዎች ለቀበሌ ስብሰባዎች ሞንታርብ፤ ውኃና ኮፍያ ያለ ጨረታ ለማቅረብ ተጠቃቀሱ።)

ሦስተኛ፡- ሌብነትን የተመለከተ ዜማ ቢታዋቂ አርቲስቶች እንዲዘጋጁ ይደረግ፤ (አርት ነክቶናል የሚሉ ነጥቆች አደር አርቲስቶች የሚዘጋጀውን የዐረ ስርቆት ቅስቀሳ ከእነርሱ እንዳይወጣ መላ ዘየዱ።)

አራተኛ፡- ስለ ስርቆት አስከፊነት የሚያስተምር ቢል ቦርድ በመላ ሀገሪቱ ይተከል፤ (የማስታወቂያ ድርጅት ያላቸው ተሰብሳቢዎች ይጅ ፕሮጀክት ከኛ ኢታልፍም ብለው ማሉ።)

እምስተኛ፡- የፀረ ስርቆት ቀን በየዓመቱ ይከበር፡፡ (ቲሸርትና ኮፍያ፣ መድረክና መስተንግዶ የሚያቀርቡ ተሰብሳቢዎች ዓመታዊ ገቢ ተገኝ ብለው ጮቤ ረገጡ፡፡)

ተሰብሳቢዎቹ ሲወጡ የአዳራሹ ዘበኛ በሐዘን ለጓደኛቸው «በሬ ሞተና ፍትሐት ሲፈታ ከበሮው ድምፁ እንዳይሰማ ትሽ፣ ትሽ፣ ትሽ፣ ይል ጀመር፡፡ ከዚያ በፊት እድም! እድም! እድም! ሲል ይሰሙት የነበሩት ጽናጽንና መቋሚያ ምነው ዛሬ ያለውትሮህ ድምፅ እንዳይሰማ ትሽ፣ ትሽ፣ ትሽ፣ ትል ጀመር?» ብለው ቢጠይቁት ለሞተው በሬ፤ የሚመታው የበሬ ቆዳ ሆኖበኝኮ ነው፡፡ እንዴት ከበሬ ቆዳ ተሠርቼ በሬ ሞተ ብዬ ከበሮ ልምታ፤ አላቸው ይባላል ብለው ተረቱ፡፡

«ሀገር ማለት ሰው ነው» ፤

እስቲ መት በለኝ!

ኢትዮጵያ ውስጥ ከሚገርሙኝ ዘፈኖች አንዱ «ሀገር ማለት ሰው ነው» የሚለው ነው። አሥራኤላዊና ጂፕሲ ይህንን ቢሰሙ ምን ይሉ ይሆን? አላለሁ። አይሁድ በመላው ዓለም ለ1900 ዓመታት ያህል ተበታትነው ሲኖሩ በየአካባቢው ሰው ነበራቸው፤ ያውም እንደ ብረት የጠነከረ ማኅበረሰብ፤ ሀገር ግን አልነበራቸውም። ሀገር ማለት ሰው ከሆነ አይሁድ ሀገር ፍለጋ ከሺሕ ዓመታት በላይ መኳተን አልነበረባቸውም። በአውሮፓ የሚኖሩት ጂፕሲዎች የታወቀ ማኅበረሰብ አላቸው። ነገር ግን ሀገር የላቸውም። ሀገር ማለት ሰው ቢሆን ኖሮ ጂፕሲ የሚባል ሕዝብ ብቻ ሳይሆን ጂፕሲ የሚባል ሀገርም ይኖር ነበር። ግን የለም።

በአሜሪካ ወደ አንድ ሚሊዮን የሚጠጉ ኢትዮጵያውያን አሉ። «በአሜሪካ የሚኖሩ ኢትዮጵያውያን» የምትባል ሀገር ግን የለቺም። ሚሊዮን የሚደርሱ ግሪኮች በአሜሪካ ይኖራሉ። «የአሜሪካ ግሪኮች የምትባል ሀገር ግን የለችም። «ግሪክ ሲሠራ አሜሪካ ይኖራል፤ ሲያረጅ ግሪክ ይጠራል» የተባለው ሀገር ሰው ብቻ ስላልሆነ ነው።

ሰዎች ተሰብስበው ሀገር ሊመሠርቱ አይችሉም። በየሀገሩ የተሰበሰቡ ማኅበረሰቦች «ኮሙኒቲ» ይባላሉ እንጂ ሀገር አይባሉም። ሀገር ሀገር ለመሆንና ለመባል ከሰው በተጨማሪ የምትፈልገው ብዙ ነገር አላትና። ሀገርን ሀገር ለማስባል መሬትም ያስፈልጋል፤ መሬት ሳይኖርህ ሰው ስለሰበሰብክ ብቻ ሀገር ልትሆን አትችልም። ያውም የእኔ የምትለው የምትሞትለትና የምትለፋለት ታሪካዊ መሬት ያስፈልግሃል።

አይሁድ በ1930 አካባቢ በኡጋንዳ ኡዋሲን ጊሹ (Uasin Gishu County) በተባለ ቦታ እንዲሠፍሩና ሀገር እንዲኖራቸው ታስቦ ነበር። እንደ ቴዎዶር ቨርዝል ያሉ ታላላቅ የጽዮናዊነት መሪዎችም ለጊዜውም ቢሆን ተሰማምተውበት ነበር። ብዙኅኑ አይሁድ ግን «ሀገር ማለት የሆነ መሬት አይደለም። ታሪካዊ መሬት ነው» ብለው ተቃወሙት። ሀገር ማለት የሆነ መሬት ብቻ ቢሆን ለአይሁድ ከዛሬዋ አሠራሪዎች ይልቅ በእየር ንብረትና በተፈጥሮ ማዕድን፣ ብሉም በአቀማመጥ ኡጋንዳ ትሻላቸው ነበር።

ባድሜ ለምትባል ከጦርነቱ በፊት በዙፍው ሕዝብ ሰምቷት ለማያውቅ መሬት የተደረገውን ጦርነት የረሳ ሰው ነው «ሀገር ማለት ሰው ነው» የሚል። ሀገር ማለት ሰው ከሆነ ለባድሜ የተደረገው ጦርነት ለማን የተደረገ ነው ሊባል ነው? በሄግ ፍርድ ቤት የነበረው ክርክርስ የመሬት ክርክር እንጂ የሰው ክርክር ነበር እንዴ?

ሀገር ማለት ሰው ቢሆን ኖሮ ሰው ስለ ሀገሩ ሲያነሣ ወንዙን፣ ተራራውን፣ ሽለቆውን፣ ሜዳውን፣ ጫካውን እያነሣ ለምን ይዘፍን ነበር?
«ያገሬ ተራራ ወንዝ ወንዙ ለምለም

እማማ ኢትዮጵያ ኑሪ ለዘላለም» ለምን ይል ነበረ?

ሀገር ማለት ሰው ከሆነ ይሄ የኔ ክልል፣ ጎጥና መንደር ነው የሚለው ክርክር ከየት ይመጣ ነበር? ሀገር ማለት ሰው ከሆነ የተለየና የታወቀ የሀገር ድንበርና ካርታ ለምን ያስፈልግ ነበረ? ሰውማ የትም ነው የሚኖረው። ካርታ አያሻውም። ሀገር ማለት ሰው ከሆነ ለምን የአብዛኞቹ ሀገሮች ብሔራዊ መዝሙር ስለ መሬቱና ስለ ድንበሩ ያወራል? ሀገር ማለት ሰው ከሆነ ለሰው ፓስፖርትና ቪዛ ለምን ያስፈልገዋል? ሰው ያለበት ቦታ ሁሉ ሀገሬ ስለሆነ ለምን እንደፈለግኩ ወጥቼ አልገባም? አንድ ሰው ወደ አንድ ሀገር ገባ የሚባለው ወደ መሬቱ ሲገባ እንጂ የሀገሩን ሰው ሲያገኝ ነው እንዴ? ምናልባትም ከአንታርክቲካ በቀር ቪዛ መጠየቅ ያለበት ሀገር አልነበረም። እርሱ ሰው

የለበትምና «ሀገር ማለት ሰው ነው» የሚለው አይመለከተውም። ሀገር ማለት ሰው ከሆነ በሰማይ የሚሄድ አውሮፕላን «የአየር ክልሌን ጣቢያ ብሎ መሟገት ምን የሚሉት ሞኝነት ነው? ሰውን አልጣሰ፣ የጣሰው አየር ነው።

ደግሞም አገር ማለት መሬት ብቻ አይደለም። ያማ ቢሆን ኖሮ አንታርክቲካ ሀገር ይሆን ነበር። ያማ ቢሆን ኖሮ በዓለም ላይ የሚገኘ ወደ ሃምሳ የሚጠጉ ሰው አልባ ደሴቶች (noncumene) «ሀገር» ተብለው በተባበሩት መንግሥታት ይመዘገቡ ነበር። ሀገር ማለት መሬት ቢሆን ኖሮ መሬት ያለው ሁሉ ሀገር ይኖረው ነበር። የአሜሪካ ሕንጾች፣ የአውስትራልያ አበርጅኖች፣ ከጥንት ጀምሮ የሚኖሩበት መሬት አላቸው። የራሳቸው የሆነ ሀገር ግን የላቸውም። ደቡብ ሱዳናውያን የራሳቸው የሆነ የሚኖሩበት መሬት ነበራቸው፤ ሀገር ለመሆን ግን መዋጋት ነበረባቸው። ደቡብ ሱዳኖችን ያነ ሁሉ ዘመን ያዋጋቸው የመሬት ጥያቄ ሳይሆን የሀገርነት ጥያቄ ነው። የራሳቸውን ፖለቲካዊ መሬት አግኝተው እንኳን ሀገር ለመሆን ገና እየተሠሩ ነው። ፍልስጤማውያን ይብዛም ይነስ የሚኖሩበት መሬት አላቸው። አገር ግን የላቸውም።

አገር ከዚህ ሁሉ በላይ ነው። ሰው፣ ሰው የኖረበትና ታሪክ የሠራበት መሬት፣ ማኅበረሰብ ከማኅበረሰብ፣ ሰው ከሰው፣ ሰው ከማኅበረሰብ፤

ሰው ከመሬት፣ ሰው ከአራዊት፣ ሰው ከተፈጥሮ፣ ሰው ከወራሪ ጋር የነበረው ትግል፣ ውጊያና ወዳጅነት፤ የተረተው ተረት፣ ያወጋው ወግ፣ የፈጠረው አፈ ታሪክ፣ ያከማቸው ትዝታ፣ ሰው ለመሬቱ፣ ለወገኑና ለእምነቱ የከፈለው መስዋዕትነት፤ የዘፈነው ዘፈን፣ ያቅራራው ቀረርቶ፣ የፎክረው ፉክራ፤ ያገኘው ድልና የተሸከመው ሽንፈት፤ ያደረሰው በደልና የደረሰበት በደል ይሄ ሁሉ ነው ሀገር።

መገለጫው ቅርስ፣ መዋሐጃው ባህል፣ መታያው ልብስና መዋቢያው ጌጣጌጥ፣ መገናኛው ቋንቋ፣ መዝናኛው ጭፈራ፤ ማስተማሪያው ተረት፣ መክበሪያው ዓመት ባል፣ መጠበቢያው ምግብ፣ መቆዘ ሚያው እንጉርጉሮ፣ መተከዣው ልቅሶ፣ መተኪያው ልደት፣ ማሳረጊያው ቀብር፤ መገምገሚያው ምግባር፣ ማነወሪያው ነውር፤ መኩሪያ ጀግንነቱ፣ ማፈሪያ ገመናው፤ መደበኛው ቤቱ፣ መመረሪያ ጫካው፤ ይሄ ሁሉ ነው ሀገር። ታሸቶ ተገርኝቶ ያመጣው አንድነት፣ ተጣልቶ ተባልቶ ያመጣው ልዩነት፣ እንደ ዘሐ ዘጊ የተጠላለፈው፣ እንደ እግር ሠንሠለት የተቆላለፈው፣ ሲፈተል፣ ሲገመድ፣ ሲባዘት፣ ሲዳወር፣ ሲከካ፣ ሲሰለቅ፣ ሲጣላ፣ ሲታረቅ፣ ሲያውቅና ሲማይም፣ ሲሠለጥንና ሲደክይ፣ ሲሰፋና ሲጠብ፣ የኖረውና የኖረበት፣ የኖረለትም ነው ሀገር።

ሀገር ትዝታ ነው። የትም ቦታ ስትሄድ ጠምዶ የሚያመጣህ። ምንም ሥጋ ብትቆርጥ ከብቱ ትዝ ይልሃል፤ ምንም ቢቸ ዳር ብትዝናና ወንዙ ትዝ ይልሃል፤ ምን በሸቱ ብትታጠን አፈሩ ይሸትሃል፤ ምን በሥጋጃ ላይ

ብትሄድ ጉዝጓዙ ይመጣብሃል። በኮምፒውተር እየሠራህ ያባካኸው ጭቃ ይናፍቅሃል፤ በጄት እየበረረክ አህያና በቅሎው ያምርሃል፤ ማንሐተን ተቀምጦህ ሰባተኛ፤ ሎንደን ተቀምጦህ ቂርቆስ፤ ኖርዌይ ሆነህ ጅግጅጋ፤ ካናዳ ሆነህ ሐረር ይወዘውዝሃል። ሀገር ማለት ትዝታ ነው።

ሀገር ማለት ከምትገልጠው ብታስበው፤ ከምትኖርበት ብትሞትበት፤ ከምትስቅለት ብታለቅስለት የምትመርጥለት ነገር ነው። ሀገር ማለት ትተኸው ብትሄድ ትቶህ የማይሄድ፤ በራቅከው ቁጥር ልብህ ውስጥ በቅርበት የሚቀር፤ ባወቅከው ቁጥር የምትንገበገብለት፤ በተረዳኸው ቁጥር የምትሳሳለት፤ አንተን እርሱ ውስጥ እንደምታገኘው ሁሉ እርሱንም አንተ ውስጥ የምታገኘው፤ የተሠራህበት ውሑድ፤ የተቀረጽከበት ማንነት ነው ሀገር።

ሀገር ማለት ሰው ብቻ ቢሆን ኖሮ ዘመድ የሌለው ሰው ወደ ሀገሩ ለመምጣት ባልናፈቀ ነበር። ሀገር ማለት ሰው ብቻ ቢሆን ኖሮ ዘመዶች ሁሉ ከእርሱ ጋር ውጭ የሚኖሩለት ሰው «ሀገሬን ሀገሬን» እያለ መከራ ባላየ ነበር። ሀገር ማለት ሰው ብቻ ቢሆን ኖሮ ሰዎች በየዘመናቱ የበደሉት ሰው ሀገሬ በደላችኝ ባለ ነበር። ሀገር ማለት ሰው ብቻ ቢሆን ኖሮ ሰው ስለ ሀገሩ ሲያስብ ተራራውና ወንዙ፤ አዕዋፉና አራዊቱ፤ ማሳውና ቀየው ለምን ትዝ ይለው ነበር። ሀገር ማለት ሰው ብቻ ቢሆን ኖሮ ያሸነፈ አትሊት፤ ድል ያደረገ ኳስ ተጨዋች ባንዴራው ሲሰቀል ለምን ያለቅስ ነበር?

«አዙረህ አዙረህ ሀገሪ መልሰኝ

በሹም የታዘዘ አፈር አታልብሰኝ» ብሎ ለምን ያንጎራጉር ነበር? ዐጽሙ በአፈሩ እንዲያርፋ ለምን ይናዘዝ ነበር? ለምን ሙሾውን፣ የሠርግ ዘፈኑን፣ ወጉን ማዕረጉን ይፈልገው ነበር?

ሀገር በአርምሞ እንጂ በንግግር፣ በተግባር እንጂ በዝርዝር ሊናገሩለት የማይቻል ነገር ነው። ውጥንቅጥ ሰበዞች የሰፋት ሞሰብ፣ ዓይነተ ብዙ ድርና ማጎች የሸመኑት ጋቢ፣ ልዩ ልዩ ቅመሞች የሠሩት ወጥ፣ ብዙ ገባሮች የፈጠሩት ዓባይ፣ ብዙ ትውልዶች የከመሩት ተራራ፣ ከአራቱ አቅጣጫ ተሰብስቦ በአንድ ወፍጮ የተፈጨ አህል፣ ከየአበባው ተቀስሞ በአንድ ቀፎ የተሠራ ማር፣ ከየእህሉ ወጥቶ በአንድ ማድጋ የተጠመቀ ጠላ፣ ከየእንጨቱ ተለቅሞ በአንድ ጽንሐ የታጠነ ዕጣን ነው ሀገር።

ሀገር ማለት ሰው ነው? እስኪ ሙት በላኝ!

የደጃች ውቤ ልቅሶ

ዐፄ ቴዎድሮስ በበጌምድር ማንም ለሞተ ዘመዱ እንዳያለቅስ የሚል ዐዋጅ ዐውጀው «ሰው ሁሉ ዕንባውን ያጠጣ ነበር።» በዚህ መካከል ደጃች ውቤ ሞቱና ለእቴጌ ጥሩ ወርቅ ወደ መቅደላ መርዶ ተላኩ። ዐፄ ቴዎድሮስም ሕዝቡን «ለደጃች ውቤ አልቅሱልኝ» ብለው አዘዙ። ሰውዎ ሁሉ ዘመዱ ሲሞት የቀረበት ልቅሶ ያን ጊዜ ወጣለት። ይህንን ያየች የበጌምድር አልቃሽ፤

የኒታ ደጅ አዝማች ሁልጊዜ ደግነት

ዛሬ እንኳን ሊድሃው ዕንባ አስተረፉለት፤ ብላ ገጠመች ይባላል።

ያን ቀን በበጌምድር ወጥቶ የማያውቅ ሰው አደባባይ ወጥቶ፤ ተለቅሶ የማያልቅ ልቅሶ ተለቀሰ ይባላል። ከወጣው በጌምድሬ መካከል ደጃች

ውቤን የሚያውቃቸው፤ ለደጃች ውቤም ያለቀሰላቸው ጥቂት ነው አሉ። አብዛኛው ሰው ያለቀሰው ከዚህ በፊት ለሞተውና ተከልከሎ ሳያለቅስለት ለቀረው ዘመዱ ነበር። በየሚርገጃው የወረደው ሙሾ ደጃች ውቤን ከሚያስታውስ ይልቅ ቴዎድሮስን የሚወቅሰው ይበዛ ነበር አሉ። በዚህ የተነሣ የደጃች ውቤ ልቅሶ በድምቀቱ ተወዳዳሪ አጥቶ ይኖራል።

ምክንያትና ሰበብ ይለያያሉ። ምክንያት የአንድ ነገር መነሻ ሥር መሠረቱ፤ ቫይረሱና ጀርመ፤ መንግሥቱና መብቀያው ነው። ሰበብ ግን ያ በአንዳች ምክንያት ሲበቅል፤ ሲያድግ፤ ሲጎነቁል፤ ሲከካ፤ ሲበካ የኖረ ጉዳይ የሚገለጥበት ምቹ አጋጣሚ ነው።

«አንኳን አናቱ ሞታ አንዲያውም አልቅስ አልቅስ ሲለው» የኖረ ሰው «ዋይ» ብሎ የሚወጣለት ቀን። የበጌምድርን ሰው በነቂስ ወጥቶ አንዲያለቅስ ያደረገው ምክንያት የደጃች ውቤ መሞት አልነበረም። የቴዎድሮስ አስተዳደራዊ በደል እንጂ። ዐፄ ቴዎድሮስ ሞጣ ሄደው ሬሳ በሬሳ አድርገውት ሲመጡ፤

ሞጣ ቀራንዮ ምነው አይታረስ

በሬሳ ላይ መጣሁ ከዚያ አስከዚህ ድረስ፤

ተብሎ ተለቅሷል። ንጉሥ ግን አልሰሙም። ሸዋ ወርደው የሰውን እጅ እየቆረጡ ገደል ሲከቱትም፤

ዐፄ ቴዎድሮስ እጅግ ተዋረዱ

የሸዋን ሰው ሁሉ እጅ ነሥተው ሄዱ፤ ተባለ፡፡ ንጉሥ ግን አልሰሙም፡፡

ጎጃም አገው ምድር ሄደው የደጃች ጓሉን ሠራዊት ገጥመው ድል ካደረጉ በኋላ የተማረከውን ስምንት ሺ ሠራዊት እንደ ኩብት አሳርደው ባደሩ ጊዜ፤

አንጥረኛው ብዙ ከንጉሡ ቤት

ባል አልቦ አደረጉት ይኼን ሁሉ ሴት፤

ተብሎ ተለቀሰ፡፡ ንጉሥ ግን አልሰሙም፡፡

ከጣና ምጽርሐ ደሴት ተነሥተው የደንቢያንና የበጌምድርን ሰው በየቤቱ እያሰገቡ አሳት ባነደዱት ጊዜ፤ የበጌምድር አልቃሽ፤

አግዚርና ንጉሥ ተጣልተው ቁመው

ቅዱስ ሚካኤልን ዳኛ አስቀምጠው

አግዚር በግራ ነው ንጉሡ በቀኝ

በል ፍጅና ስጦኝ ሲሉ ሰማሁኝ፤ ብላ አለቀሰች ፡፡ ንጉሥ ግን አልሰሙም፡፡

የጎጃምም አልቃሽ ሜጫን በዘረፉት ጊዜ፤

ልብሱንም ገፈፈው ለበሰው እርዘኛ

በሬዩንም ነዳው አረደው ነፍጠኛ

እህሌንም ዘረፈው በላው ቀለበኛ

ንጉሥ የቀረዎ ጥቂት አማርኛ

ምነው ሆድ አይዘርፉ አርፌ አንድተኛ፤ አለች አሉ። ንጉሥ ግን
አልሰሙም።

ይህ ሁሉ ብሶት በሕዝቡ ውስጥ ታምቆ ይኖር ነበር። ብሶቱም እንደ
ሙዳየ ምጽዋት በየቀኑ እየተጠራቀመ፤ እንደ ፍግ እሳት ውስጡን
እየፋመ፤ እያብተከተከው ኖሯል።

የኢትዮጵያ ሕዝብ እንዲህ እንደዛሬ ሰላማዊ ሰልፍ፤ ጋዜጣ፤ ሬዲዮ፤ ፌስ
ቡክና ሚዲያ ከመምጣቱ በፊት የብሶቱ ማውጫ፤ የሐሳቡም መግለጫ
የልቅሶ ላይ ሙሾ ነበር። ቴዎድሮስ ይባሉ ብለው የከለከሉት እርሱን
ነው። ማንም ልቅሶ እንዳይቆም፤ ማንም ሙሾ እንዳያወርድ ዐወጁ።
«የሚያስቆጣ ነገር ነግሮ አትቆጣ ይለኛል» እንደሚባለው።

ሰውን ከብሶቱ በላይ ሁለት ነገር ይጎዳዋል። ብሶት ሰሚና ብሶት
ማሰማት ሲከለከል። ሰው ዘመድ ሲሞትበት እንኳ ምንም እንኳን
ዘመዱን ከሞት ባይመልሰውም፤ «እልቅሼ ይውጣልኝ» ይላል።

በትግርኛ «ካስለቀሰኝ ይልቅ አታልቅሰ ያለኝ ያመኛል» የሚል አባሮል አለ።

ሰው አልተናገረም ማለት የሚናገረው ነገር የለውም ማለት አይደለም። ሰው አላመጸም ማለት የሚያሳምጽ ነገር አልገጠመውም ማለት አይደለም። ሰው አልተቃወመም ማለት የሚቃወመው ነገር የሰው ማለት አይደለም። ሰው ዝም ሲል ተስማምቷል ማለት አይደለም። እንደ ደጃች ውቤ ልቅሶ ሰበብ እየጠበቀ ይሆናል እንጂ።

የደጃች ውቤ ሞት የልቅሶው ሰበብ ነበር እንጂ ምክንያት አልነበረም።

በጣልያን ጊዜ ለጣልያን የገባ ባንዳ አራዳ ወርዶ የአራዳን ሴተኛ አዳሪዎች እንደ ጌቶች እንደ ጣልያኖች በጥፊና በካልቶ ሲማታ ያየት የአራዳ ሴቶች፤

በጥፊም ተማታ

በካልቶም ተማታ

እንገናኛለን የዘመመ ሊታ።

ብለው ገጠሙበት አሉ። አልቀረም። የጣልያን ዘመን ዘምሞ፣ ዐርበኞችና እንግሊዝ ወደ አዲስ አበባ ሲገሠግሡ ያ ባንዳ መግቢያ አጣ። የተመካባቸው ጌቶችም ዘመኑ ለእነርሱም ዘምሞባቸው ነበር።

ሊያስጥሉት አልቻሉም፡፡ ወድቀህ ተነሣ የሚለው አጥቶ እሪ በከንቁ ላይ ተገደለ አለ፡፡

ሰበቦችን ማስተንፈስ ቀላል ነው፡፡ የበጌምድር ሰውም ደጃች ውቤን አመስግኖ የሆዱን ሁሉ አልቅሶ ወጣለት፡፡ ግን ብሶቱ እንጂ ችግሩ አልወጣለትም፡፡ ደጃች ውቤ የልቅሶው ሰበብ እንጂ ምክንያት አልነበሩምና፡፡ የልቅሶው ምክንያት ሳይፈታ፤ የቴዎድሮስም ጭካኔ ከተስፋ መቅረጥ ጋር እየባለ መጥቶ የመቅደላው ጦርነት እያዘገመ ደረሰ፡፡ የአራዳ ሴቶች «የዘመመ ሊታ» እንዳሉት የቴዎድሮስ ዘመን ዘመመ፡፡ ሕዝቡ የእርሳቸውን ርዳታ ሳይሆን እርሳቸው የሕዝብ ርዳታ የሚፈልጉበት ዘመን መጣ፡፡ በጀግንነታቸው ካደነቃቸው፤ የንግሥና ዘር የለህም እየተባሉ እንኳን ካነገሣቸው፤ ዛሬም ድረስ ከማይረሳቸው ሕዝብ ጋር ተጣልተው ብቻቸውን ከጥቂት ባለሚሉቻቸው ጋር መቅደላ ላይ ቀሩ፡፡

ከሕዝቡ ጋር ያጣላቸውን፤ ያላግባባቸውንና ቀስ በቀስም ከሕዝብ ልብ እያወጣ ያመጣቸውን የችግሩን ምክንያት ሳይፈቱት፤ ራሱ ችግሩ ተብትቦ መቅደላ ላይ ጣላቸው፡፡ የንግሥናቸው ዘመን በጨመረ ቁጥር ችግሩን ለመፍታት የነበራቸውን ዕድል እያጡት፤ ችግሩን ከመፍታትም ይልቅም ችግሩን ሕዝቡ እንዳይናገር ወደማድረግ እየገቡ፤ የሚያስለቅሰውን ምክንያት ከማጥፋት ይልቅ እንዳያለቅስ እያወጁ፤ በትልቅ ጉዳይ ወደ ዙፋን የመጡት ቴዎድሮስ በትንሽ ጉዳይ ተሰናብቱ፡፡

ባለፉት ሰሞናት በተለያዩ የሀገራችን አካባቢዎች ያየናቸው የሕዝቡ ተቃውሞዎች መተንተን ያለባቸው፤ ሰበብ ናቸው ወይስ ምክንያት፤ በሚለው መሆን አለበት። የማስተር ፕላኑ ጉዳይ ሰበብ ነው ወይስ ምክንያት? ሳይፈቱ ለኖሩ ችግሮች የመግለጫ ሰበብ ሆናቸው ወይስ ጥያቄው ፕላኑ ነው? «የአማራና ቅማኑት» ጉዳይ ያንን ያህል ያወዛገበውና ደም አስከማፋሰስ የደረሰው የመሬቱ ጥያቄ የችግሩ መግለጫ ሰበብ ነው ወይስ በራሱ ምክንያት ነው። እነዚህ ነገሮች የበሽታው ምልክቶች ናቸው ወይስ ራሱ በሽታው ነው። ያየው ትኩሳቱን ነው ወይስ ጀርምና ቫይረሱን? ለዚህ መልስ የሰጠን ጊዜ ነው ከመቅደላ የምንተርፈው። አንዳንድ ጊዜ ይህን መሰል አጋጣሚዎች የኖረን ችግር፤ ያልተመለሰን ጥያቄ፤ የተበላሸን አሠራር ወይም የተነፈገ ፍትሕ የመግለጫ አጋጣሚዎች ሊሆኑ ይችላሉ።

መልካም አስተዳደር ከሰብሰባ ይልቅ ቁርጠኝነት፤ ሥርዓት (ሲስተም)፤ ሳይንሳዊ አካሄድ፤ ፍትሐዊና ዴሞክራሲያዊ መንገድን ይጠይቃል። አሁን በየመድረኩ የሚነሡት ችግሮች አይደሉም፤ የችግሮቹ መግለጫዎች ናቸው። ነገሩ እንደ ደጃች ውቤ ልቅሶ ላልተለቀሰለት፤ ለማልቀስም ዕድል ለታጣለት ነገር ማልቀሻ ነው የሆነው። የሆኑ ሰዎችን ከቢሮ ማባረር እንደ ደጃች ውቤ ልቅሶ ማስተንፈሻ እንጂ መፍቻ አይሆንም።

ችግሩን ከመሠረቱ አጥንቶ እንዳያዳግም አድርጎ ከመፍታት ይልቅ በሰብሰባ ብዛት ለመፍታት መሞከር አሁንም እንደ ደጃች ውቤ ልቅሶ

ነው የሚሆነው። በደጃች ውቤ ልቅሶ፤ ለክረመው ሚች የበላውን እርም
አያስታውስ ብሶቱን ተነፈሰበት እንጂ ሕዝቡ ችግሩን አልፈታበትም።
የሚያይና የሚሰማ ቢኖር ኖሮ ግን የሕዝቡን የምሬት መጠን የደጃች
ውቤ ልቅሶ ያሳይ ነበር። ቱምድሮስ የደጃች ውቤን ልቅሶ የፈቀዱት
ለሕዝቡ ብለው ሳይሆን ለእኩኔይቶቹ ብለው ነበር፤ ሕዝቡ ለራሱ ብሶት
ማስተንፈሻ አደረገው እንጂ።

አሁንም ሰበብን ትተን ምክንያቱን እንፍታ። አለማልቀስ እንድም
የልቅሶውን አለመፈቀድ፤ አለበለዚያም የልቅሶው መዳፈን እንጂ
የሚያስለቅስ ነገር አለመኖርን አያሳይምና። ተለቀሰ ማለትም
የሚያስለቅሰው ነገር ተፈታ ማለት አይደለም። ሙሾ ወረደ ማለት
እንጂ። ከሰበብ ወደ ምክንያቱ።

ሕዝብን የሚያዳምጥ መንግሥት፤ መንግሥትን የሚያዳምጥ ሕዝብ

ሀገር ሰላም እንድትሆን፤ ሰላም ሆናም በብልጽና ጎዳና እንድትራመድ ከተፈለገ ሁለት ነገሮች ያስፈልጓታል። ሕዝብን የሚያዳምጥ መንግሥትና መንግሥትን የሚያዳምጥ ሕዝብ። ማዳመጥ ከመስማት ይለያል። መስማት ጆሮ ለተፈጠረለት ሁሉ የሚቻል ነው። ይህን ጽሑፍ ሰናኑ በእንኳን ሰንትና ሰንት ድምፆችን ፈልገንም ሳንፈልገው እንሰማለን። ማዳመጥ ግን ሦስት ነገሮችን ይፈልጋል። ይሁነኝ ብሎ መስማት፤ ሰምቶ ማስተዋል፤ አስተውሎም መመለስ።

ሕዝብን የሚያዳምጥ መንግሥት ስንልም ይሁነኝ ብሎ ሕዝቡን የሚሰማ፣ ሰምቶ ሕዝቡ ምን እንዳለው የሚያስተውልና ከዚያም ለስተውሎ መልስ የሚሰጥ መንግሥት ማለት ነው።

ለሕዝብ የመናገር ነጻነት ብቻውን ምንም አያደርግለትም። የመደመጥ መብት ከሌለው በቀር። ሰሚ ከሌለ እንኳን ሕዝብ ፈጣሪ አይናገርም። ቢናገርም ጥቅም የለውም። ለዚህም ነው ሊቃውንቱ እንደሚነግሩን መላእክት እስኪፈጠሩ ድረስ ፈጣሪ ፍጥረታትን በአርምም ብቻ የፈጠረው። ለምን? ቢሉ ሰሚ ሳይኖር መናገር ምን ያደርጋል ብሎ። መላእክት ከተፈጠሩ በኋላ ግን «በርሃን ይሁን» ብሎ ሲናገር እንሰማለን። አሁን ሰሚ ተገኝቷልና መናገር ዋጋ አለው።

ሕዝብም መናገሩ ብቻ ጥቅም የለውም። የተናገረውን የሚያዳ ምጣው መንግሥት ያስፈልገዋል። ሕዝብ የሚያዳምጠው ሲያጣ ጩኸቱን የሚያዳምጠው አጥቶ ቤቱ እንደተዘረፈበት ውሻ «ነባይነ ነባይነ ከመ ዘኢነባይነ ኮነ - ጩኸን ጩኸን እንዳልጮኸን ሆንን» ብሎ አይቀመጥም። ራሱን በራሱ ማዳመጥ ይጀምራል።

የልቤን መከፋት ሆኔ አያዳመጠ

ሊመረው ነው መሰል ነገር አላመጠ፤ የሚል የቆለኛ ፉክራ አለ።

ሰውዬው በልቡ መከፋቱን ለሰው ቢናገር ቢናገር የሚሰማው አጣ። እርሱ ሰሚ ሲያጣ ሆዱ ግን የልቡን መከፋት እየሰማ ይቃጠል ጀመር።

በኋላም ሆዱ እየቆረጠ ሲሄድ ጊዜ ነው ይህንን የፎከረው። ሕዝብ ራሱን ማዳመጥ ሲጀምር «ሊመረው ነው መሰል» የሚለው ፉከራ ላይ እየደረሰ ነው ማለት ነው። ከዚያ በኋላ የሚሆነውን ለመገመት አስቸጋሪ ነው። ሕዝብን በርእዮተ ዓለም፣ በሐሳብና በአመለካከት አንድ ለማድረግ አጅግ ጽኑ ትግል፣ እጅግ ብርቱ ጥረት፣ እጅግ ብዙ ልፋት ይጠይቃል። ሕዝብን በቀላሉ የሚያስተባብረው አንድ ነገር ነው። መጠቃት ወይም መገፋት። ያን ጊዜ ወዲያ ማዶ ሆኖ አንዱ የተጣራውን ወዲህ ማዶ ሆኖ ሌላው ይሰማዋል።

እዚያ ማዶ ሆኖ አንድ ሰው ተጣራ

እዚህ ማዶ ሆኖ ሌላ ሰው ወይ አለው

እብዝ ተነቃቃ ይህ ነገር ለኛ ነው፤ ማለት የሚችለው የሚያዳምጥ መንግሥት ካለ ብቻ ነው።

መንግሥት ሕዝብን ይሁነኝ ብሎ ነው ማዳመጥ ያለበት። አንዳንድ ጊዜ ሕዝብ የተናገረው ላይደርሰው ይችላል። አንዳንድ ጊዜ ደግሞ ሕዝብ ያልተናገረውን ሲሰማ ይችላል። ሕዝብ የተናገረው ለመንግሥት ካልደረሰው ወይም ሕዝብ ያልተናገረውን መንግሥት ከሰማ፤ አወደድ ባዮች ለመንግሥት የሚያስፈልገውን ትተው መንግሥት የሚፈልገውን ብቻ ይነግሩታል ማለት ነው። ሕዝብ ብዛት ብቻ አይደለም ያለው። ውጥንትም ነው። በእምነት፣ በርእዮተ ዓለም፣ በመፍትሔ አቅጣጫ፤

በባህልና ቋንቋ፣ በዕውቀትና ሥልጣኔ፣ በዕድሜና ጾታ የተወነቀጠ ነው - ሕዝብ። ሕዝብን ማዳመጥ ማለት እነዚህን ሁሉ በየመልካቸው ማዳመጥ ማለት ነው። ሕዝብ ውስጥ መንግሥትን የሚወዱና የሚደግፉ፣ መንግሥትን የሚጠሉና የሚቃወሙም አሉ። ሕዝብን ማዳመጥ ማለት እነዚህን በየመልካቸው ማዳመጥ ማለት ነው።

ሕዝቡ ይህንን ሲል ምን ማለቱ ነው? ለምን እንዲህ አለ? ምን ስለ ሠራሁ ወይም ምን ስላልሠራሁ ነው? የትኛውን ችግርን ስፈታው የሕዝቡ ጥያቄ ይመለሳል? ብሎ ማስተዋል ነው ሕዝብን መማዳመጥ ማለት። ሕዝቡ ስላልገባው ነው? ስላልተረዳ ነው? ስላልተማረ ነው? ስላልሠለጠነ ነው? እያሉ ጠያቂውን የችግሩ መነሻ ማድረግ ሕዝብን ያለመስማት ዋናው መግለጫው ነው። «ደንበኛ ንጉሥ ነው» እያልን «ሕዝብ ንጉሥ ነው» የሚለውን እንዴት መቀበል ያቅተናል? «ደንበኛ አይሳሳትም» እያልን «ሕዝብ አይሳሳትም» የሚለውን እንዴት ማመን ይሳነናል?

በደርግ ጊዜ በአንድ አካባቢ የሚኖር የገጠር ሕዝብ ያምጻል። መሬት ሲከፋፈል የመሬት አከፋፋይ ኮሚቴዎች በጉቦ አስቸገሩት፤

ከዛፍ ወደ ዛፍ ላይ ትዘላለች ጦጣ

መሬትን ያገኘ ኮሚቴን ያጠጣ፤ ብሎ ዘፈነ። የሰማው ግን አልነበረም። ትንሽ ቆይቶ የመንደር ምሥረታ ተባለና የኖረበትን ቀዬ ልቀቅ ተባለ።

ቤቱን አፍርሱ አሉን የበላንበትን

ማፍረስስ አልጋውን ትኋን ያለበትን፤ ብሎ ዘፈነ። የሰማው ግን አልነበረም። ትንሽ ቆይቶ ደግሞ ልጆችህ ይዘመቱ ተብሎ ወታደሩ ተመራበት።

ልጅህን አምጣ ይላል የኛ ዘመናይ

እኔ ልጄን ሰወልድ አዋልዶኛል ወይ፤ ብሎ ገጠመ። የሰማው ግን አልነበረም።

በመጨረሻም ከእንግዲህ ደርግ ጠላታችን ነው። ለጠላታችን ለደርግ እንገዛም ብሎ ተማማለ። ነገሩ እየከረረ መሄዱን የሰሙ ካድሬዎች ወረዱና ሕዝቡን ሰበሰቡት። ሲነግሩት ዋሉ። ሲሰማቸው ግን አልዋለም። ስብሰባው ሲያልቅ «ጠላቶቻችን ይውደሙ» ብሎ ካድሬው መፈከር አሰማ። ሕዝቡም በአንድ ድምፅ እጁን አውጥቶ «ይውደሙ» አለ። ካድሬዎቹም ደስ ብሏቸው ስብሰባውን በመፈከር አሳርገው ሄዱ። ለአለቆቻቸው ሕዝቡን አሳምነው እንዳሰፍኩት ተናገሩ። ሕዝቡ ያለው ሌላ እነርሱ ያዳመጡት ሌላ።

ሕዝብን ማዳመጥ ማለት ሕዝብ የሚለውን ለማዳመጥ መቻል ነው። በተለይ የኢትዮጵያ ሕዝብ ቅኔ ሕዝብ ነውና ሕዝቡን ለማዳመጥ ባለቅኔ መንግሥት ያስፈልገዋል።

ሕዝብን የሚያዳምጥ መንግሥት ማዳመጡን በሚሰጠው ምላሽ ነው የሚገልጠው። ምላሹ የሚወሰነው ለማዳመጥ በሰጠው ማስተዋል ነው። የመጣው ከዚህና ከዚያ፣ ከነ እንቶኔና ከነ አንትና ነው ማለቱን ትቶ ሕዝብ ተናግሯል ብሎ የሚያምን ከሆነ፣ ያንንም ይዞ ከየዓይነቱ ሕዝብ ጋር የሚመክር ከሆነ፣ መክሮም መንግሥት የሚፈልገውን ሳይሆን ሕዝቡ የጠየቀውን የሚመልስ ከሆነ፣ያ መንግሥት «ሕዝብን የሚሰማ መንግሥት» ይባላል።

ሕዝብን የሚሰማ መንግሥት መንግሥትን የሚሰማ ሕዝብ ለመፍጠር ይችላል። ሕዝብ የሚያከብረውን፣ የሚወደውንና ይሰማኛል ብሎ የሚያምነውን መንግሥት ይሰማል። መደማመጥ የጋራ ነው። ሕዝብ ፈጣሪው የሚለውን የሚሰማውኮ «ፈጣሪዬ የምለውን ይሰማኛል» ብሎ ስለሚያምን ነው። ፈጣሪ አይሰማኝም ካለማ ፈጣሪውን መስማት ይቆማል። ማንም የሚያዳምጠውን አያዳምጥም። ፈጣሪም «ት እንዋቀስ» ያለው የሚወቀስ ነገር ኖሮት ሳይሆን ሕዝቡን እንደሚያዳምጥ ሲናገር ነው።

«ሕዝብ መንግሥት አያዳምጠኝም» ብሎ ተስፋ ሲቆርጥ፤ ቀስ በቀስ መንግሥትን ማዳመጥ ይቆማል። መንግሥት የመናገሪያ መሣሪያ ስላለው ብቻ ይናገራል፤ ሕዝብም ጆሮ ስላለው ብቻ ይሰማል፤ ግን አያዳምጥም። ነገሩን አውነት ነው ብሎ አይቀበለውም። ለእኔ ነው ብሎ ልብ አይለውም። አዳምጦም የሚፈለገውን ምላሽ አይሰጠውም።

እንተ ስትናገር ያልፋል በእኔ ላይ

እኔም ስናገርህ ያልፋል ባንተ ላይ

ከንግዲህ ሆነናል ወንዝና ድንጋይ፤ የተባለውኮ ያለምከንያት አይደለም፡፡

ወንዝ በድንጋይ ላይ ሲያልፍ ይጮኻል ግን ድንጋዩ አይሰማውም፡፡

ድንጋዩም ውኃው በላዩ ላይ ሲያርፍ ይጮኻል፤ ግን ወንዙ አይሰማውም፡፡

ሕዝብን የማያዳምጥ መንግሥትና እርሱ የሚፈጥረው መንግሥትን የማያዳምጥ ሕዝብ እንዲህ ናቸው፡፡

ጆሮ እና ቀንድ

አንድ ጥጃ የሚያሳድግ ሰው ነበር። ጥጃውን ሲፈልግ ጆሮውን ይጎትተዋል፤ ሲፈልግ በዱላ ይመታዋል፤ በጅራፍ ይዠልጠዋል፤ ሲፈልግ ጨው እያላሰ ይስበዋል፤ ሲፈልግ ደግሞ በገመድ አስሮ ያስከትለዋል። በዚህ ሁኔታ ጥጃው አደገና ወይፈነ ሆኖ ቀንድ አበቀለ። የጥጃውም ባለቤት እንደለመደው በዱላ ሊመታው፤ ጆሮውን ሊጎትተው፤ በጅራፍ ሊዠልጠው ተነሣ። ያን ጊዜ ጥጃው አፍንጫውን ወደ መሬት አስነክቶ እኩረፈረፈና እንደ ሰፔን በሬ ተወርውሮ በቀንዱ ወጋው። ሰውየውም ወገቡን ይዞ እየተጎተተ ቤቱ ደረሰ።

መታመሙን ሰምተው ሊጠይቁት የሄዱ ጎረቤቱ ስለሆነው አንሥተው፤ «ወዳጄ የጆሮና የቀንድን ዘመን እንዴት መለየት አቃተህ? አሉት።

«የጆሮና የቀንድ ዘመን ምንድን ነው?» አላቸው ወገቡን አስቆ እየተገላበጠ።

«በመጀመሪያ የበቀለን ጆሮ በኋላ የመጣ ቀንድ በሰጠው ሲባል አልሰማህም? ጥጃው መጀመሪያ ጆሮ ብቻ ስለነበረው ያልከውን ሁሉ ይሰማህ፤ ይታዘዝህ ነበር። ብትመታው ይችላል፤ ብትገትተው ይከተላል፤ ብታሰረው ይታሠራል። ጆሮ ብቻ ስለነበረው መሰማት ብቻ ነበር የሚችለው። በኋላ ግን ቀንድ አበቀለ። ቀንድ ካበቀለ በኋላ እንደ ድሮው እገትተዋለሁ ብትል አይሆንም። አሁን ከተሰማማው ይቀበላሃል፤ ካልተሰማማው ግን መዋጋት ይጀምራል። አሁን እንተ ያደረግከውን ማድረግ የሚቻለው በጆሮ ዘመን ነው። በቀንድ ዘመን እንደዚህ ማድረግ ሞኝነት ነው።

ሁሉም ነገር የጆሮና የቀንድ ዘመን አለው። በሀገራችን እንደ መንግሥት ሲተከል ሕዝቡ የጆሮ ዘመን ይሰጠዋል። ዝም ይላል፤ ይሰማል፤ ይቀበላል፤ አልጋው እንዲረጋ፤ ዙፋኑ እንዲደጸና ይተጋል፤ ከትናንት ዛሬ፤ ከዛሬም ነገ ይሻላል ብሎ በተሰፋ ይጠብቃል። ባያምንም ይቀበላል፤ ባይሰማማም ይተባበራል፤ ባይገባባም አብሮ ይሠራል። ይሄ

የጀሮ ዘመን ነው። ብለህ መሪ ከጀሮ ዘመን በኋላ የቀንድ ዘመን እንደሚመጣ ያውቃል። ስለዚህም ሥርዓት ሠርቶ፣ ሕግ አጽንቶ፣ አገር አልምቶ፣ ሕዝብን አስማምቶ ይጠብቃል። በጀሮ ዘመን ያልሠራውን ሥራ በቀንድ ዘመን አሠራለሁ ቢል የሚያምነው የለም። እንደ ቀድሞው ዝም ብሎ የሚሰማ፣ አሜን ብሎ የሚቀበል፣ እሺ ብሎ የሚከተል፣ ጎንበስ ብሎ የሚጎተት አይገኝም። ለተሰማማው ጀሮውን ላልተሰማማው ቀንዱን ያቀርባል። ሥራውን በግድ ብትሠራ እንኳን ትግሉ ብዙ ነው። ሕዝብ ቀንድ ከማብቀሉ በፊት እንደ ቀንዱ ዘመን ማድረግ እንደማይቻለው ሁሉ፣ ቀንድ ካበቀለ በኋላም እንደ ጀሮው ዘመን ማድረግ አይቻልም። ራሱ ቀንድ አብቃዩም እንደ ድሮው ልሁን ቢል እሺ አይለውም። ያላወቁትን እንዳላወቁ፣ ያልሰሙትን እንዳልሰሙ፣ ያላዩትን እንዳላዩ፣ ያልደረሱበትን እንዳልደረሱ መሆን አይቻልም። ለውጥን ፈልገኸው ብቻ አታመጣውም፤ የቀንድ ዘመን ሲሆን ሳትፈልግም ትለወጣለህ።

አገር ብቻ ሳይሆን ድርጅት፣ ማኅበር፣ ፓርቲና ተቋምም ቀንድ ያበቅላሉ። በጀሮ ዘመን አባሉ ሁሉ ይሰማሃል፤ ትእዛዝ ከበላይ አካል ወደታች ብሎ ያምናል። አንድ ቦታ የበሰለውን በልቶ፣ አንድ ቦታ የተጠመቀውን ጠጥቶ፣ የተባለውን ሁሉ ሰምቶ፣ ውደድ የተባለውን ወድዶ፣ ጥላ የተባለውን ጠልቶ ይኖራል። በአንድ ዓላማ የተመመ፤ በአንድ አቋም የቆመ፤ አንድ ግብ የጨበጠ፤ በአንድ መስመር የሠለጠነ

መታመሙን ሰምተው ሊጠይቁት የሄዱ ጎረቤቱ ስለሆነው አንሥተው፤ «ወዳጄ የጀርና የቀንድን ዘመን እንዴት መለየት አቃተህ?» አሉት።

«የጀርና የቀንድ ዘመን ምንድን ነው?» አላቸው ወገቡን አሰሩ አየተገላበጠ።

«በመጀመሪያ የበቀለን ጀሮ በኋላ የመጣ ቀንድ በለጠው ሲባል አልሰማህም? ጥጁው መጀመሪያ ጀሮ ብቻ ስለነበረው ያልከውን ሁሉ ይሰማህ፤ ይታዘዝህ ነበር። ብትመታው ይችላል፤ ብትጎትተው ይከተላል፤ ብታስረው ይታሠራል። ጀሮ ብቻ ስለነበረው መስማት ብቻ ነበር የሚችለው። በኋላ ግን ቀንድ አበቀለ። ቀንድ ካበቀለ በኋላ እንደ ድሮው እጎትተዋለሁ ብትል አይሆንም። አሁን ከተስማማው ይቀበላል፤ ካልተስማማው ግን መዋጋት ይጀምራል። አሁን እጎት ያደረግከውን ማድረግ የሚቻለው በጀሮ ዘመን ነው። በቀንድ ዘመን እንደዚህ ማድረግ ሞኝነት ነው።

ሁሉም ነገር የጀርና የቀንድ ዘመን አለው። በሀገራችን እንደ መንግሥት ሲተከል ሕዝቡ የጀሮ ዘመን ይሰጠዋል። ዝም ይላል፤ ይሰማል፤ ይቀበላል፤ አልጋው እንዲረጋ፤ ዙፋኑ እንዲጸና ይተጋል፤ ከትናንት ዛሬ፤ ከዛሬም ነገ ይሻላል ብሎ በተሰፋ ይጠብቃል። ባያምንም ይቀበላል፤ ባይስማማም ይተባበራል፤ ባይግባባም አብሮ ይሠራል። ይሄ

የጀሮ ዘመን ነው። ብልህ መሪ ከጀሮ ዘመን በኋላ የቀንድ ዘመን እንደሚመጣ ያውቃል። ስለዚህም ሥርዓት ሠርቶ፣ ሕግ አጽኑት፣ አገር አልምቶ፣ ሕዝብን አስማምቶ ይጠብቃል። በጀሮ ዘመን ያልሠራውን ሥራ በቀንድ ዘመን እሠራለሁ ቢል የሚያምነው የለም። እንደ ቀድሞው ዝም ብሎ የሚሰማ፣ አሜን ብሎ የሚቀበል፣ እሺ ብሎ የሚከተል፣ ጎንበስ ብሎ የሚጎተት አይገኝም። ለተሰማማው ጆሮውን ላልተሰማማው ቀንዱን ያቀርባል። ሥራውን በግድ ብትሠራ እንኳን ትግሉ ብዙ ነው። ሕዝብ ቀንድ ከማብቀሉ በፊት እንደ ቀንዱ ዘመን ማድረግ እንደማይቻለው ሁሉ፣ ቀንድ ካበተለ በኋላም እንደ ጆሮው ዘመን ማድረግ አይቻልም። ራሱ ቀንድ አብቃዩም እንደ ድሮው ልሁን ቢል እሺ አይለውም። ያላወቁትን እንዳላወቁ፣ ያልሰሙትን እንዳልሰሙ፣ ያላዩትን እንዳላዩ፣ ያልደረሱበትን እንዳልደረሱ መሆን አይቻልም። ለውጥን ፈልገኸው ብቻ አታመጣውም፤ የቀንድ ዘመን ሲሆን ላትፈልግም ትለወጣለህ።

አገር ብቻ ሳይሆን ድርጅት፣ ማኅበር፣ ፓርቲና ተቋምም ቀንድ ያበቅላሉ። በጀሮ ዘመን አባሉ ሁሉ ይሰማሃል፤ ትእዛዝ ከበላይ አካል ወደታች ብሎ ያምናል። አንድ ቦታ የበሰለውን በልቶ፣ አንድ ቦታ የተጠመቀውን ጠጥቶ፣ የተባለውን ሁሉ ሰምቶ፣ ውደድ የተባለውን ወድዶ፣ ጥላ የተባለውን ጠልቶ ይኖራል። በአንድ ዓላማ የተመመ፣ በአንድ አቋም የቆመ፣ አንድ ግብ የጨበጠ፣ በአንድ መስመር የሠለጠ

የሚመስልበት የጆሮ ዘመን አለው። እንደ አህያ ጆሮ እንደ ጦር ጉሮ
 እንደ ሆኖ ተካክሎ የሚታይበት። እንደ እንድ ልብ መካሪ እንደ እንድ
 ቃል ተናጋሪ የሚመስልበት ዘመን አለ፤ ያኔ አባሉና አካሉ የተግባባና
 የተስማማ የመሰለው ተግባብቶና ተስማምቶ ብቻ አይደለም። ጊዜው
 የጆሮ ጊዜ ስለሆነ ነው እንጂ።

የቀንዱ ዘመን ሲመጣ ጠያቂ፣ መርማሪ፣ ተከራካሪ፣ ሞጋች፣ ተቺ፣
 ይበዛል። በፊት የጣመው አሁን ይመረዋል፤ በፊት ያስደሰተው አሁን
 ያስከፋዋል፤ በፊት ዝም ያለው አሁን ያስጮኸዋል፤ በፊት የታገሠው
 አሁን ይሰለቸዋል። በፊት የፈራውን አሁን ይደፍረዋል። በፊት
 የተወውን አሁን ያነሣዋል። ቀኝ ኋላ ዙር ስለተባለ ብቻ አይዞርም።።።
 አባል ስለሆነ ብቻ የድርጅቱን ነገር ሁሉ አይቀበልም። መለኮታውያን
 ናቸው ያላቸውን መሪዎቹን ሰው አድርጎ መመልከት ይጀምራል።
 ላመነው ነገር እንኳ ቢሆን ተጨማሪ ማስረጃ ይፈልጋል። የጥንቱን
 ትርክት ብትተርክ፤ የጥንቱን ዘፈን ብትዘፍን፤ የጥንቱን ፋክራ ብትፎከር
 እንደ ሞኝ ይቆጥርሃል። ያ ሁሉ የጆሮ ዘመን ታሪክ ነውና።

በዚህ ጊዜ፤ እንደ ጥንቱ ጆሮውን ስንጎትተው ለምን አልተጎተ ተልንም?
 ስንመታው ለምን አልተመታም? ሂድ ስንለው ለምን አልሄደም?
 ስንስበው ለምን አልተሳበም? ስንቆነጥጠው ለምን አልተቆነጠጠም?
 ብለው የሚያስቡ፤ ዘመንን ማንበብ የማይችሉ ናቸው። አሁን የቀንድ

ዘመን ነው። የጀር ጊዜ አልፏል። ማሳመን፣ ማግባባት፣ ማስረዳት፣ ይፈልጋል። መስማት ብቻ ሳይሆን መስማትም ይሻል።

እርጅና በየዘመኑ ነው። ልጅነት በዘመኑ ያድጋል፤ ወጣትነትም በጊዜው ይጠመልጋል፤ ድርጅትና ማኅበር፤ ተቋምና ፓርቲ በዘመናቸው ያረጃሉ። ብለህ እንደ ንሥር ያድሳቸዋል። እንደ አባብ ቆዳ ለዘመኑ የሚመጥን ልብስ ያለብሳቸዋል። በጀር ዘመን የሠሩበትን በቀንድ ዘመን እንሠራበት ላይሉም። አባብ ያድግና ቆዳው አላላውስ ሲለው ቆዳውን ገሽልጦ ጥሎ ለዕድገቱ የሚስማማ ቆዳ ይለብሳል። ድርጅትና ፓርቲም እንዲህ ካልሆኑ እርጅናው ሞትን ያመጣል። የጀር ዘመን ሲያረጅ ለቀንዱ ዘመን ተዘጋጅ።

ቤተ እምነቶች በዘመናችን ያልተረዱት ቁም ነገር ይሄ ነው። አንተ ምእመን ነህ ዝም ብለህ ገንዘብህን ስጥ፣ የምንልህን ብቻ ተቀበል፣ ለምን? የት? መቼ? እንዴት? ብለህ አትጠይቅ። አባቶችህ ከአንተ በላይ ያውቃሉ፤ አገልጋዮቹ ከአንተ ይሻላሉ፤ አትከራከር፤ ቁጣ፣ መቅሰፍት፣ መፃት ይወርድብሃል፤ ስለተባለ ብቻ የሚቀበልበት የጀር ዘመን አልፏል። መስጠት ብቻ ሳይሆን የሰጠው ገንዘብ የት እንደዋለ ማወቅም ይፈልጋል። አባቶቹን ማክበር ብቻ ሳይሆን ከብራቸውን ሲጠብቁ ማየትም ይፈልጋል። የሚባለውን መስማት ብቻ ሳይሆን ለሚባለው ነገር ማስረጃም ይሻል፤ ይመዝናል፤ ያመዛዝናል፤ የጥንቱን ከዛሬው፣ ድርጊቱን ከሕጉ ያመሳክራል። በሕጋዊው ቤት ሕገ ወጥነት፣

በመንፈሳዊው ቤት ዓለማዊነት፤ በእግዚአብሔር ቤት ቄሣር፤ በጽድቅ ቤት ርኩሰት ሲሠለጥን እያየ ዝም የሚልበት የጀሮ ዘመን አልፏል፤ አሁን የቀንድ ጊዜ ነው።

ተገለጠልኝ፤ ታየኝ፤ በራልኝ፤ ወረደልኝ፤ ፈለቀልኝ፤ ሰማይ ደርሼ መጣሁ፤ አሥር ሺ ሳይጣን አወጣሁ፤ ሰላልክ ብቻ የሚቀበልበት የጀሮ ዘመን አልፏል። ይመዝነዋል፤ ይፈትነዋል፤ ያነጥረዋል፤ ያበጥረዋል። ሐሎ አመክሩ ወዘሠናየ ግበሩ ነውና የተባለው። ከቻለ ይሞግትሃል፤ ካልቻለ ትቶህ ይሄዳል። ዝም ብለህ ተቀበል የሚባልበት የጀሮ ዘመን አሁን የለም። እንደ ጀሮው ዘመን ወደፈለግከው አዳራሽና ጸሎት ቤት፤ ወደፈለግከው የራእይና የተአምራት ቦታ አትጎትተውም። አሁን አልሄድም ብሎ ሊወጋህም ይችላል። በዚህ ዘመን በየቤተ እምነቱ በምእመናኑና በእምነት አለቆች መካከል የምናየው ውጊያ ይሄ ነው። ወደፈለግከው አቅጣጫ እንጎትታለን በሚሉ የጀሮ ዘመን አለቆችና ቀንዴ ከፍ ከፍ አሉ በሚሉ ቀንድ ባበቀሉ ምእመናን መካከል።

ድርጅትህን ስትመሠርተው ልጅ ስለነበር እንደፈለግከ ታደርገው ይሆናል። እየሰፋ፤ እያደገ፤ እየተለጠጠ፤ እየታወቀና እየሠለጠነ ሲሄድ ግን ከጀሮው ዘመን አልፎ የቀንዱ ዘመን ላይ ይደርሳል። እንተ ድርጅቱን መምራት ብቻ ሳይሆን ድርጅቱም እንተን ሊወጋህም ይችላል። ብዙዎች በገዛ ድርጅታቸው ቀንድ ተወግተው ታሥረዋል፤ ከሰረዋል፤ ጠፍተዋል፤ በሽተኞች ሆነዋል። ጭንቀት ውስጥ ገብተዋል፤

መስና ውስጥ ተዘግተዋል። ብልህ ነጋዴ በጀሮው ዘመን ቀድሞ ያስባል። እንደ ጥንቱ አመራዋለሁ፤ አስተዳድረዋለሁ፤ እኔ አበቃዋለሁ፤ ለዚህ ደግሞ መቼ እንሳለሁ አይልም። የልጅነቱን ልብስ አሁን ልልበስ እንደማይለው ሁሉ የጥንቱን አሠራር አሁን ልከተል አይልም። ለቀንዱ ዘመን የሚመጥን አሠራር፤ ሥርዓት፤ አስተዳደር፤ ባለሞያ፤ ሕግ፤ ያደረጃጃት፤ የደረጃ ምጣኔና አስተሳሰብን ይገነባል እንጂ።

በሀገራችን ዘመን ተሻግሮ ከልጅ ልጅ የሚተርፍ ድርጅት ያጣነው፤ ባለቤቶቹ ባለፈው የጀሮው ዘመን አስተሳሰብ አድጎ ለቀንዱ ዘመን የደረሰውን ድርጅት እንምራው ስለማለቱ ነው። ድርጅቱ አድጎ አድጎ ከዐቅማቸው በበላይ ይሆንና ያሳደገው አውሬ እንደሚበላው አዳኝ ያሳደጉት ድርጅት እነርሱንም ይበላቸዋል። ስንት ዘመን መርቄው፤ ድንጋይ ጥዬ መሥርቄው፤ ላቤን ጠብ አድርጌ እዚህ አድርጼው ማለቱ አይጠቅምም።

ያ የጀሮ ዘመን ነውና።

ደቂቅ ስደጣን

ዐጊ ዘርዐ ያዕቆብ (1426 - 1460 ዓ.ም.) በዘመናቸው እምልኮ ጣዖትን እስቆማለሁ ብለው ቆርጠው ተነሥተው ነበር። ይህንን ነገር ለማስቆምም ሦስት ዓይነት መንገድ ለመጠየቅም አሰቡ። መምህራንን እየላኩ ሕዝቡን ለማስተማር፣ ለማስተማርም የሚሆኑ ድርሰቶችን እንዲዘጋጁ ለማድረግና ራሳቸውም ለማዘጋጀት፣ በመጨረሻ ደግሞ ከዚህ ሁሉ የተሻገረውን ለመቅጣት።

በተለይም በእምልኮ ጣዖት የተያዙትን፣ ይህንንም እምልኮ ከሕዝቡ ገንዘብ ለመስበሰብና ሕዝቡን ለማታለል ሲሉ የሚያካሂዱትን ሰዎች የሚከታተሉ፣ ባለሥልጣናቱ በድብቅ ይህንን ተግባር ሲያከናውኑ፣ አንዳንድ ካህናትም ከሁለቱም ወገን ሆነው ሲያጮቡበረብሩ፣ ታዋቂ የሆኑ

ሰዎችም በዚህ ባዕድ አምልኮ ውስጥ ሲገቡ እየተከታተሉ ለንጉሡ መረጃ የሚሰጡ ሦስት ሰዎችን መድበው ነበር።

ዘርዐ ክርስቶስ፣ ተዐውቀ ብርሃንና ገብረ ክርስቶስ የሚባሉት እነዚህ ሦስት ሰዎች ወደ ባዕድ አምልኮ የሚሄዱትን፣ በድብቅ ይህንን ተግባር የሚያከናውኑትን፣ በተለይም የቤተ መንግሥት ሰዎች ሆነው ለሕዝቡ የባዕድ አምልኮ ክፉ አርአያ የሚሆኑትን እንዲጠቁሙ፣ ተከታትለውም እንዲያሰቡ፣ እስኪዘውም እንዲያስቀጡ ንጉሡ ሥልጣን ሰጥተዋቸው ነበር።

በዚህም መሠረት እነዚህ ሦስት ሰዎች በተለያዩ ቦታዎች እየተዘዋወሩ፣ ከባዕድ አምላኪዎች ጋር ባዕድ አምላኪ እየመሰሉ፣ ከሕዝቡም ወሬ እየሰበሰቡ፣ ያዩትንና የሰሙትን ለንጉሡ በማቅረብ በባዕድ አምልኮ የተጠመዱ ሰዎችን እንዲቀጡ ያደርጉ ጀመር። በመጀመርያው አካባቢ ለጎሊናቸውና ለፈጣሪያቸው ታማኝ በመሆን በትክክልም ተመክረውና ተዘክረው አልመለሰ ያሉትን፣ በአምልኮ ባዕድ ፍቅር ልባቸው የነደደውን፣ ለሕዝቡ ክፉ አርአያ የሆኑትን፣ ሥልጣናቸውን ተገን በማድረግና ማን ይናገረናል ብለው ይህንን ተግባር የሚፈጽሙትን እየጠቆሙ ያስቀጡ ነበር።

እየቆዩ ግን ግእዛቸው ተለወጠ። ይህንን ሥልጣናቸውን የጉቦ መቀበያ፣ የመደለያ ሙባያ፣ የሙከት መጥዋያ፣ የዝምድና መመሥረቻ፣ የሀብት

ማዘጋጀት፣ የቁም መጠመድ፣ የጠላት መቆጣጠር እያደረጉት መጡ። ገብ
 አልሰጥ ያሏቸውን ያላጠፉትን አጠፉ ብለው ይከስሷቸዋል፤ እስከ
 ሞትም ያስፈርዱባቸዋል። ከዚህ በፊት በሌላ ነገር የተጣሏቸውን
 እምልኮ ባዕድ ሲፈጽሙ አገኘናቸው ብለው ለንጉሡ አላልፈው
 ይሰጧቸዋል። የገዛ ወዳጆቻቸውና ዘመዶቻቸው የሚፈጽሙትን ከፋ
 ሥራ ሁሉ እየሸፈኑ አይተው እንዳላዩ ያልፏቸዋል። እነርሱ አንድ
 መንደር ሲደርሱ ሙከት ያላረደ፣ የከረመ የጠጅ ጋኑን ያልከፈተ፣
 ምንጣፍ፣ ያላነጠፈ፣ አግር ያላጠበ ሁሉ ዓይን ይገረጠረጠታል፣ ጣት
 ይቀሰርበታል።

ሕዝቡ በእነዚህ ሦስት ሰዎች ግፍና ጭካኔ ሲማረር ሰማቸውን «ደቂቅ
 ሰይጣን- የሰይጣን ልጆች» ብሎ አወጣላቸው። ሕዝቡ እነዚህን ሦስት
 ሰዎች ደቂቅ ሰይጣን ያላቸው ስለ አራት ነገር ነበር።

በአንድ በኩል ጥቂት እውነት ይዘው ብዙ ሐሰት ስለሚጫምዱበት
 ነው። ሰይጣን ጥቂት እውነት ይኖረዋል። ሐዋንን «የሰማይና የምድር
 ንግሥት» ሲላት የተናገረው በከፊል እውነት ነበር። «የምድር ንግሥት»
 መሆኗ እውነት ነው። «የሰማይ ንግሥት» ግን አልነበረችም። እነዚህም
 ሰዎች ጥቂት የሚመስል እውነት ይይዙና የቀረውን ነገር እነርሱ አጅና
 አግር፣ አንገትና ደረት፣ ጀርባና ፊት ሞልተውበት ያቀርቡታል። ነገር
 ዐዋቂዎች፣ ወግ አሳማሪዎች ስለነበሩ የሰማ ሁሉ ያምናቸዋል።

ሁለተኛ ደግሞ እውነትን መደራደርያ ስለሚያደርጓት ነው። እንደ ሰው የተባለውን ጥፋት ሲፈጽም ካዩት ወንጀሉ ወይም ጥፋቱ ሊረታየቸውም። ይህንን የሰው-የውን ጥፋትና ወንጀል እንደ መደራደርያ በመጠቀም ሊያገኙት የሚችሉት ጥቅም እንጂ። ሰው-የው የተባለውን ካደረገ፣ የታዘዘውን ከፈጸመ፣ የሚገባውን ከሰጠ የከፋውን ወንጀል ቢፈጽም እንኳን የታየው እንዳልታየ፣ የተሰማው እንዳልተሰማ፣ የተፈጸመውም እንዳልተፈጸመ ይታሰፍለታል። ይህንን ለማድረግ ፈቃደኛ ካልሆነ ግን ከሆነው በላይ እንዳደረገ ተቆጥሮ፣ ስሙ ጠፍቶ፣ ግብሩ ከፍቶ፣ ቀንድና ጅራት ተጨምሮለት ለጥበስ ይቀርባል። የሚጠይቁት ጉቦና ለሰጭ አስቸጋሪ በመሆኑም የተነሣ ሕዝቡ፤

እነዚያው መጠልህ ደቂቀ ሰይጣን

ጠጅ በገበታ ሥጋውን ቢጋዝ እያለ ይዘፍን ነበር።

ሦስተኛው ደግሞ ሥልጣናቸውን የቂማቸው መወጫ ማድረጋቸው ነው። ከዚህ በፊት በርስትም፣ በሚስትም፣ በከብትም በዶሮም የተጣላቸውን፤ ይቀናቀነናል ይገዳደረናል የሚሉትን፤ ይንቀናል ይቃልለናል ብለው የሚገምቱትን ሁሉ የፈጠራ ከስ እያዘጋጁ፣ ያንንም እያሳመሩና እየቀባቡ ያቀርቡ፣ አቅርበውም ያስቀጡ ነበር። «ጊዜ የሰጠው ቅል ድንጋይ ይሰብራል» እንዲሉ ባለ ጊዜዎች ነበሩና ጣል ያሉት ይጣላል፣ እስር ያሉት ይታሰራል፣ ግደል ያሉት ይገደላል።

አራተኛውና «ጉንዳንን ዝም ካሉት አናት ላይ ይወጣል» እንደተባለው ሕዝቡን ሁሉ ያስነረመው ነገር፤ የንጉሡን ልጆች፤ ሚስቶች፤ ወንድም፤ እንቶችን ጭምር እየከሰሰና እያሳጡ ግምሾችን ማስገደላቸው፤ ከፊሎቹንም ማሳሰራቸው ነበር። ያን ጊዜ በእነዚህ «ደቂቀ ሰይጣን» ውንጀላ ከታሰሩት መካከል ከዐፄ ዘርዐ ያዕቆብ በኋላ የነገሡት የንጉሡ ልጅ በዕደ ማርያምም ይገኙበት ነበር።

የእነዚህ የደቂቀ ሰይጣን ግፋቸው በየቀኑ እየጨመረ፤ በትራቸው እየጠነከረ ሲሄድ ሕዝቡ አቤቱታውን ለንጉሡም ለእግዚአብሔርም ማቅረብ ጀመረ። በመጀመርያው አካባቢ ንጉሡ ሊሰሙት ፈቃደኛ አልነበሩም። «እንደ ሰይጣን የያዘው ሰው ሲጠመቅ ነረቤቱ ሁሉ ይለፈልፋል» እንደሚባለው ሕዝቡ ከጥፋቱ ይልቅ ቅጣቱን ተጠይፎ ስለመሰላቸው ቸል ብለውት ነበር። በመጨረሻ ግን ከበደ ሚካኤል፤

እይጥ ስትጠግብ ሲታበዛ ሩጫ

ሄዳ ታሸታለች የድመት አፍንጫ፤

እንዳሉት፤ ወይም ደግሞ የታክሲ ጥቅስ ጸሐፊው ብሩክ «ሚች ከመጥቀስ በፊት ይንቀዠቀዥ ነበር» እንዳለው፤ ነገሩ ከቤተ መንግሥት ባለሟሉችም አልፎ ወደ ራሳቸው ወደ ንጉሡም መጣ።

እነዚህ ሰዎች የልብ ልብ ተሰማቸውና ራሳቸው ንጉሡን በየሄዱበት መክሰስና ማማት፤ እምነትም ማሳማት ጀመሩ። ከየት መጣ የማይባል

ሀብትና ከብት፣ ማርና ወተት እያትረፈረፋቸው ይታይ ጀመር። «የማያድግ ልጅ አራስ ቤት እያለ ዳንኪራ ይመታል» እንዲሉ ቀድሞም ያለ ዐቅማቸው የያዙትን ሀብት አላውቅበት ብለው ሥራቸው ሁሉ አስረሽ ምቸው ሆነ። ሁኔታው ያሰጋቸው ንጉሥ ነገሩን ማስተዋል ጀመሩ።

በዚህ ወንጀል ከታሠሩት፣ ተይዘውም ከተገደሉት ብዙዎቹ ያለወንጀላቸውና ያለ ጥፋታቸው መሆኑን፣ እንዳንዶቹም ለዚያ ቅጣት የሚያበቃ ጥፋት አለመሥራታቸውን እየተረዱት መጡ።

ዘርዐ ጽዮን ያንን በግፍ የሰበሰበውን ሀብትና ንብረት ጥሎ፣ ልጅና ሚስቱን በትኖ ግዞት ተላከ። በተላከበት ግዞትም በዚያው ሞቶ፤

ለዙረህ ለዙረህ ሀገሬ መልሰኝ

በሹም የታዘዘ አፈር አታልብሰኝ፤ የተባለው ምኞት ሳይደርስልት በማያውቀው ሀገር ተቀበረ።

ተወውቀ ብርሃንም «የሞኝን ጓደኛ ዘንዶ በጅራቱ ሲይዘው እርሱ በአናቱ በኩል ይመጣል» እንደተባለው፤ ከዘርዐ ጽዮን መማር አቅዶት በግፍ ላይ ግፍ ሲጨምር ተይዞ ግዞት ተላከና በዚያው እንደ ባልንጀራው ሞቶ ቀረ።

ከሁሉም የተረፈውና የመማርም የመታረምም ዕድል የነበረው ገብረ ክርስቶስ ነበር። «የሚያደግ ልጅ ለይቀየምህ፤ የሚሞት ሽማግሌ ለይርገምህ» ይባላልና፤ እርሱ ባለ ጊዜ በነበረ ሰዓት ያለ ስሙ ስም ሰጥቶ ያለ ግበሩ ግብር አውጥቶ ያሳሰረው በእደ ማርያም በአባቱ በዘርዐ ያዕቆብ ምትክ በ1468 ዓ.ም. ሲነግሥ ቀጥቅጦ ገደለውና መጨረሻው ሳያምር ቀረ።

ሦስቱ ደቂቀ ሰይጣን ተግዘውና ተቀጥቅጠው ቢሞቱም በግብር አኸለው፤ በግእዝ አስመስለው የወለዷቸው ልጆቻቸው ግን ብዙዎች ናቸው። ሥልጣናቸውን ለራሳቸው መጠቀሚያ፤ የጠሏቸውን ለመበቀያ፤ ለጉቦና መደለያ መቀበያ፤ ለወዳጆቻቸው መጠቃቀሚያ የሚያደርጉ፤ ተሰሚነታቸውንና ቀራቢነታቸውን ተጠቅመው ወንጀለኛውን ንጹሕ፤ ንጹሐን ወንጀለኛ የሚያደርጉ፤ እንዲህ እናደርግሃለን፤ እንዲህ እናስደርግሃለን፤ ከንጉሥ እናጣላሃለን፤ ከክብር እናሳንሰሃለን እያሉ ሲያስፈራሩ የሚውሉ አያሌ ልጆች ዛሬም አሏቸው። እንደ ወላጆቻቸው እንደ ሦስቱ ደቂቀ ሰይጣን ጊዜያቸው አልቆ በቆፈሩት ጉድጓድ አስኪገቡ፤ «በመረጥሽው ዳኛ ትረች፤ በቆረጥሽው ዱላ ትመች» ነውና፤ ባሠሩት ማሰርያ አስኪታሰሩ፤ ባወጡት መመርያ አስኪቀጡ፤ ባስፈረዱበት ፍርድ አስኪፈረድባቸው ድረስ፤ «ደረቱ ይቅላ፤ ሆዴ ይመላ» ብለው የሚዘባኑ፤ የማይነካውን ነክተው ኤሌክትሪክ አስኪይዛቸው ድረስ እርድ አንቀጥቅጥ እንደለበሰ የሰሪት

ካህን በየጌዱበት ሲያርዱ ሲያንቀጠቅጡ የሚውሉ፤ ዛሬ ትናንት፤ ነገም ዛሬ የሚሆን የማይመስላቸው ደቂቀ ሰይጣን ዛሬም አሉ፡፡

«የሰው ልጅ ታሪክ የሚመሰክረው ሰው ከታሪክ አለመማሩን ነው» እንደሚባለው ከትናንቱ ደቂቀ ሰይጣን ያልተማሩ ተረፈ ደቂቀ ሰይጣን ዛሬም አሉ፡፡

ደቂቀ ሰይጣን ስማቸው ማራኪ ነበር፡፡ ዘርዐ ጽዮን ማለት «የጽዮን ዘር፤ ልጅ» ማለት ነው፤ ተዐውቀ ብርሃን ማለት «ብርሃን ተገለጠ፤ ታወቀ» ማለት ነው፤ ገብረ ክርስቶስ ማለትም «የክርስቶስ አገልጋይ» ማለት ነው፡፡ ግብራቸውና ስማቸው ግን ፈጽሞ የሚገናኝ አልነበረም፡፡

ዛሬም እንደ ደቂቀ ሰይጣን ማራኪና አጓጊ የሆኑትን የማዕረግና የሥልጣን ስሞች ይዘው ግብራቸው ግን የሰይጣን የሆኑትን አንዳንድ ሐላፊዎች፤ ባለ ሥልጣናት፤ ባለሞያዎች፤ ተቆጣጣሪዎች፤ ጸሐፊዎች፤ አሳላፊዎች፤ መኮንኖችና ባለሟሎች እኛም፤

አትዋል ይዋሉበህ አትምከር ይምከሩ

በቆፈሩት ጉድጓድ ሳይገቡም አይቀሩ፤

ብለን ልናሳፍራቸው፤ ልናሸማቅቃቸው፤ ብሎም ለሌላ ሰው የሚያቀምጧትን መራራ ጽዋ ራሳቸው ጎንጨት እንዲሏት ልናደርጋቸው ይገባል፡፡

ትናንት አልባዋ ከተማ

በተፈጥሮ ካልተገኙና የሰው ልጅ ከፈጠራቸው ከማይንቀሳቀሱ የሥልጣኔ ውጤቶች አንዱ ከተማ ነው። ከተማ የአንድ ሕዝብ ሥልጣን የሚታይበትና የሚቀላጠፍበት ማዕከል ነው። በዚህም የተነሣ የሰው ልጅን ታሪካዊ ሂደት በመመዝገብና የደረሰበትንም ሥልጣኔ በማሳየት ረገድ የከተማን ያህል የተሻለ ቦታ የለም።

የጥንታዊ ሰዎችን ሥልጣኔና ታሪክ የሚያጠኑ ባለሞያዎች የጉዞውን ሂደት የሚገልጡ መረጃዎችን የሚያገኙት በቁፋሮ ከሚገኙ ጥንታዊያን ከተሞች ነው። በእነዚህ ጥንታዊያን ከተሞች የሰው እንዳለው ታሪክ፤

የመንግሥት አሠራር፣ የንግድና የኢኮኖሚ ሁኔታ፣ ወግና ሥርዓት፣
እምነትና ባህል በተሰናሰለና ሥርዓት በጠበቀ መንገድ ይገኛቸዋል፡፡

በአብዛኛው የገብሩ ማንበረሰብ ባልተሰባሰበ፣ አንድ ወገን በሆነ፣ ግልጽ
የአደር መርሕ፣ አስተዳደራዊ መዋቅር እምብዛም ባልተዘረጋበት
መንገድ የሚኖር ነው፡፡ የከተማ ማንበረሰብ ግን በተወሰነ ቦታ፣ ከተለያዩ
ማንበረሰብ ተውጣጥቶ፣ በአንድ ውስጥ ሕግ እየተዳደረ፣ ለከፍተኛ
ቦታ ወስኖ (ለንግድ፣ ለአምልኮ፣ ለመንግሥት አስተዳደር፣ ለመኖሪያ፣
ወዘተ) የሚኖር በመሆኑ የሥልጣኔ መገለጫዎች በከተሞች የሚገኙትን
ያህል በገጠር አናገኛቸውም፡፡ ሐውልቶች፣ አደባባዮች፣ አብያተ
መንግሥት፣ ሳንቲሞች፣ የኪነ ጥበብ ሕንፃዎች፣ የተደራጁ ገበያዎች፣
የውኃ መሥመሮች፣ የከተማ መከለያ ግንቦች፣ የእምነት ማዕከሎች
በከፍተኛ የሥልጣኔ ደረጃ ተሠርተው የምናገኛቸው በከተሞች አካባቢ
ነው፡፡

በሀገራችንም የታሪክና ቅርስ ማዕከል የሆኑትን አኩሰምን፣ ሮሐን፣
ሐረርን፣ ጎንደርን፣ አንኮበርን፣ አዲስ አበባን፣ ሌሎችንም ብንመለከት
የመንግሥት፣ የኢኮኖሚና፣ የእምነት መናኸሪያ ከተሞች የነበሩና የሆኑ
ናቸው፡፡ በእነዚህ ቦታዎች የምናገኛቸውን እርስ በርስ የተግባቡ፣
የተሰናሰሉና የተመጋገቡ የሥልጣኔ መገለጫዎችን ያህል በሌሎች
ቦታዎች አናገኝም፡፡ በሌሎች ቦታዎች የምናገኛቸው በተናጠል
የተቀመጡ የሥልጣኔ መገለጫዎችን ነው፡፡

የሰው ልጅ በተፈጥሮው ምክንያት ትናንትን ይጠይቃል። እንዲሁ ዛሬን ብቻ ዝም ብሎ አይቀበልም። እንደ ሥነ ፍጥረት ሊቃውንት ይህንን የሚጠይቁት መላእክትና ሰዎች ብቻ ናቸው። መላእክት በተፈጠሩ ጊዜ «ከየት ተገኘን? እንዴትስ ልንገኝ ቻልን?» ብለው የጠየቁት ግላዛን ያላቸው (ማሰብና መመርመር የሚችሉና የሚያስፈልጋቸው) ፍጡራን በመሆናቸው ነው። የሰው ልጅም በምድር ላይ መኖር ከጀመረበት ዘመን ጀምሮ በእምነትና በፍልስፍና መስኮች ሲጠይቃቸው ከኖራቸው ጥያቄዎች አንዱ «ዓለም ከየት መጣች?» የሚለውን ነው።

ሰው ትናንትን የማወቅ፣ ከትናንቱም የመማር፣ ከትናንት ተምሮም፣ ዛሬ ላይ ሆኖ የመሥራትና ነገን የማሰብ፣ ለነገ የማቀድና የመዘጋጀት፣ ከዚያም ወደፊት የመንደርደር ዕምቅ ፍላጎትና ችሎታ አለው። ስለዚህ መሬት እየጎረጎረ፣ ዋሻ እየበረበረ፣ ዐለት እየፈለጠ፣ ተራራ እየገለበጠ የጥንት ሰዎችን አድራሻ፣ ማንነትና ሥራ ሲመረምር ይኖራል።

ሰው እንደ እንስሳ የዛሬን ብቻ ኑር ሊባል አይችልም። እንስሳ ትናንትም ነገም የለውም። ሰው ግን የሦስት ነገሮች ውጤት ነው። የትናንት አሻራ፣ የዛሬ ሥራ፣ የነገ ራእይ። ሰው ነገን ያለ ትናንት ማሰብ አይችልም። ተፈጥሮ እንድን ነገር ለብቻው በንጣሌ እንድንረዳው አልተወቸንምና። ተፈጥሮ ራሷ የትይይዝ ውጤት ናት።

ሊቃውንት ይህንን ለማስረዳት እንደ ቀላል ማሳያ የሚሰጡን ቀለማትን ነው። እንዲያው ቀለም ከሌላ የሚግባባው ቀለም ጋር ስምምነት (harmony) ፈጥሮ ነው የሚኖረው። ይህንን የቀለማት ተግባቦት፣ የሰዎች አለባበስ፣ የቤት አሠራር፣ የፀጉርና የሰውነት ቀለም፣ የሚተከሉ ዛፎችና አበቦች እንዲፈጥሩት ይደረጋል። ምንም እንኳን እነዚህን ቀለማት አስበን ባንመርጣቸውም ተፈጥሮ ተግባቦትንና ስምምነትን ስለምትፈልግ ደመ ነፍሳዊ በሆነ መንገድ እናከናውንዋለን።

በአንዲት ከተማ ሕይወት ውስጥም እንደ ቀለማቱ ተግባቦት ሁሉ ትናንት፣ ዛሬና ነገ ተግባብተው መገኘት አለባቸው። እንኳን እንደ አዲስ አበባ ያሉ ከመቶ ዓመታት የዘለለ ታሪክ ያላቸው ከተሞች ቀርተው፣ የቅርብ ዘመን የምሥረታ ታሪክ ያላቸው እነ ዱባይ አንኳን አንዳች ከጥንታዊነት ጋር የሚያያዝ ታሪክ ፍለጋ ሲኳትኑ፣ ያንንም ለማሳየትና የከተማቸው የሕይወት አካል ለማድረግ ሲጥሩ እናያቸዋለን።

በአንድ ከተማ ሕይወት ውስጥ በሳል ነቢብ (ቲዎሪ)፣ አመራርና አሠራር ከሚያስፈልጋቸው ጉዳዮች አንዱ ትናንትን፣ ዛሬንና ነገን ከከተማዋ ዕድገት፣ ሥልጣኔና የአካዋወር ዘይቤ ጋር አጣጥሞ የመሄድ ብልሃት ነው። የከተማዋ ጥንታዊነት የዛሬ ዕድገቷንና የነገ ተስፋዋን እንዳይገታው፣ የከተማዋ የዛሬ መስፋፋት፣ ዕድገትና ሥልጣኔ የትናንት አሻራዋን እንዳያጠፋው፣ የከተማዋ የትናንት ታሪክና የዛሬ ዘይቤም

የነገውን ትውልድ ድርሻና ዕጣ ፋንታ እንዳያቀጭጩው፤ በሳል የሆነ ነቢብ፤ አመራርና አሠራር ይጠይቃል፡፡

የአንዲት ከተማ መልከዐ ጠባይ፤ ሕይወትና እሴት የሚገነባው ከዚህ መሰሉ ነቢብ፤ አመራርና አሠራር ነው፡፡ የከተማዋ ሕንፃዎች፤ መኖሪያዎች፤ መንገዶች፤ የሕዝብ ቦታዎች፤ ገበያዎች፤ የእምነት ቦታዎች፤ ማኅበራዊ ተቋማት፤ የአካባቢ ጥበቃ፤ ጽዳትና ውበት፤ ከዚህ ነቢብ፤ አመራርና አሠራር ይወለዳሉ፡፡ የሚፈቀዱና የሚከለከሉ ነገሮች ከዚህ ይመነጫሉ፤ የሚጠበቁና ለሕዝብ ከፍት የሚሆኑ ነገሮች ከዚህ ይመሠረታሉ፡፡

የአዲስ አበባ ከተማ ዋና ቁልፍ ችግሯ ትናንት፤ ዛሬና ነገን የምታግባባበት የራስዋ የሆነ፤ በዘመናት የዳበረ፤ የተፈተነና ውጤታማነቱ የተመሰከረለት «ነቢብ፤ አመራርና አሠራር» ማጣት ይመስለኛል፡፡ በአንድ የውይይት መድረክ አንድ የከተማ ዐቅድ ባለሞያ እንደገለጡት፤ «አዲስ አበባ እያንዳንዱ መንግሥት የየራሱን ርዕዮተ ዓለም ያነባበረባት ከተማ - The layer of different Ideologies» ናት፡፡ ያ ነው ከተማዋን ሲምታታባት እንዲኖር ያደረገው፡፡

አዲስ አበባ አሁን ዐሥረኛውን የከተማ መሪ ዐቅድ እያዘጋጀች ነው፡፡ እነዚህ መሪ ዐቅዶች ምንም እንኳን ሳይንሳዊ አሠራርን የተከተሉ ሞያዊ ሥራዎች ቢሆኑም የሚዘወሩት ግን በየዘመናቱ ሀገሪቱ በምትመራባቸው

ርእዮት ዓለሞች ነው። ይህ መሆኑ ደግሞ አዲስ አበባ «ወጥ፣ ለዘመናት የዳበረ፣ የተፈተነና የተመሰከረለት የከተማ ዘይቤ» እንዳይኖራት አድርጓታል።

ባለፈው መንግሥት ጊዜ የቁጠባ ቤቶች የአዲስ አበባ የቤቶች መልክዕ ሆኖ ነበር። አሁን ደግሞ ኮንዶሚኒየምና ሪል እስቴት የአዲስ አበባ የቤት መልክዕ ሆነዋል። በአዲስ አበባ ከንቲባነት ለረዥም ዓመታት በማገልገል የሚታወቁት ከንቲባ ዘውዴ እንደሚሉት፤ በአዲስ አበባ ቀበሌ ሲቋቋም ከ2500 - 4000 የሚደርስ ሕዝብ የሚይዝ አንዳች የጉርብትና ማዕከል ለመፍጠር ነበር። ጉርብትናን ዘመናዊ ለማድረግ። «ከተማ ማለት የጉርብትና ሥርዓት ነውና»።

ርእዮተ ዓለሙ ሲቀየር ግን ቀበሌዎች የጉርብትና ማዕከላት መሆናቸው ቀርቶ የቀይ ሽብርና የነጭ ሽብር ማዕከላት ሆኑ። ቀበሌ ማለትም የአብዮት ማራመጃ ማዕከል ሆነ። በሀገራችን መንግሥታት የሚቀያየሩት በመፍረስ በመሆኑ በመንግሥታት መካከል ርክክብ አልተደረገም።

ይህንን መሰሉ በየጊዜው የሚለዋወጡ ነቢቦች፣ አመራሮችና አሠራሮች እንዳቸው ከሌላቸው ጋር ተግባብተው የሚመሠረቱ ባለመሆናቸው አዲስ አበባ ስትፈርስ ስትሠራ የምትኖር መሞከሪያ ከተማ እንድትሆን አድርጓታል።

እንኳንስ በተለያዩ መንግሥታት ርእዮተ ዓለሞች መካከል ቀርቶ በአንድ መንግሥት ዘመናት እንኳን ሲያፈርሱ ሲሠሩ መኖር አየተሰመዱ መጥቷል። ከሸራተን አካባቢ የተነሡ ነዋሪዎች ለድጋሚ ተነሺነት የተጋለጡት በዚህ ያልተግባባ አሠራር ጭምር ነው። አዳዲስ ቤቶች እንደገና ለመንገድና ለሌሎች ግንባታዎች ተብለው የተሠሩበት ሲሚንቶ ሳይደርቅ እንዲፈርሱ የሚደረጉት በዚህ ወጥነት በሌለው የከተማዋ ነቢብ፤ አመራርና አሠራር የተነሣ ነው። በብዙ መቶ ሚሊዮኖች ብር ወጪ በተሠሩ በጥቂት ዓመታት ለባቡር መስመር ተብለው የፈረሱትን የአዲስ አበባ መንገዶችን በዚህ በበሰለ ነቢብ፤ አመራርና አሠራር ብቻ ነበር ማትረፍ ይቻል የነበረው። እንድም ቀድሞ በማሰብ፤ አለያም አጣጥሞ በመሥራት።

አዲስ አበባ ዕድገቷንና ታሪኳን የማጣጣም ፈተና ገጥሟታል። ለመሆኑ ያለፉ ነገሮቿን ሁሉ እንዳሉ ይዛ መቀጠል አለባት? ያለፉ ነገሮቿንስ ሙሉ በሙሉ አፈራርሳስ መቀጠል አለባት? ለመሆኑ ታሪክና ዕድገት፤ ቅርስና ሥልጣኔ እንዴት ነው የሚጣጣሙት? ከተማዋ እነዚህን በትክክል ካልመለሰች ከተማ ሳይሆን ዘመናዊ የሰው ልጅ ማገሪያ ትሆናለች። ዛሬ የሚሠሩት ታላላቅ ግንባታዎቻችንን የነገውን ትውልድ ሥልጣኔ፤ አነዋወርና ፍልስፍና ከግምት ውስጥ እያሰገቡ ናቸው? የዛሬ አምስት ዓመት የገንባናቸውንና ስናስመርቃቸው ጉሮ ወሸባ

ያረገድገባቸውን እንዲህ በፍጥነት የምናፈርስ ከሆነ ሌሎችን እንድንጠራጠር ያደርገናል።

አሁን አሁን አዲስ አበባ ትናንትን ከዛሬ፣ ዛሬንም ከነገ የሚያጣጥም ነቢብ፣ ለመራርና ለሠራር በማጣቷ ምክንያት፣ የአዲስ አበባ ከተማን ጥንታዊነት የሚያሳዩ ቅርሶች እንደ ነፍጠኛና ፈውዳል መገለጫዎች ሳይተቆጠሩ፣ ቀጥታና ቀጥታ ያልሆነ ሞት ለየተፈረደባቸው ነው። ቀጥተኛ የሆነ ሞት የሚባለው ለዕድገት ፀር፣ ለግንባታ ዕንትፋት፣ ለመስፋፋት እንከን አድርጎ በማየት የማፍረስ ርምጃ መውሰድ ነው። ዘሊህ ፍርድ ምክንያት ጥንታውያን መንደሮች፣ ቤቶች፣ ድልድዮች፣ አውልቶች፣ እደባባዮች፣ የንግድ ማዕከላት፣ እንዲፈርሱ ተደርገዋል።

ቀጥተኛውና ቀጥታ ያልሆነ ሞት የምንለው ደግሞ፣ እነዚህን ጥንታውያን ቤቶች የመከባከብ ሐላፊነት ያለበት እካል ከብካቤ በመንፈግና ቀስ ቀስ እንዲፈርሱ ሆነ ብሎ በመተው የሚደረግ ግድያ ነው። ይህ ፍርድ ተፈረደባቸው ቅርሶች በእካባቢያቸው ለእነርሱ ሕልውና እስጊ የሆነ ሥራ ሲከናወን የሚያስጠላቸው የለም፤ የቆሻሻ መጣያ ሲሆኑ በዝምታ ይታለፋሉ፤ ሲፈርሱና ሲበላሹ በዝምታ ይታያሉ፤ ሲዘረፉና ሲወሰዱ የሚያስጠል ለያገኙም፤ ጥበቃ አይደረግላቸውም፤ ሞያ በሌላቸው ሐላት እንዲጠገኑ ይደረጋል፤ ታጥረውና ተከልለው እንዲቀመጡ ይደረጋል፤ በውስጡ ነዋሪዎች ሲቀመጡባቸውና ግንባታ

ሲያከናውኑባቸው ተከታታይ አይኖርም፤ በጤስና እሳት እንዲበላሹ ይተዋሉ።

በአንድ በኩል ያለፈው ነገር ሁሉ መንካት የለበትም የሚሉ የታሪክና ቅርስ ወግ አጥባቂዎች (ወግ አጥባቂነት አዎንታዊ ነው) አሉ። አንደ አነርሱ ከሆነ የአዲስ አበባ ነባር ነገሮች ሁሉ ተጠብቀውና ተከብረው መኖር አለባቸው። አነርሱ የከተማዋን፣ ብሎም የሀገሪቱን ጥንት የሚመሰክሩ ናቸውና። ሌሎቹ ደግሞ በቦታው ላይ የሚሠራ ሌላ ነገር አስካለ ድረስ የጥንቱ መፍረስ አለበት። የጥንቱ ጥንት አገልግሏል። አሁን ዘመኑ የዛሬ ነው። ጥንቱ ለዛሬ ዕንቅፋት ከሆነ ያለው ዕድል መፍረስ ብቻ ነው ይላሉ።

እነዚህ ሁለቱም ለእኔ ጽንፎች ናቸው። ሁሉም የጥንት ነገር እንዳለ ሊቀመጥ አይችልም። በሦስት ምክንያት።

አንድ ሁሉም የጥንት ነገሮች እኩል የሆነ ታሪካዊ፣ ቅርሳዊና ባህላዊ ዋጋ የላቸውም፤ ሁለተኛ ደግሞ ሁሉም የጥንት ነገሮች ይቀመጡ ካል፣ ለአዳዲስ ነገሮች ቦታ ላይገኝ ይችላል፤ በመጨረሻም ሁሉንም የጥንት ነገሮች ለማቆየት፣ ለመጠበቅና ለመከባከብ ዐቅም ያስፈልጋል።

በሌላ በኩል ደግሞ ለአዳዲስና ለዘመናዊ ነገሮችና ሐሳቦች ሲባሉ ሁሉንም የጥንት ነገሮችን በግዴለሽነት ማፈራረስ ሦስት ጉዳዮች ያስከትላል። የሰው ልጅን የጥበብ፣ የባህል፣ የሥልጣንና የክሂሎት እጅ

ያጠፋል፤ አንድን ነገር ምንጊዜም አንደገና አንድንጀምረው በማድረግ ተያያዥና ተደጋጋፊ ነገርን ያሳጣል፤ በመጨረሻም የከተማዋን የቱሪዝም ገቢ ያመከናል።

እነዚህን ሁለት ጽንፎች ለማስታረቅ የሁለቱንም አዎንታዊነት የያዘ አንድ ሌላ መንገድ ያስፈልጋል። እርሱም አዳዲስ ነገሮችን ከጥንታውያን፣ ዘመናዊነትን ከነባርነት፣ ታሪክን ከዕድገት፣ ቅርስን ከሥልጣኔ ጋር አስማምቶ፣ አደጋግፎና አመጋግቦ መምራት ነው። ለዚህ ደግሞ ወጥነት ያለው፣ በየዘመናቱ የሚዳብር በሳል ሀገራዊ ፍልስፍና ያስፈልጋል። ይህንን መንገድ ተግባራዊ ለማድረግ የሚከተሉት አካሄዶች ያስፈልጋሉ።

1. የከተማዋን ታሪካዊና ባህላዊ ቅርሶች የመለያ መመዘኛ ማስቀመጥ፤
2. በመመዘኛው መሠረት የከተማዋን ታሪካዊና ባህላዊ ቅርሶች በዝርዝር መለየት፤
3. እነዚህ የከተማዋ ቅርሶች በልዩ ልዩ መንገድ ለትውልድ የሚተላለፉበትን መሥረት ማውጣት፤

- አንዳሉ ባሉበት ሁኔታ ለሌላ አገልግሎት ሳይውሉ ለትውልድ መተላለፍ ያለባቸው፤

- መጠናቸው ተቀንሶ ናሙናቸው መተላለፍ ያለባቸው፤ (ለምሳሌ አንድን መንደር ሙሉውን ቅርስ አድርጎ ማቆየት ከባድ ቢሆን እንኳን ያ መንደር ምን ይመስል እንደነበር የሚያሳይ አንድ ናሙና ቦታ ለይቶ ማቆየት ይቻላል)
 - በልዩ ልዩ የመቀረሻ መሣሪያዎች (ፎቶ፣ ሥዕል፣ ቪዲዮ፣ ወዘተ) ተመዝግበው መተላለፍ ያለባቸው፤ (አንዳንድ ሠራሮች የቀድሞ መልካቸውና አሠራራቸው በልዩ ልዩ መቀረሻ መንገዶች ቀርሶ ለትውልድ ማስተላለፍ ይገባል)
 - ወደ ሙዝየም ገብተው መተላለፍ ያለባቸው፤
 - ቅርስነታቸውንና ይዘታቸውን በማይጎዳ መንገድ ለሌላ የማይጣረስ አገልግሎት ተላልፈው ግን ተጠብቀው መተላለፍ ያለባቸው፤ (ጣይቱ ሆቴል እንደተደረገው)
 - ቦታቸውን ቀይረው በቅርስነት መጠበቅ ያለባቸው
4. ማናቸውም ከተማዊ እንቅስቃሴዎች ከእነዚህ የተመዘገቡ ቅርሶች ጋር ያላቸውን ተግባራት በቅርብ መከታተል፤ ለከትትሉም እንዲያመች የሚመለከተው አካል ከማናቸውም

ግንባታ በፊት አካባቢው ከቅርስ ነጻ መሆኑን ምስክርነት እንዲሰጥ ማድረግ፤

5. የከተማዋ መሪ ዕቅድ ሲዘጋጅም እነዚህን ታሪካዊ ቦታዎችና ቅርሶችን በሚገባ የለየና የእነርሱን የሕልውና መብት የጠበቀ መሆኑን ማረጋገጥ፤

6. በታሪካዊና ባህላዊ ቅርሶች አካባቢ ይፋዊ መለያ ማስቀመጥ፤ ይህ ምልክት የተለየ ቀለም ወይም ዐርማ እንዲኖረው በማድረግ ማንኛውም ሰው እንዲለየው ማስቻል፤

7. የፌዴራል ቅርስ ዓዋጅ ቁጥር 209/92 ለክልሎችና ለከተማ አስተዳደሮች ምንም ዓይነት ሥልጣን ስለማይሰጥ ይህንን ማስተካከል፤

8. የታሪካዊና ባህላዊ ቅርሶች አካባቢዎች የተዛማጅ ልማቶች ማዕከል (የሆቴል፣ የጥበብ ዕድ መሸጫ፣ የዐውደ ርእይ ማሳያ፣ የባህላዊ ገበያዎች) መጠቀም፤

9. በተማሪዎች፣ በአካባቢው ነዋሪዎችና በቱሪስቶች እንዲጎበኙ መርሐ ግብሮችን ማመቻቸት፤

እነዚህንና የመሳሰሉትን ተግባራት በጊዜ ማከናወን ካልቻልን አዲስ አበባ «ትናንት የሌላት ከተማ» ትሆናለች፡፡ ያውም በታሪክ አጋጣሚ ሳይሆን

ሳያስቡ የሚሠሩ አመራሮችና ነዋሪዎች ስላሏት ብቻ፤ ከተማ እንደ ፈጣሪ
ምግብ (fast food) ለዕለት ሆኖ መመገብ የምትሠራ አይደለችም፡፡
እንደ ገጠር ጠላ ለነገም ጭምር የምትጠነከሰ ናት፡፡ ከተማዋን ለሰዎች
መኖሪያነት ምቹና ተመራጭ ለማድረግ መንገድ፤ ሆቴል፤ ሰማይ ጠቅላ
ሕንፃ፤ ባቡር፤ ሱፐር ማርኬት፤ የገበያ ማዕከል፤ የግል ኮሌጅ፤ ባለፉ
አቀፍ ተቋማትና መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች ብቻቸውን በጽ
አይደሉም፡፡

ጥንታዊ፤ ታሪካዊ፤ ባህላዊ፤ መንፈሳዊና ሞራላዊ እሴቶች፤ ቅርሶች
በታዎችም ያስፈልጓታል፡፡ እነዚህ ራሳቸው ነገ ታሪክና ቅርስ
ስለሚሆኑ፡፡ ከተማ እንደ ላም ዱካ የሚተው እንጂ እንደ ኤ
በጅራታቸው ዱካ የሚያጠፉ አመራሮች አያስፈልጓትም፡፡

መሪ (ራዳ) እና ገዥ (ሐኩጋይ - ሻ)

የሩቅ ምሥራቆቹ ጃፓኖች አንዲህ የሚል ለዓለም የተረፈ ታሪክ አላቸው።

በገዥው መካዘ ላይ በዓይን ሕመም የሚሰቃይ ጎ - ሳይ የተባለ አንድ የጃፓን ጉሥ ነበረ። በሀገረ ጃፓን የሚገኙ ሐኪሞችን ሁሉ ጠርቶ ለሰቃዩ መድኃኒት አንዲፈልጉለት ቢያዝም ሊያገኙ ግን አልቻሉም። በኮርያ፣ በቻይና፣ በሞንጎልያና በሩሲያ ሳይቀር ታዋቂ የሆኑ ባለ መድኃኒቶችን አየጠራ፣ ገንዘብና ሥልጣን ለመሸለምም ቃል እየገባ ሕመሙን ለማዳን ሞከረ። ግን አልተቻለውም። በመጨረሻም ሞንጎልያ ውስጥ በኡውስ ሐይቅ አጠገብ ዑላንጎም በተባለ መንደር እጅግ የታወቀ ባለ መድኃኒት መኖሩ ተሰማ።

ንጉሥ ጎ - ሳይም አይራት የተባሉትን የሞንጎልያ ሲራራ ነጋዴዎች ደጋ
ባለመድኃኒት እንዲያመጡለት ወርቅ ሰጥቶ ላካቸው። ከአራት ወር
በኋላም አይራት የሚባሉት ሲራራ ነጋዴዎች ባለመድኃኒት
በድንክሮቻቸውና ፀጉራሞቹ ግመሎች ጭነው አመጡለት። ንጉሥ ጎ - ሳይ
ባለ መድኃኒቱ መምጣቱን ሲሰማ የመዳን ተስፋው ለመለመ።

ሞንጎልያዊው ባለመድኃኒተኛ ወደ ቤተ መንግሥቱ ገብቶ ንጉሡን
አገኘው። ንጉሡም ከሚያስቃየው የዓይን ሕመም ከፈውሰው የፈለገውን
ሁሉ እንደሚሰጠው ቃል ገባለት። ሞንጎልያዊው ባለመድኃኒተኛ
የንጉሡን ሕመም ለማዳን የሚችል መድኃኒት እንዳለው ነገር ግን ንጉሡ
መዳን የሚችለው አንድ ነገር ሲያሟላ መሆኑን ተናገረ። ንጉሥ ጎ - ሳይ
የተባለውን ሁሉ ለማሟላት ቃል ገባ።

ሞንጎልያዊው ባለመድኃኒትም «ሐኪጋይ-ሻ» (ገዥ) ከሆንክ አትድንም፤
«ራዳ» (መሪ) ከሆንክ ግን ትድናለህ» ሲል ነገረው። ንጉሥ ጎ - ሳይ
የባለመድኃኒቱ ነገር ስለገረመው በገዥና በመሪ መካከል ያለውን ልዩነት
ጠየቀው። ባለመድኃኒቱም «ገዥ ጉልበቱንና ሀብቱን ብቻ የሚጠቀም
አለቃ ነው፤ መሪ ግን አእምሮውንና ክሂሎቱን የሚጠቀም አለቃ ነው»
ሲል በአጭሩ መለሰለት። ንጉሥ ጎ - ሳይም መሪ መሆኑን
አረጋገጠለት።

ሞንጎልያዊው ባለመድኃኒት ለዓይን ሕመም የሚሆነውንና በየቀኑ የሚቀባውን መድኃኒት ከሰጠው በኋላ እንዲህ ሲል አዘዘው፡፡ «ሕመሙ አስኪሻልህ ድረስ የምታየው ነገር ሁሉ አረንጓዴ መሆን አለበት፡፡ ከአረንጓዴ ቀለም ውጭ የምታይ ከሆነ ያገረሽብሃል» ሲል አስጠነቀቀው፡፡ ንጉሥ ጎ - ሳይም ያን ማድረግ ቀላል መሆኑን ነግሮት ተለያዩ፡፡ ሞንጎልያዊው ባለ መድኃኒትም ከሦስት ወራት በኋላ ተመልሶ ሊመጣ ቃል ገብቶ እይራት ከተባሉት ሲራራ ነጋዴዎች ጋር ወደ ሀገሩ ተመለሰ፡፡

ንጉሥ ጎ - ሳይ ባለሟሎቹን ሁሉ ጠራ፡፡ ባለመድኃኒቱ የነገራቸውን በማስታወስም ከቤተ መንግሥቱ ጀምሮ ያሉ ዕቃዎች፣ ግድግዳዎች፣ ዛፎች፣ ተራሮችና ኮረብቶች ሁሉ አረንጓዴ ቀለም እንዲቀቡ አዘዘ፡፡ የከተማው ነዋሪም ቤቶቹን ሁሉ አረንጓዴ እንዲቀባ ዐዋጅ ወጣ፡፡ ከአረንጓዴ ልብስ ውጭ መልበስም ተከለከለ፡፡ እንስሳትም አረንጓዴ ቀለም እንዲቀቡ ተለፈፈ፡፡ ለዚህ ዐዋጅ የሚውል በሚሊዮን የሚቆጠር የወርቅ ገንዘብ ወጭ ሆነ፡፡ ከኮርያ፣ ከቻይና፣ ከሩሲያና ከሕንድ ሳይቀር ቀለም በገፍ ወደ ጃፓን ገባ፡፡ ሰውና እንስሳውም መሬት ተተክሎ የበቀለ አስኪመስል ድረስ አረንጓዴ ሆነ፡፡

ከሦስት ወራት በኋላ ሞንጎልያዊው ባለመድኃኒት ቃል በገባው መሠረት ወደ ጃፓን መጣ፡፡ የንጉሥ ጎ - ሳይ የዓይን ሕመም ለውጥ አላመጣም፡፡ ሀገሪቱ ግን አረንጓዴ በአረንጓዴ ሆናለች፡፡ ባለመድኃኒቱም ወደ ጃፓን

ከገባበት ቀን ጀምሮ ባለማድረግ ያሰኙ ነበር። በመጨረሻም ወደ ቤት መንግሥቱ ሲታረብ የነገሡ ልብሶች አረንጓዴ ቀለም ሲቀጡ ደረሱ፤ ይህንን ሲመልከትም ሳቱን ፈጽሞ መቆጣጠር አልቻለም ነበር። ንጉሡም የባለመድኃኒቱን ሁኔታ ተመልክቶ ግራ ተጋባ።

ንጉሡ ለምን እንደዚያ እንደሚሰኝ ባለመድኃኒቱን ጠየቀው። ሕመሙም እንዳልተሻለው ገለጠለት። ባለመድኃኒቱም እንደዚያ የሚያስቀው የነገሡ ሞኝነት መሆኑን ገለጠለት። ሕመሙ ያልተሻለው ግን ገዥ እንጂ መሪ ባለመሆኑ እንደሆነ ነገረው። ንጉሡም ሞኝነቱንም ገዥነቱንም እብራርቶ እንዲነግረው ሞንጎልያዊውን ባለመድኃኒት ጠየቀው።

ባለ መድኃኒቱም፤ «አንተ ሁሉን ነገር በሥልጣንና በገንዘብ ብቻ ነው የምታስበው። ይህ ደግሞ የሐኪሞች - ሺ (ገዥ) መለያ ጠባይ ነው። ሁሉንም በጉልበትና በገንዘብ ብቻ ማድረግ እንደሚችል ያስባል። በርግጥ የምታየው ነገር ሁሉ አረንጓዴ መሆን አለበት ብዬ ነግሬህ ነበር። አንተም አገልጋዮችህንና ሕዝብህን እያስጨነቅህ እገሩን ሁሉ አረንጓዴ ቀለም ለመቀባት ሞክርክ። ለመሆኑ በዚህ እያያዝህ ቢበዛ ከዚህ ከተማ ውጭ ልትሻገር ትችላለህን? ዓለምንስ ሁሉ አረንጓዴ ቀብተህ ትጨርሳለህን? ሰማዩን፤ ፀሐይን፤ ጨረቃን፤ ከዋክብቶችንና ታላላቅ ተራሮችን ምን ልታደርጋቸው ነው? ከሁሉም በላይ እሳትን ምን ልታደርገው ነው? እየህ የገዥነት (ሐኪሞች-ሺ) ትልቁ ችግሩ ሁሉንም

ነገር በመር አንድበት በፈረስ ጉልበት ኢቆጣጠረዋለሁ ብሎ ማሰብ ነው። ይህንን በተወሰኑ ነገሮች ላይ ተግባራዊ ማድረግ ሲችል፤ ገዥ በዚያ ይታለላል። የተወሰነ ጊዜ ይሳካልሃል። ያም የበለጠ ገዥነትህን ይጨምረዋል። እየቆየህ ስትሄድ ግን በገንዘብህና በጉልበትህ የማትደርስበት ኃይል መኖሩን ታውቃለህ። ልክ አንደ ፀሐይ፤ ጨረቃና አሳት።

አእምሮ ቢኖርህ ኖሮ ራዩ (መሪ) ትሆን ነበር። ራዩ (መሪ) ብትሆን ኖሮ ደግሞ ትግሩን ለመፍታት ጉልበትህንና ገንዘብህን ለመጠቀም ከምትሮጥ ይልቅ አእምሮህን ትጠቀም ነበር። ዓይንህ አረንጓዴ ነገር ብቻ እንዲያይ ከፈለግህ ነገሩ በጣም ቀላል ነው። ያኔ እኔ አንተን ሳዝህ ብጣም ቀላል ነው ስትለኝ፤ እውነትም አእምሮ ያለህ ራዩ (መሪ) ነህ ብዬ አስቤ ነበር። አሁን ግን ተሳስቼ እንደነበር ገባኝ።

«ቀላሉ መንገድ ምን ነበር?» ጠየቀ ንጉሥ ጎ - ሳይ በሁኔታው እየተደነቀ።

«ቀላሉ መንገድ» አለ ሞንጎልያዊው ባለ መድኃኒት፤ «ቀላሉ መንገድ የምታየውን ነገር ሁሉ አረንጓዴ አድርጎ የሚያሳይ መነጽር በሁለት ብር ገዝተህ ዓይንህ ላይ ማድረግ ነው። ይህንን መነጽር ብታደርግ ኖሮ አገልጋዮችህንና ዜጎችህን ማስጨነቅ፤ ላንተ ሲባል ምድሩን ሁሉ አረንጓዴ ቀለም ማስቀባት፤ አረንጓዴ ልብስ ማስለበስና አገሩንም ማበላሸት አይጠበቅብህም ነበር።

ገዢ (ሐኪም - ክ) ስለሆነክ እንጂ መሪ (ራዳ) ብትሆን ኖሮ ለሀገርህና ለሕዝብህ ስትል አንተ ትሰቃያለህ እንጂ ለአንተ ስትል አገርህንና ሕዝብህን አታስቃይም ነበር። ገዢ (ሐኪም - ክ) ስለሆነክ እንጂ መሪ (ራዳ) ብትሆን ኖሮ አገርህን አረንጓዴ ለማድረግ ስታስብ ሕዝብህን ማሳመን ይጠበቅብህ ነበር። ገዢ (ሐኪም - ክ) ስለሆነክ እንጂ መሪ (ራዳ) ብትሆን ኖሮ ያኔ እኔ አረንጓዴ ነገር ብቻ ማየት አለብህ ብዬ ሳለህ ቀላል ነው ከምትል ይልቅ እንዴት አድርጌ? ብለህ መጠየቅ ነበረብህ።

ገዢ ተገዢ ይፈልጋል። መሪ ግን አማካሪ ይሻል። ገዢ ጉልበት ይፈልጋል፤ መሪ ግን ጥበብ ይፈልጋል። ገዢ ሁሉም ነገር ቀላል ነው ይላል። መሪ ግን እንዴት ቀላል ሊሆን እንደሚችል ያስባል፤ ይጠይቃል። ገዢ የሚመስለውንና የሚችለውን ሁሉ ያደርጋል። መፍትሔው ቢመጣ ባይመጣ፤ ችግሩ ቢፈታ ባይፈታ፤ ሌላ ችግር ቢመጣ ባይመጣ ግድ የለውም። መሪ ግን ማድረግ የሚችለውንና የሚመስለውን ሁሉ አያደርግም። ለውጥ የሚያመጣውን ነገር ብቻ እንጂ። ቢችልም፤ ዐቅም ቢኖረውም፤ ሥልጣን ቢኖረውም ለውጥ የሚያመጣ መሆኑን ካላረጋገጠ አያደርገውም። ለመሆኑ ይህንን ውሳኔ ስትወስን የሀገርህን ኬንጃ (ጠቢባን) አማክረሃቸዋል? ብታማክራቸው ኖሮ እንዲህ አገሩን ሁሉ አረንጓዴ አታደርገውም ነበር።

ታዲያ አንተ እንዴት ትድናለህ? ራስህን መቀየር ሲገባህ ዓለምን ልትቀይር ተነሣህ። መቀየር የሚቻለው የምታየውን ነገር ሳይሆን አንተ የምታይበትን መንገድ ነበር። አረንጓዴውን መነጽር ብትዝ ኖሮ አንተ ዓለምን አረንጓዴ አድርገህ ታያታለህ። ሌላው ደግሞ እንደሚፈለገው ቀይም፣ ጥቁርም፣ ኑጭም፣ ቢጫም አድርጎ ያያታል። አሁን ግን አንተ አረንጓዴ ስለምትፈልግ ብቻ ዜጎችህ ሁሉ አረንጓዴ እንዲያዩ፣ አረንጓዴ እንዲለብሱና አረንጓዴ እንዲበሉ አደረግካቸው። ካሚ (ፈጣሪ) ልዩ ልዩ አድርጎ የፈጠረውን ሕዝብ አንተ እንድትገኝ ልታደርገው ፈለግክ። ያውም ላንተ ሲባል።

መሪ (ራዳ) ለሕዝብ ነው። ገዢ (ሐኪም - ሻ) ስትሆን ግን ሕዝቡ ያንተ ነው። እንደፈለግክ ታደርገዋለህ። ለገዢ ሕዝብና ኪያሜሩ (ግመል) አንድ ነው። ለገዢ ሁለቱም እንደፈለጉ ማድረግ ይቻላል። ለገዢ ሁለቱም ሀብት ናቸው። ገዢ ስለ ሕዝቡ እርሱ ያውቃል። የሕዝቡም ጭንቅላት በእርሱ ላይ ነው። እርሱ አሰባ ማለት ሕዝቡ አሰባ ማለት ነው። እርሱ ፈለገ ማለት ሕዝቡ ፈለገ ማለት ነው።

ታዲያ አንተ እንዴት ትድናለህ? ወርቅህን አልፈልግም። ሽልማትህም ለራስህ ይሁን? እንካ አረንጓዴውን መነጽር። ከቻልክ ያበላሸኸውን አስተካክለው። ያጠፋኸውን መልሰው። ካልቻልክ ሌላ ጥፋት ሳይደርስ ባለበት እንዲቆም አድርገው። እኔ ግን ወደ ሀገሪ ወደ ኡቭስ ሐይቅ፣ ወደ ዑላንጎም መንደር እሄዳለሁ። በረግረጉ ሥፍራም ይህንን

ሞኝነትህን እያሰብኩ ስለቅ እኖራለሁ። ኮከ - አህ - ፍቺ (ልብና)
ካጥኝህና ከገዥነት ወጥተህ መሪ መሆን ስትጀምር ጥራኝ። በሕይወት
ካለሁ እመጣለሁ። ያኔ ሕመምህን ፈጽሞ እንዲድን አደርገዋለሁ።
ላሁት ግን ገን - ኪ - ደ(ደኅና ሁን፣ ራስህን ጠብቅ)።

ሞንጎልያዊው ባለመድኃኒት ከጃፓን እስከ ሞንጎልያ፣ እስከ ኡቩስ
ረግረጋማ ሥፍራ ድረስ በየደረሰበት ሁሉ ይህንን የንጉሡን ታሪክ
አየተረከው ሄደ። በዚህም ምክንያት ይህ ታሪክ ከኢራን እስከ ጃፓን
ድረስ በየቋንቋው ይተረካል ይባላል።

የሰርዋ አደሮች ስብስብ እና ሌሎች

ሥላሴ

ሦስቱ ወዳጆች

አንድ ሊቅ አንዲህ ይመክሩ ነበር። ሰው ለዕውቀት የተሰጠ፣ ለትግል የሠለጠነ፣ ለመሪነትም የተመረጠ ይሆን ዘንድ ከሦስት ዓይነት ወዳጆች ጋር መዋል አለበት ይላሉ። አንድም ከእርሱ ከሚበልጡ፣ አንድም ከእርሱ ከሚስተካከሉ፣ አንድም ደግሞ ከእርሱ ከሚያነሱ።

ለአንድ ሰው እነዚህ ሦስት ዓይነት ወዳጆች ወሳኞች ናቸው። ከሦስቱ አንዱ ሲቀር፣ ወይም ደግሞ ከሦስቱ የተወሰኑት ሲበዙ ችግር አለው። የሰውየው የእለምሮ ጤንነት ይጓደላል ወይም ይዛባል። የሚኖረው ኑሮ፣ የሚጨብጠው ዕውቀት፣ የሚሰጠው ብያኔና የሚመራበት መርሕ ርቀዕ አይሆንም። ድቀት ልብና ያገኘዋል። ድቀት ልብና የሚባለው

ልቡና የትክክለኛነትን ሚዛን ሰቆ ሲወድቅ ነው። ልቡና ለስሜትና ለግልብነት ተሸንፎ፤ ከ «ፍት - ርት» ጎዳና ሲወጣ ድቀት አገኘው ይባላል። «ፍትረት» ማለትም ማመዛዘንን ፕንዘቡ ያደረገ ቀና የሥልጡንነት አካሄድ ነው።

ሰው ከእርሱ ከሚበልጡት ጋር የዋለ እንደሆነ ከልምዳቸው ይማራል፤ ከብስለታቸው ይቀስማል፤ ከዕድሜ ፕጋባቸው ይቋደሳል። የሚደርስበትን ነገ ዛሬ ላይ ሆኖ አሻግሮ ለማየት ይጠቅመዋል። ዛሬ ላይ ሆኖም የነገውን ለማቀድ ያስችለዋል። እነዚህ ሰዎች በዕድሜም፣ በዕውቀትም፣ በልምድም ከእርሱ የሚበልጡ ናቸውና፤ ቢያጠፋ ለመገሰጽ፣ ቢሳሳት መንገድ ለማሳየት፣ ቢጎድልበት ለመመላት፣ እያፍሩትም እይፈሩትም። የገና ዳቦ ከላይ በሚነድበት አሳት በስሎ እንደሚወጣው ሁሉ እርሱም በእነዚህ በበላዮቹ ምክርና ተግሣጽ ቁጣና ወቀሳ በስሎ ይወጣል። ከነውር ለመጠበቅ፣ ከሰሕተትም ለመራቅ፣ ራስንም ቀድሞ ለማረም «ሐፊረ ገጽ» አንዱ መሣሪያ ነው። «ሐፊረ ገጽ» ሰውን መፍራትና ማፈር ነው። የሚሠራው ነገር ለሰው ነውና «ሰው ምን ይለዋል?» ብሎ ቀድሞ ለማሰብ መቻል። «ሐፊረ ገጽ» ከአደጋው በፊት በማስጠንቀቂያው፣ ከሕመሙ በፊት በምልክቱ፣ ከእቶኑ በፊት በወላፊኑ፣ ለማረም መቻል ነው።

እንዳንድ ሰው «እህ...» ብሎ የሚሰማው፣ ጎበዝ ብሎ የሚያደንቀው፣ ጀግና ብሎ የሚያጨበጭበለት፣ መሰንቆ ይዞ የሚዘፍንለት፣ ኢታሞ ይዞ

የሚጨፍርለት እንጂ የሚገሥጸውንና የሚቆጣውን፤ ተው የሚለውን
የሚመክረውን አይወድም። በተለይ ደግሞ በሥልጣን ወንበር
በዕውቅና ማማ፤ በጥበብ ሠገነት፤ በሀብት ሠረገላ ላይ የተቀመጠ ሰው
«ጨልጦ ገርኝቶ» እንዳያጠፋም ሆነ እንዳይጠፋ አንዱ ውሎ
ከሚበልጡት ሰዎች ጋር መሆን አለበት። ሌሎች አፍረውትና
ፈርተውት፤ ያለ ልክም እኩብረውት ዝም ያሉትን እነዚህ ሰዎች በግልጽ
ይነግሩታል። በሠገነት ላይ ከመሳሰሉ በፊት በአልፍኝ ያርሙታል፤
በአደባባይ ከማጥፋቱ በፊት በሹክሹታ ያቀኑታል። በእነዚህ ሰዎች
ተተችቶ፤ ተፈትፍቶ፤ ተሞርዶ፤ ተወራርዶ የወጣ ነገር በውጪ ባሉት
መሰሎቻቸው ዘንድ ቅብልነት ያለው የመሆን ዕድሉ ሰፊ ነው። በውስጥ
አዲት የታረመ ለውጭ አዲት አያሠጋም።

መኪና ማርሽ ብቻ ሳይሆን ፍሬንም ያስፈልገዋል። በመኪና ውስጥ
የፍጥነት መጨመሪያ ብቻ ሳይሆን የፍጥነት መቆጣጠሪያም አለ።
እንዳንድ ዘመናውያን መኪኖች እንዲያውም ሰውዬው ከልክ በላይ
ሲያፈጥን በማሳያ ሰሌዳቸው (ሰከሪን) ላይ የፊሳ ሳጥን ምልክት
ያሳያሉ። እንዲያውም መኪናን ለአደጋ የሚዳርገው ማፍጠኛው ሳይሆን
ማቆሚያው አልሠራ ካለ ነው። ሰውም ማፍጠኛ ብቻ ሳይሆን
ማቆሚያም ያስፈልገዋል። ከሚያጫውቱት ጓደኞቹ፤ ከሚያ ደንቁት
የበታላቅ ጋር ብቻ የሚውል ሰው የፍጥነት መቆጣጠሪያ ሳይኖረው
እንደሚጋልብ አሸከርካሪ ነው። እንደ ቦታ ተገልብጦ ይገኛል።

ሰው መስማት ያለበት መስማት የሚገባውን ጭምር እንጂ መስማት የሚፈልገውን ብቻ መሆን የለበትም። የጸፍከውን ድርሰት፣ የሠራኸውን ፕሮጀክት፣ ያቀድከውን ዕቅድ፣ የተለምደውን ዕቅድ፣ የቀረጽከውን ገድፍ፣ የወጠንከውን ትልም፣ በዕውቀትም፣ በጥበብም፣ በልምድም፣ በዕድሜም በአመለካከትም ለሚበልጡህ ሰዎች ብታሳያቸው፣ ምናልባት የማትፈልገውን ትሰማ፣ የማትወደውን ታገኝ ይሆናል። ግን ትማራለህ፣ አዲስ መንገድ ታያለህ፣ ዕውቀትህ እንደ ምርት በነፋስ ይበራያል፣ ጥበብህ እንደ ወርቅ በእሳት ይፈተናል፣ ሐሳብህ እንደ ቅቤ ይነጥራል፣ ድርሰትህ እንደ እርሻ ይታረማል። በሀገራችን የእምነት መሪዎች፣ ባለ ሥልጣናት፣ ታላላቅ ነጋዴያን፣ የጥበብ ሰዎች ከእኩዮቻቸውና ከእድናቂዎቻቸው ወይም ከተከታዮቻቸው አለያም ከጀሌዎቻቸው እንጂ ከሚበልጧቸው ጋር ውለው መማርን፣ መመከርን፣ መታረምን፣ መተቸትን፣ መነቀፍን፣ አዲስ መንገድ ማየትን፣ አይመርጡትም። በዚህም ምክንያት ስሕተትን ከነግሡ፣ ጥፋትንም ከነግሳግሱ፣ ድክመትን ከነሠራዊቱ፣ ወንጀልንም ከነኮተቱ ይዘውት አደባባይ ይወጣሉ። ካልወደቁ አይጸጸቱም፣ ካልሞቱ አይማሩም።

ደግሞም ይኼ ቢባልም ሰው ከሚበልጡት ጋር ብቻ ሲውልም አደጋ አለው። ተግሣጽና ምክር፣ ቁጣና ወቀሳ ሲበዛ ሰውን ከማቅናት ይልቅ ያነበጠዋል። እሳት ማብሰል ብቻ ሳይሆን ሊያሳርርም ይችላል። ከሚበልጡት ጋር ብቻ የሚውል ሰው ተቀባይ ብቻ ይሆናል፤ ሰሜ ብቻ

ይሆናል፤ የበታችነት ብቻ ይሰማል። የሚበልጠው እንጂ የሚያንሰውና የሚተካከለው መኖሩን ይዘዘጋል። እነ አንትና ያሉት ሁሉ ይሁን፡ ከነ አንትና በላይ ዐዋቂ የለም ማለት ይጀምራል። ከዚህ ሲከፋም አርሱ ለራሱ ተገቢውን ዋጋ እንዳይሰጥም ያደርገዋል። ከነዋሪነት ያደርጋሉት፤ ከአሳቢነት የተላላኪነት ስሜት ያይልበታል። ሠራ ሳይሆን ጠባቂ፤ መሪ ሳይሆን ታዛዥ፤ ወሳኝ ሳይሆን ተቀባይ ይሆናል። ለዚህ መድኃኒቱ ከእኩያም ከበታችም ጋር አብሮ መዋል ነው።

ከእኩያ ጋር መዋል ሰውን ታጋይ፤ ተፎካካሪ፤ ተከራካሪ፤ ተማጋቻ ያደርገዋል። ሳቂ፤ ተጫዋች፤ ነጻነትና ሰላም የሚሰማው ፍጡር ያደርገዋል። ማሸነፍንና መሸነፍን፤ መብለጥንና መበለጥን ይማርበታል። ያለ ፍርሃትና ያለ ሐፍረት ለመነጋገር የሚችልበት መድረክ ያገኛል። በላዋ በቢላዋ እንደሚላል እኩያ በእኩያ ይሞረዳል። በእኩል ሜዳ በተመጣጣኝ ዐቅም፤ በተቀረራቢ ዕድሜ፤ ውረድ እንውረድ ለማለት ያስችላል። ያኛው መማሪያ ነው፤ ይኸኛው መታገያ። ያኛው መቅሰሚያ ነው፤ ይኸኛው መመርመሪያ፤ ያኛው ማግኛ ነው፤ ይኸኛው መፈተኛ።

ሰው ትዝታውን፤ ታሪኩን፤ ገጠመኙን፤ ሊያወራ የሚችለው ከእኩያ ጋር ነው። የታሪክ ዝምድና ከሌለው ሰው ጋር ወግ አስቸጋሪ ነው። አንተ ስለ ማይጨው ጦርነት ስታወራ አርሱ ስለ አድዋ ካስታራ መገናኛም የላችሁ። ተግባቦት በቋንቋ ብቻ አይመጣም። በትክክል በዕውቀት፤ በዘይቤና በዐውድ ጭምር እንጂ። እኩያ ለ

የሚከራከርህና የምትከራከረው ታጣላህ፤ እኩያ ስታጣ የምትቀልደውና የሚቀልድህ ታጣላህ፤ እኩያ ስታጣ የምትግባባውም ታጣላህ። እኩያቸውን በሰደትና በሞት የሚነጠቁ ሰዎች ኑሮን ከባድ የሚያደርግባቸው ይኼ ነው። «ትዝ ይልሃል ያኔ» ብለው የሚያወጉት ወዳጅ ያጣሉ። «እስከ እንጠራረድ» የሚሉት ሞጋች ያጣሉ፤ በምርጥ ሜዳ ላይ ያለ ተጋጣሚ ኳስ እንደመጫውት ይሆናል።

ከእኩያ ብቻ የምትውል ከሆነ ደግሞ ጊዜህ በሙግትና በክርክር፤ በጨዋታና በትዝታ፤ በቀልድና በቧልት ያልቃል። የምትፈራውም የሚፈራህም ታጣላህ። ዓለም የትግል ብቻ ትመስልሃለች። የምትበልጠውም የሚበልጥህም ያለ አይመስልህም። ሁሉ እኩያህ ይመስልሃል። ብዙም የምትጨምረው ዕውቀት አይኖርም፤ እንዳንዴ ቢላዋው በደንብ እንዲሰል ወደ ብረት አቅላጭ መውሰድም ያስፈልጋል። ሁሌ ከሌላ ቢላዋ ጋር ማፋጨቱ የቢላዋውን ስለት ቢጠብቀውም የተሻለ ስለት ግን አይሰጠውም።

በሌላም በኩል ሐሳብህን ለማስረጽ፤ ትውልድን ለመቅረጽ፤ ሥራህን ለማሳለጥ፤ በጥቂት ሐሳብ ብዙ ሰዎችን ለማሰለፍ፤ ከእኩያ ጋር ብቻ መዋል ውጤታማ አያደርግም። «አንተ ማነህና፤ አናውቅህም እንዴ፤ ትናንት ከእኛ ጋር እንዲህ ሲያደርግ እንዳልነበር፤ የተነሣበትን የረሳ፤ ውለታ የበላ፤ እርሱ ከማን በልጦ ነው» የሚለው ሙግትና ክርክር የቀኑን መንገድ የሳመኑ፤ የሳምቱንም የከፍለ ዘመን ያደርግብሃል።

ለዚህ ነው ካንተ ከሚያንሱት ጋር መዋል ያለብህ። ያልከውን ከሚሰማው፣ በመንገድህ ከሚከተሉት፣ ሐሳብህን ከሚያደንቁ፣ መሪነትህን ከሚቀበሉ ሰዎች ጋር። ታስተምራቸዋለህ፣ ትመክራቸው ዋለህ፣ ያገኘኸውን ታካፍላቸዋለህ፣ የአዲሱን ትውልድ ሐሳብ ታውቅባቸዋለህ፣ ሐሳብህን አሥርጸህ ቶሎ ወደ ተግባር ለመግባት ይጠቅሙሃል። አንተም ለውጥ ለማምጣት እንደምትችል ትፈተንበታለህ።

የበላዮችህ ሲመክሩህ፣ አኩዮችህ ሲሞግቱህ የበታችችህ ሲቀበሉህና ሲያደንቁህ የተመጣኑ ሕይወት ይኖርሃል። ሰው በጠባዩ የሚሰማው፣ የሚመራለት፣ የሚከተለው፣ የሚያጨበጥበለት፣ አበጅህ ደግ አደረግክ የሚለው ይፈልጋል። በእርሱ የተዘራውን የሚዘራበት መሬት ይሻል። መክሮ፣ ዘክሮ፣ አስተምሮ፣ አሳድጎ፣ ሐሳብ ሰጥቶ፣ ገንዘብ አውጥቶ፣ ዕቅድ አቅዶ፣ መንገድ ተልሞ ለውጤት ሲበቃ ማየት ደስ ይለዋል። «ሰው የሚያንሰውን ስለሚወልድ እንጂ የሚበልጠውን ቢወልድ ኖሮ ትውልድ አይቀጥልም ነበር» የሚባለው ለዚህ ነው። ለዚህ ነው በዕውቀት፣ በሀብት፣ በዕድሜ፣ በደረጃ፣ በልምድ፣ በሥልጣን፣ ከአንተ ከሚያንሱ ሰዎች ጋር መዋልና መጎዳኘት የሚያስፈልግህ።

ከእነዚህ ሰዎች ከበሬታን ታገኛለህ። ከእነዚህ ሰዎች በትምህርትና በመድረክ የሚይዝኝ ዕውቀትም ትሸምታለህ። «የድሃ ምክር ጥሩ ነው የሚሰማው የለም፤ የሐምሌ ወጋ ንጹሐ ነው የሚጠጣው የለም» ከተባለው ወቀሳም ነጻ ትሆናለህ። ከሪፖርትና ከስታትስቲክስ ውጭ

የሆነውን ሰውና ምላሽ የምታገኘው ከእነርሱ ነው። ከእነርሱ በምታገኘው ሞራልና ኩባር ከእኩዮችህ ትሟገትበታለህ፤ ከበላዮችህ ትማርበታለህ። ባህላዊውንና አገርኛውን ዘይቤ በሚገባ የምታገኘው ከእነርሱ ነው።

ከበታችሁ ጋር ብቻ የምትውል ከሆነ ግን አሁንም በሽታ ነው። አንተ ብቻ ዐዋቂ፤ አንተ ብቻ ባለ ጸጋ፤ አንተ ብቻ መካሪ፤ አንተ ብቻ ዘካሪ፤ አንተ ብቻ ታላቅ፤ አንተ ብቻ መሪ የሆነክ ይመስላል። ትታበያለህ፤ ከልክ ያለፈ ምስጋናና ውዳሴ ትለምዳለህ። ራስህን መለኪያ አድርገህ ትቆጥራለህ። እነርሱ ስላደነቁህ ዓለም ሁሉ ያደነቁህ፤ እነርሱ ስለወደዱህ ዓለም ሁሉ የወደደህ፤ እነርሱ ስለሚከተሉህ ዓለም ሁሉ ያንተ ተከታይ፤ እነርሱ ስለሚሰሙህ አንተ ብቻ መናገር ያለብህ ሊመስልህ ይችላል። ከበታች ጋር ብቻ መዋል ያልተፈለገ ንግሥናን ያመጣል። ናይጀሪያዎች «በዐላዋቂዎች መንደር ያለ የሆሰፒታል ዘበኛ አንደ ዶክተር ይቆጠራል» እንደሚሉት።

ለዚህ መድኃኒቱ ከእኩዮችህና ከሚበልጡህ ጋርም መኖር ነው። ሦስቱም እንደየ አግባቡ ያስፈልጉሃል። አንዱ ሲጎድል ትዕቢተኛ፤ አንዱ ሲጎድል ዝቅተኛ፤ አንዱም ሲጎድል ብቸኛ ያደርግሃል።

ሦስቱ የሕዝብ ማስጠንቀቂያዎች

ሕዝብ ለመሪው በሦስት ደረጃ ማስጠንቀቂያ ይሰጣል። የመጀመሪያው « አርም...! » የሚል ነው። በዚህ ደረጃ ሕዝቡ ሦስት ነገሮችን አምናለሁ ማለት ነው። አንዱም መሪው በጎ ገሊፍ አለው፤ ለማረም የሚችል ዐቅም አለው፤ ችግሩ የተፈጠረው ከአሠራሩ ላይ ነው ብሏል። አንዱ ደግሞ ሕዝቡ መሪው አንደኛውም ፍጡር ተሳሳተ አንጂ ሌላ ስሕተት አይደለም። ስለዚህ ሊያርም ይችላል ብሎ አምናል። በመጨረሻም ሕዝብ መሪውን ይወዳል፤ ስሕተቱን ግን ይጠላል ማለት ነው።

አዚህ ላይ የደረሰ መሪ የታደለ የሚሆነው ስሕተቶቹን ነቅሶ «ሳይርቅ በቅርቡ፣ ሳይደርቅ በርጥቡ» ለማረም ከቻለ ነው። የሚሳሳት ፈጣሪ አገደለሰ ሁሉ የማይሳሳት መሪ የለም። መሪዎችን ታላቅና ታናሽ የሚያደርጋቸው ስሕተታቸውን ለማመንና አምነውም ለማረም ያላቸው ወቅትና ቁርጠኞች ነው። መሪ የሕዝቡን ጥቆማ ሰምቶ፣ የሕዝቡንም ልብ አድምጦ ችግሩን በጊዜ ካረመ ስሕተቱ ከሥራ የመጣ እንጂ ከመሪው ጠባይ የመነጨ አይደለም ብሎ ሕዝብ በመሪው እንዲተማመን ያደርገዋል። «ከሰው ስሕተት፣ ከብረት ዝገት አይጠፋም» ብሎ ያልፈዋል።

ሕዝብ የነገረውን ስሕተት ከማረም ይልቅ «እኔ ደኅና ነኝ ችግሩ ከአጻጻጼ የመጣ ነው» እያለ ችላ ካለው ሕዝብ ወደ ሁለተኛው ደረጃ ይሻገራል። ጃን ሚዳ ሠፍሮ እያደመ ራስ ተፈሪን ወደ ዙፋን ያመጣው መሐል ሠፋሪ ጦር (ሠራዊቱ) ነበር። በኋላም እርሙ ቢላቸው አላርም ሲሉ በ1953 ዓ.ም. መፈንቅለ መንግሥት ያደረገው ይኼው ሠራዊት ነው።

ሁለተኛው የሕዝብ ማስጠንቀቂያ « ታረም...! » የሚል ነው። ሕዝብ መሪውን « ታረም...! » ካለ ሁለት ነገሮችን አሰቧል። «መሪው ልክ ነበር ነገር ግን እንደማንኛውም ፍጡር ተሳስቷል» የሚለው ሐሳቡን ቀይሯል። «መሪው ስሕተቱን ሊያርም ይችላል» ከሚለው ወጥቷል። ይህንን ዕድል ላይመለስበት አልፎ መሪው ስሕተት የሚሠራ ሳይሆን

ሴቱት (የተሳሳተ) መሪ ነው። ስከተቱ ከሥራ ሂደት ሳይሆን ከአመራ
ከአስተሳሰቡና ከአካሄዱ የመጣ ነው። ተግባሩ እንዲስተካከል መሪ
መስተካከል አለበት ብሎ ሕዝቡ አምኗል ማለት ነው። ከኩርንጅ
በለስ፣ ከኢጋምም ወይን ሊለቀም አይችልም። ውኃው እንዲስተካከል
ምንጩ መስተካከል አለበት ብሎ ሕዝቡ ማሰብ ጀምሯል። እንደዚያ
ቢሆን ግን መሪው ራሱን ሊያረም የሚችል መሪ ነው ብሎ አምኗል።

በዚህ አርክን ላይ የደረሰ መሪ ራሱን ፈትሾ፣ መርምሮና እንጥሮ እንደ
ወይን ግንድ እየገረዘ ሸለፈቱን መጣል አለበት። ሌላውን ሰውነት
ለማዳን ሲባል ሕመምተኛው የሰውነት አካል እንደሚቆረጠው ፀሐ
ሀገርን ለማዳን ሲባል የሚቆረጡ አሠራሮች፣ አስተሳሰቦች፣ አካሄዶች፣
መሪዎች፣ ፖሊሲዎችና መርሆች ሊኖሩ ይችላሉ። «ታረም ... !» የተባለ
መሪ እነዚህን አርሞ እንደ አባብ ሳይሆን እንደ ንሥር ታድሶ ከመጣ፣
ጥፋቱ ከአፈጻጸሜ የመጣ ነው፣ ሕዝቡ ስላልገባው ነው፣ ስላልተማረ
ነው፣ ስላልሠለጠነ ነው፣ እያለ የመሥዋዕት በግ ፍሊጋ ካልኳተነ፣ «ችግሩ
እኔ ነኝ፣ መፍትሔውም የእኔ መለውጥ ነው» ብሎ ካመነ፣ አምኖም
ከሠራ፣ ሠራቶም ከተለወጠ። ሕዝቡ፡-

«አሁን ወጣች ጀንበር

ተሸሽጋ ነበር» ብሎ ይቀበለዋል።

ይህንን ሁሉ ትቶ መረው በሕዝቡ ትዕግሥት ላይ ከቀለደ፤ ሕዝብም ለትዕግሥቱ ምላሹ ካለፈው የባሰ፤ ከተሰፋው ያነሰ ሲሆንበት፤ ሕዝብ አመለካከቱን ይቀይራል። « አርም ... ! ፤ ታረም ... ! » ማለት ዋጋ አልባ መሆኑን ይረዳል። ሊያርም ሊታረም የሚችል መሪና አመራር የለም ብሎ ያምናል። ችግሩ መሠረታዊ ነው ብሎ ይረዳል። በዚህ ጊዜ ሦስተኛውንና የመጨረሻ ማስጠንቀቂያውን ይሰጣል።

ንጉሥ ኃይለ ሥላሴን ሆ ... ! ብሎ ወደ ሥልጣን ያመጣው ወታደር፤ ስሕተቶቻቸውን ማረም ሲያቅታቸው በ1953 ዓ.ም. መፈንቅለ መንግሥት ያደረገው ወታደር፤ በ1966 ዓ.ም. ደግሞ ሥልጣናቸውን አሳጣቸው። የ1953ቱ መፈንቅለ መንግሥት «ታረም...!» የሚል መልእክት እንዳለው ንጉሡ ቢረዱ ኖሮ የ66ቱን መከራ ያስቀሩት ነበር። ግን አልሆነም። «ታረም ... !» የሚለውን አልረዳ ሲሉ «ተወገድ ... ! » የሚለው የመጨረሻው ማስጠንቀቂያ መጣ።

ደርግም እንዲህ ነበር። በ 1966 ዓ.ም. አብዮቱ ሲፈነዳ፤ ከዚያም መሬት ላራሹ ሲታወጅ የሕዝብ ድጋፍ ነበረው። ቆይቶ ስሕተት ሲያበዛ «አርም...!» የሚለው መልእክት ከያቅጣጫው መጣ። ሰልፎች፤ ወረቀቶች፤ ተቃውሞዎች መጡ። ከማረም ይልቅ «መረምረም» ስለመረጠ የመጀመሪያውን ዕድል አሳለፈው። ከውስጥና ከውጭ ጠብመንጃ፤ አንሥተው ግራ ቀኝ የወጡት ኃይሎች «ታረም...!» ቢሉትም መታረም ትቶ ማውደምን መረጠ። የ1981 ዓ.ም. መፈንቅለ

መንግሥት «ተወገድ...» የሚለውን መለከት ነፋ። ደርግ የሚተርፍ መስሎት ለፋ። ግን ተወገድ ከተባለ በኋላ መትረፍ በተለምዶ ብቻ ነበርና ሊተርፍ አልቻለም።

ይህ «ተወገድ...» የሚለው ሦስተኛው ማስጠንቀቂያ የመጨረሻው የሕዝብ ጥያቄ ነው። መሪው ታምሞ አይደለም። ራሱ በሽታ ነው። ተቸግሮ አይደለም። ራሱ ችግር ነው። ደክሞ አይደለም። ራሱ ደካም ነው። ተፈትኖ አይደለም፤ ራሱ ፈተና ነው ብሎ አምኗል። ስለዚህም መፍትሔው መወገድ ብቻ ነው ብሎ ይቆርጧል። ቆርጦም ይሠራል። ሕዝብ እዚህ ደረጃ ከደረሰ በኋላ መመለስ ብዙ ጊዜ ከባድ ነው። ማረምንም መታረምንም ከሚቀበልበት እርከን አልፏልና ቀሪው ዕድል የሚሆነው በሰላም መሰናበት ነው።

የአንድ መሪ በስለት በሁለት ደረጃ ይለካል። የመጀመሪያው ሲቻል በፊተኛው፤ ሳይቻል በቀጣዩ ደረጃ ላይ መንቃት፤ ነቅቶም ተገቢውን ማድረግ። ያም ዘመን ካለፈና ጀንበር ካዘቀዘቀች ደግሞ፤ ራሱን ሀገሩንም ሳያጠፋ መልካም የወንድ በር ማዘጋጀት ነው።

ዘበ እዝን ሰሚዐ ለይሰማዕ።

የሦስት ደብዳቤዎች አዙሪት

የአንድ ትልቅ ድርጅት ዋና ሥራ አስፈጻሚ የነበረ ሰው ከደርጅቱ ሲለቅ ለተተኪው ሰው ሦስት ደብዳቤዎችን በሦስት ፖስታዎች አሸጎ በላያቸውም ላይ 1 ፣ 2 ና 3 ቁጥር ጽፎ ሰጠው።

ተተኪውም «ምን ላድርጋቸው?» ሲል ጠየቀው። «ድርጅቱን በምታስተዳድርበት ጊዜ ችግር በገጠመህ ቁጥር በየተራ ከፍተህ እንገባቸው» አለና መለሰለት። ርክክቡም በዚህ ተጠናቀቀ።

እዲሱ ሥራ አስፈጻሚ ሥልጣኑን እንደተረከበ ከየአቅጣጫው ተቃውሞ በረታበት፤ በጉጉት ጠብቀውት የነበሩት ሁሉ ተስፋ ያደረጉትን ለውጥ

በአጭሩ ማየት ስላልቻለ መብላጩትና ግፊት ማድረግ ጀመሩ። «ከባሪ በሰው እጅ ... ሲይዙት ... » እንደሚባለው ወንበሩ ላይ ሲቀመጥ የሞሰቡ መስፊያ ጠፋበት። የዘሐውንም ውል ማግኘት አልቻለም። ድርጅቱም በችግር ተወጠረ። ከዚህም ከዚያም ተበደለን፤ መብታችን ተረገጠ፤ ተገፋን፤ ተናቅን፤ የሚሉ ድምፆች በረከቱ።

በዚህ ጊዜ ቁጥር አንድ የተጻፈበትን ፖስታ ከፈተና የተጻፈውን አነበበው። «ካንተ በፊት የነበረውን ሐላፊ ባገኘኸው አጋጣሚ ሁሉ ውቀስ» ይላል። የድርጅቱን ሠራተኞች ሰበሰበና ከእርሱ በፊት የነበሩት ሐላፊዎች ያጠፉትን ጥፋት፤ የሠሩትን ስህተት፤ ያደረሱትን በደልና የፈጠሩትን ችግር መዘርዘር ጀመረ። እሁን ለተከሠተው ነገር ሁሉ ተጠያቂዎቹ እነርሱ መሆናቸውንና እርሱ የመጣው ችግሮቹን ጠራሮ ለማስወገድ መሆኑን ደስኮረ። በወደቀ ዛፍ ላይ ምሣር ማብዛት ቀላል በመሆኑ ሰውም አብሮ ወቀሰ፤ ኮነነ፤ አወገዘ።

ዋና ሥራ አስፈጻሚው በየሄደበት ቦታ ሁሉ ስለወደፊቱ ሳይሆን ስለትናንቱ ማውራትን ልማድ አደረገው። ራሱን በእካባቢው ከሚገኙ ሌሎች ሐላፊዎች ጋር ሳይሆን ካለፉትና ከሞቱት ሐላፊዎች ጋር ማወዳደር ጀመረ። ወንበር በቀየረ ቁጥር «ያለፉት ሐላፊዎች በእንጨት ወንበር ነበር ደርጅቱን የሞሉት፤ እኔ ግን የቆዳ ወንበር አስገዝቼላችኋለሁ» ይልና ያስጨበጭባል። ፀሐይ በማለዳ ከወጣ «ብድሮ ሐላፊዎች ዘመን ፀሐይ ዘግይታ ነበር የምትወጣው፤ እሁን ማን

ይሄው በማለዳ መውጣት ጀምሯል። ይላል። ቀን ዝናብ የዘነበ ጊዜ «የድሮ ሐላፊዎች በታቸው ከገቡ በኋላ ነበር ዝናብ የሚወርደው፤ አሁን ግን ይሄው በቢሮ ሰዲታችን ዝናብ መምጣት ጀመረ» ብሎ ይለጥፋል። እንዳንድ የመሥሪያ ቤቱ ሠራተኞችም አድናቆታቸውን ይገልጣሉ። ያለፉት ሐላፊዎች በሠሩት ቤት እየኖረ ይወቅላቸዋል፤ በገነቡት ቢሮ ውስጥ ተቀምጦ እያዘዘ ያወግዛቸዋል፤ የገዙትን መኪና እየነዳ ያጣጥላቸዋል። «አማን ላይ ቆመሽ አግዜርን ታሚያለሽ» የሚባለውን አላውቀውም።

እንዲህ እያለ አንድ ዓመት ያህል ተቀመጠ። ሠራተኛውም ያለፈውን እየወቀሰ፤ ለሚመጣውም የተስፋ ቀብድ እየተቀበለ፤ የችግሩ ሁሉ መነሻና መድረሻ የቀደመት ናቸው የሚለውን እየደገመ ከረመ። እየሰነዘተ ሲሄድ ግን ያለፉት ሐላፊዎች የሠሩት እየፈረሰ፤ አዲስ ይሠራል የተባለውም የሕልም እንጀራ እየሆነ ሲመጣ ሠራተኛውም እንደዚህ ማጉረምረም ጀመረ። ችግሮቹም እየተባባሱ ብቻ ሳይሆን እየተወሰሰቡም ሄዱ። ያለፉትን ሐላፊዎች የኮነነበትን ሁሉ አርሱ ራሱ እየደገመ መሥራት ጀመረ።

«የድሮ ሐላፊዎች ሠራተኛ ሲያባርሩ በደብዳቤ ነበር፤ አሁን ግን በኢሜይል ሆኗል» ተብሎ ለውጡ ተነገረ። የድሮ ሐላፊዎች ሠራተኛ ሲቀጥሩ በዘመድ ነበር፤ አሁን ግን ተሻሽሎ በዘር ሆነ። ነገሩ ግን እየባሰ

እንጂ አየተሻለ ሊመጣ አልቻለም፡፡ በዚህ ጊዜ ሥራ አስፈጻሚ
ሁለተኛውን ፖስታ ከፈተ፡፡

ሁለተኛው ፖስታ ውስጥ የተጻፈው ነገር «ድርጅቱን እንደገና አዋቅረው»
(Restructure the organization)» ይላል፡፡ ይህንን ተቀብሎ እንዲ
ድርጅቱን ገለባበጠው፡፡

አንድ የነበሩትን ተቋማት ሁለት፤ ሁለት የነበሩትን አንድ፤ ድርጅቱን
የነበሩትን ኤጀንሲ፤ ዋና ክፍል የነበሩትን ዳይሬክቶሬት፤ የክፍል ሐላፊ
የነበሩትን የሥራ ሂደት ባለቤት፤ ኮሚቴ የነበሩትን አንድ ላምቦት
አደረጋቸው፡፡ ከፊሎቹ ሠራተኞች ተባረሩ፤ ከፊሎቹ ተዛወሩ፤ ከፊሎቹ
ተሾሙ፤ ከፊሎቹ ተጎደዱ፤ ሌሎች ደግሞ ተቀጠሩ፡፡ አዳዲስ
መመሪያዎች ተዘጋጁ፤ አዲስ ሕንጻዎች ተከራዩ፤ ቢል ቦርድ ተዘጋጀ፤
ራሳይና ተልዕኮ ተጻፈ፤ የደረት ባጅ ተጀመረ፤ የመሥሪያ ቤቱም ስም
ተቀየረ፤ መግለጫ ተሰጠ፡፡ ድግስም ተደገሰ፡፡ የሠራተኛውም ሥራ
ሥልጠና፤ ስብሰባ፤ ተሞክሮ ልውውጥ ሆነ፡፡

በድንጋጤው ብዛት በጥይት የተመታውን ቁስል እንደሚረሳ ወታደር
ከትርምሱ የተነሣ ችግሩ የተፈታ መሰለ፡፡ አዲስ ሕንጻ ሲከራዩ፤ አዲስ
ወንበር ሲገዙ፤ አዲስ ስም ሲይዙ፤ አዲስ ቢል ቦርድ ሲያሠሩ፤ አዲስ
ሐሳብ ያመጡ መሰላቸው፡፡ ሁሉም ከትርምሱ እንደገና ተስፋ ሰነቀ፡፡
ነገር ግን መኪናዋ ኮፈኗ ብቻ ነበር እንጂ ሞተሯ አልተቀየረም ነበር፡፡

ቀለሚ ነበር አንጂ ውስጧ ያው ነበር። ይህም ለጥቂት ጊዜ ማመካኛ ሆነ። ችግሮች በተፈጠሩ ቁጥር «ከአዲሱ አሠራር ጋር ባለመላመድ የመጣ ነው፤ መሥሪያ ቤቱ ኮምፒውተራዊዝድ እየሆነ ነው፤ ካለፈው አሠራር ለመላቀቅ በሽግግር ላይ ስለሆነን ነው፤ ንብረተሰቡ አዲሱን አሠራር ስላላወቀው ነው፤ ቢሮ ሲቀየር ፋይል ስለጠፋ ነው፤ ዳታ ቢዙ ስላልተስተካከለ ነው፤ ኔት ወርክ ስለሌለ ነው» ይባል ጀመር።

ደንበኛውም ሠራተኞቹ ሲለምዱ፤ የጠፋው ፋይል ሲገኝ፤ ሽግግሩ ሲያበቃ፤ ኮምፒውተራዊዜሽኑ ሲጠናቀቅ፤ ችግሩ ይፈታል ብሎ እንደገና ታገሠ። የተስፋ ቀብድም ተቀበለ። እየቆየ ሲያየው ግን ተሞኝያኑ ቢቀየሩም የፊልሙ «ስክሪፕት» ተመሳሳይ ሆነበት። «ቁንጮን ሲያታልሷት ፓንክ ብለው ጠሯት» እየሆነ ታየው። ፈሰስም ተጋቢኛም ያው ሽሮ ነው ማለት ጀመረ። እንደገናም በመሥሪያ ቤቱ ውስጥ ችግር ተፈጠረ።

በዚህ ጊዜ ዋና ሥራ አስፈጻሚው ሦስተኛውን ፖስታ ከፈተ። እንዲህ ይላል «አሁን አንተም ለተተኪህ ሦስቱን ፖስታዎች አዘጋጃ»። ዋና ሥራ አስፈጻሚው ቁጭ ብሎ ሦስቱን ፖስታዎች አዘጋጃ። በሰም አሸን ቁጥር ጻፈባቸው። እርሱ አሸን ሲጨርስ የስንብቱ ደብዳቤ መጣለት። እርሱም በተራው ለተተኪው እነዚያን ሦስት ፖስታዎች ሰጠው። ተቀባዩም በተራው «ምን ላድርጋቸው?» ሲል ጠየቀ። መላሸም

በተራው «ድርጅቱን ስትመራ ችግር ከገጠመህ በየተራ እያወጣህ ተመልከታቸው» ሲል መከረው። አዙሪቱም እንደገና ቀጠለ።

ሀገራችን በዚህ አዙሪት ውስጥ ናት። ያለፈውን መኮነንና ማውጣት፤ ከዚያም የነበረውን እንዳልነበረ አድርጎ «ለሥር ነቀል ለውጥ» መነሳት፤ በመጨረሻም ሌላውን አዙሪት አዘጋጅቶ መሄድ። እስኪ አስቡት? ሥር ተነቅሎ ለውጥ እንዴት ይመጣል? ከመጣም ለውጡ መድረቅ ነው። መጨረሻ ላይ ጣል የተደረገ ቅቤ፤ ሲቁላላ ጀምሮ የነበረውን ሽንኩርት እንዴት ያወግዛል።

መጀመሪያ ካንቲ በፊት ለሠሩት ዋጋና ክብር ስጥ፤ ከዚያም የተሳሳቱትን በብቃት አርም፤ በመጨረሻም በመሠረቱ ላይ ግድግዳውን፤ በግድግዳው ላይ ድምድማቱን፤ በድምድማቱም ላይ ጣሪያውን እያስቀመጥክ ሂድ። ሰውዬው ራስ አለው ብለህ ሳትስማማ አንዴት ፀጉሩ መስተካከል አለበት ትላለህ? ያለፈውን በደንብ አለማወቅ ያለፈውን ስሕተት በባለ ሁኔታ እንድትደግመው ያደርግሃል።

ጨለማውን ደጋግመህ ስላወገዝከው መብራቱ አይበራልህም። አንድ ሻማ ብትለኩስ ግን ጨለማውን መግፈፍ ትችላለህ። ልጅ ምንም አዲስ ፍጡር ቢሆን ከእናትና ከአባቱ የሚወስደው ነገር አለ። በየቀኑ ልጅ እንጂ አዳም አይፈጠርም። ካለፉት ምንም ያልወሰደ አዳም ብቻ ነው። ሌሎቻችን ግን ካለፉት የሆነ ነገር ወስደን፤ አዲስ ነገር ጨምረን ነው።

አዲስ ትውልድ የሆነው። ካለፉት ምንም ሳይወርስ ሰው ለመሆን የቻለ
ማነው? ሁሉንም አፍርሰን፤ ሁሉን አዲስ አርጥን፤ ሁሉንም ለውጠን
እንችለውም። ካለፈው እንካላለን፤ ዛሬ ላይ እንሠራለን፤ ወደፊት
እንሄዳለን። ይሄው ነው።

ያለበለዚያ ግን በሦስቱ ፖስታዎች አዙሪት ውስጥ እንወድቃለን፤ መላ
ዘመናችንንም ዘይት እንደሚጨምቀው ግመል እንዘራለን፤ ግን
እንራመድም። እንደከማለን፤ ግን ፈቀቅ እንልም። አዙሪት ውስጥ ስንገባ
እንዲህ ነው።

ሦስቱ ሳጥኖች

ኢትዮጵያ ውስጥ ሦስት ሳጥኖች አሉ። ሁለቱ ሳጥኖች በጣም ይፈለጋሉ። ስለሚፈለጉ ወይ ይዘረፋሉ፤ ወይ ይሰረቃሉ። አንደኛውን ሳጥን ግን ዞሮ የሚያየው የለም። ሁለቱ «በውስጣቸው በጣም ተፈላጊ ነገር አለ» ተብሎ ስለሚታመን ሳጥኖቹ በፖሊስ፣ በዘባኛ፣ አንዳንዴም በወታደር ይጠበቃሉ፤ አንደኛው ሳጥን ግን ጠባቂ የለውም። ውስጣቸው ያለው ነገር ሲጨምር የሚያመጡት ለውጥ አለ ተብሎ ስለሚታሰብ ሁለቱ ሳጥኖች ቶሎ ቶሎ ይቆጠራሉ። አንደኛው ሳጥን ግን የሚያስታውሰው የለም።

ሁለቱ ሳጥኖች የምርጫ ሳጥንና የገንዘብ ሳጥን ናቸው። እንዲ ውስጥ ሥልጣን፤ ሌላው ውስጥ ገንዘብ አለ። ሥልጣን ያለበትን ሳጥን ፖለቲከኞች ይፈልጉታል። ስለዚህም ይሰብሩታል፤ ይገለብጡታል። ገንዘብ ያለበትን ሳጥን ሙሰኞች ይጓጉላታል። ይሰብሩታል፤ ይገለብጡታል። ሕዝቡም ስለእነዚህ ስለሁለቱ ሳጥኖች ጉዳይ ይከታተላል። ሲዘገብና ሲከፈቱ ኮሚቴ ያቋቁማል። ሲቆጠሩና ሲመዘኑ ማወቅ ይፈልጋል። ሥልጣንና ገንዘብ ስላለባቸው።

ሦስተኛው ሳጥን ግን ከእነዚህ ሁሉ ይለያል። ዘጊ እንጂ ከፋች የለውም። ሠሪ እንጂ ተከታታይ የለውም። በውስጡ ያለውን ነገር ለማወቅ ባለቤቱም፤ ሕዝቡም አይጓጉም። ማንም እንደልቡ ያገኘዋል። ግን አይጠቀምበትም። ጥበቃ የለውም፤ ግን ማንም አይሰብረውም። ተመልካች ያጡ ወረቀቶችን በውስጡ እንደያዘ በየግድግዳው ላይ አርጅቷል። ሰውም በዚህኛው ሳጥን ውስጥ ለማስገባት ብዙም አይፈልግም። እንደ ሁለቱ ሳጥኖች ፈላጊ የለውም ብሎ ያምናልና። ለምን?

ምክንያቱም ሦስተኛው ሳጥን «የሐሳብ መስጫ ሳጥን» ስለሆነ። ዓለምን የቀየረው ሐሳብ ቢሆንም እኛ ሀገር ግን ብዙም ፈላጊ የለውም። መሥሪያ ቤቶችም የተሰጣቸውን ርዳታ እንጂ የተሰጣቸውን ሐሳብ ራግጥ አያደርጉም። ዋናው አዲተርም የተሰጣቸውን ገንዘብ የት እንዳደረጉት እንጂ የተሰጣቸውን ሐሳብ የት እንዳደረሱት

አይጠይቃቸውም። ሀገር የምታድገው፣ የምትለወጠውና የምትሠለጥነው በሐሳብ ነው። ያውም በሰላ ሐሳብ። ያደጉ ሀገሮች ማለት ታላላቅ አሳቢዎችና ታላላቅ ሐሳቦች ያሏቸው ሀገሮች ማለት ናቸው።

እስኪ እንደ፡ የሀገሪቱ መሪ፣ የፖለቲካ ልሂቅ፣ ባለ ሥልጣን፣ ሀገሪቱ ያፈራቻቸውን አሳቢዎች ከመጽሐፎቻቸው፣ ከንግግሮቻቸው፣ ከአባባሎቻቸው በንግግሩ ውስጥ ሲጠቅስ ሰምታችሁ ታውቃላችሁ? እውነት አሳቢዎች ሳይኖሩን ቀርተን ነው? ይህች ሀገርስ እንደ ሀገር ለዘመናት የኖረችው ያለ ሐሳብ ነው? እንዴት ተደርጎ። ነገር ግን ለሐሳብና ለሐሳቢዎች የምንሰጠው ቦታ ኢምንት ስለሆነ ነው። በየቦታው የተጣሉት የሐሳብ መስጫ ሳጥኖች የሚነግሩንም ይኼን ነው።

የአኩሰምን ሐውልት ቆሞም ተጋድሞም አግኝተነዋል። ግን እነማን ነበሩ ያህንን ሰማይ ጠቀስ ፎቅ ከአንድ ወጥ ድንጋይ ለመሥራት ያሰቡት? እንዴት ነበር ያሰቡት? ለምን ነበር ያሰቡት? ሐሳባቸውን በምን መንገድ ነበር የገለጡት? ጻፉት? ሞዴል ሠሩት? በሥዕል ገለጡት? በዜማ አቀረቡት? ከመላ ምት በቀር የምናውቀው ነገር የለም። ለአሳቢዎች ቦታ ስለማንሰጥ። የላሊበላ ውቅር አብያተ ክርስቲያናትን ቅዱስ ላሊበላ እንዴት ነበር ሊያስብ የቻለው? ሐሳቡን በምን ገለጠው? የሰው ኃይሉን፣ ቁሳቁሱን፣ በጅቱን፣ የሥራ ሂደቱን እንዴት ነበር ያደራጀው? ሕንጻው እንጂ ሐሳቡን አላገኘውም።

ፓል ሄንዝ አብያተ ክርስቲያናቱ ሲታነጹ ሊወጣ የሚችለው አፈር በእቡ ሲምባል የሚገኘው የጥበጻውያን ታላቁ መቅደስ ሲሠራ ከወጣው አፈር ለምስት እጅ የሚበልጥ ነው ይላሉ። ሥራውን ማገም ያከናውነው ፕሮጀክቱ ግን ለያሌ የሰው ኃይልን ማጥፋቀሰን፤ የውቅሩን ሥራ እጅግ ሞያዊ በሆነ መንገድ መከታተልን፤ ያንን ግዙፍ የሥራ ኃይል እንዳለ ጠብቆ ለረዥም ጊዜ ለማቆየት የሚያስችል በቂ ሀብትን የሚጠይቅ ነው። በውቅሩ ላይ ምንም ዓይነት ስከተት መሠራቱን የሚያመለክት ነገር የለም። ሞዴሎችና በጥንቃቄ የተዘጋጀ ዐቅድ መኖሩ ለየጠራጥርም። አስደናቂው ደግሞ የውስጡን ቅርጽ ለመስጠትና ለማሳመር የተኬደበት መንገድ ነው። ይህ ሁሉ የተደረገው ደግሞ በችቦ መብራት ነው። (Layers of Time, 52)

ያን ሁሉ ከየሥራው የወጣ አፈር የትና እንዴት ነው የደፉት? እርሱን ብናገኘው እንዲህ የግንባታ ቦታዎቻችን ሁሉ በቆሻሻ ባልተሞሉ ነበር። ታዲያ የዚህ ታላቅ ፕሮጀክት የሐሳብ መዝገብ ለምን አልደረሰንም? ሕጻዎቹን ብቻ ለምን አገኘናቸው? ምናልባት ለሐሳብ ተገቢውን ቦታ ስለማንሰጥ ይሆን?

በዘመናዊቱ የኢትዮጵያ ታሪክ እንኳን ሀገሪቱን ሲመከሩና ሲዘከሩ የነበሩ፤ ከአውሮፓ አስከ ጃፓን አርአያ ይሆናሉ የሚባሉትን ሀገሮች መንገድ አየጠቀሱ ሀገሪቱ በዚያ መንገድ እንድትጓዝ ሐሳብ ያቀረቡ፤

በኋላ የሚሆነው ቀድሞ ታይቷቸው የመንግሥትን አስተዳደር፣ የሕዝብን አመራር፣ የሥልጣንን ጉዞ፣ ሰላማዊ የለውጥን መንገድ የጠቆሙ አሳቢዎች ነበሩን። በተለይም በቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ዘመን ችግሮች እየተባባሱ ሲመጡና ቁስሉ የበለጠ እየመረቀ ወይም ሲታይ ንጉሡንም ሀገሪቱንም ከንቅናቄ፣ ተማሪዎቹንም ከማዕበል ለማትረፍ እያለ ሊቃውንት ሐሳባቸውን አቅርበው ነበር። የሰማቸው ባለመኖሩ ግን ከለውጥ ይልቅ ለነውጥ ተዳረግን።

ዛሬም ድረስ ለሐሳብና ለአሳቢዎች ቦታ እንደሌለን የሐሳብ መስጫ ሳጥኖቻችን በየግድግዳው ላይ ቆዝመው ቆመው እየመሰከሩ ነው።

ሰው በመዋቅር፣ በድርጅት፣ በኮሚቴ፣ በማኅበር ሊያስብ አይችልም። እነዚህ ሁሉ ሐሳብን በተቀናጀ ሁኔታ ወደ ተግባር ለመለወጥ የሚጠቅሙ መንገዶች እንጂ ማሰቢያዎች አይደሉም። ሰው በግሉ ያስባል፣ በጋራ ይመክራል፣ በጋራ ይሠራል። አሁን አሁን ግን በድርጅት፣ በማኅበር፣ በመዋቅር፣ በኮሚቴ ለማሰብ እየተሞከረ ነው።

ሰው የተፈጠረው በግል ስለሆነ የሚያስበውም በግል ነው። መላእክት የተፈጠሩት በማኅበር ነው። ስለዚህም ያለ ልዩነት በማኅበር ሊያስቡ ይችሉ ይሆናል። እንስሳትም የተፈጠሩት በወገን በወገን ነው። ስለዚህም ተመሳሳይ እንስሳት ተመሳሳይ ጣባይ ይኖራቸዋል። ሰው ግን በግለሰብ ደረጃ ነው የተፈጠረው። ስለዚህም ሐሳብ ግለሰባዊ ነው።

የግለሰቦች ሐሳብ ተሞግቶ፣ ተሞርዶ፣ ዳብሮና በልጽጎ ሌሎችን እያሳመነ የማኅበር፣ የድርጅት፣ የፓርቲ፣ የተቋም፣ የኮሚቴ የጋራ ግንዛቤ፣ ዐቅድ፣ መግባቢያ፣ ዕውቀት፣ ልምድ፣ ይሆናል እንጂ ሰው በጋራ ሊያሰብ አይችልም። እንዳንድ ጊዜ ድርጅቶች፣ ኮሚቴዎች፣ ማኅበሮች፣ ፓርቲዎች ይመሠረቱና ሰዎች በዚያ ውስጥ ተሰብስበው ለማሰብ ይሞክራሉ።

ምን እንሥራ? ይላሉ። መጀመሪያ ምን ለመሥራት ተሰበሰቡ? ለሐሳብ ድርጅት ከመፍጠር ይልቅ ለድርጅት ነው ሐሳብ እየተፈለገ ያለው። ለልጅ ሰም ይሰጣል እንጂ፣ እንዴት ለሰም ልጅ ይወለዳል? ሰዎች በጋራ ለማሰብ ከሞከሩ ላለማሰብ እየሞከሩ ነው ማለት ነው። ሐሳብም ቦታውን ለመግባት ለቅቋል ማለት ነው።

መግባት ማለት እንድ ሐሳብ ከሆነ ቦታ ይመጣል። አይጠየቅም፣ አይተችም፣ አይከረከርም፣ አይለወጥም፣ እንዳለ እንደ መድኃኒት ይወሰዳል። ይወጡታል እንጂ አይገነዘቡትም። ይቀበሉታል እንጂ አይጋሩትም። ከበሮው አንድ ቦታ ይመታል። የሌላው ሰው ድርሻ ምኒን እየጠበቀ እስከስታ መውረድ ብቻ ነው። አሠልጣኙ የሆነ ቦታ ይቆማል፤ የሌላው ሰው ድርሻ ተቀመጥ ሲሉት መቀመጥ፣ ተነሣ ሲሉት መነሣት ብቻ ነው። ለምን? በሎ አይጠየቅም።

የሰው ልጅ መግነጢሳዊ ጠባይ እየተዘነጋ ነው። አንድ ሰው የአንድ ጥገና ወይም ዘውግ አባል ስለሆነ ብቻ ከዘውጌዎቹ ጋር አንድ ዓይነት ሐሳብ ሊኖረኝ ይገባል ብሎ የሚያስብ ከሆነ ሰውነትን ያህል ከብር እየለቀቀው ነው። ትልቁ አንድነት የቀለም፣ የጎሳ፣ የቋንቋ፣ የትውልድ አንድነት አይደለም። ይህም በተፈጥሮ የተቀበልከው፣ በሐሳብ የማትሰውጠው ነው። እነዚህ በምርጫ ያልመጡ አንድነቶች ስለሆኑ በአንድነቱ ውስጥ ያለውን ሰው ብቃት አያመለክቱም። ምክንያቱም እንዲህ ዓይነቱን አንድነት በእንስሳትም ውስጥ ስለምናገኘው።

ትልቁ የአንድነት ልህቀት የሐሳብ አንድነት ነው። ተከራከሮ፣ ተወያይቶ፣ ተሳስሎ፣ ተሞራርዶ ሐሳብን ገንዘብ (ገንዘብ አድርጎ) አንድነት ሲመሠረት። የሰውን አንድነት ከአንድነትና ከኅብረት እውጥፍ «አሐተኒ» የሚያደርገው የሐሳብ አንድነት ነው። ይህንን የላቀ አንድነት ለማምጣት ደግሞ የሚገዛ መዋቅር፣ ድርጅት፣ ማኅበር፣ ፓርቲ ሳይሆን ገዥ የሆነ ሐሳብ ያስፈልጋል። ትልቁ ገዥነት የሐሳብ ገዥነት ነው። በገንዘብ መግዛት ሀብትን፣ በሥልጣን መግዛት ጉልበትን፣ በውበት መግዛት ፍትወትን፣ በመዋቅር መግዛት ሹመትን ያሳያል። በሐሳብ መግዛት ግን ልህቀትን ያመለክታል።

የሀገር አንድነት ወደ ኢሐተኒ እንዲያድግ ከፈለግን ልዕልና ያላቸውን ሐሳቦች የሚያቀርቡ፣ የሐሳብ ገዥዎች ያስፈልጉናል። ከተለያዩ ዘውጦች ጎሳ፣ ብሔር፣ ባህል፣ እምነት፣ ልማድ፣ ክልል፣ የፖለቲካ ፓርቲ

የዕድሜና የጾታ ክልል የምንመጣ ሰዎችን እንደ ሥርዓተ ፀሐይ (Solar system) የሚያስተሳሰብ እንደ ፍኖተ ሐሊብ (Milk way) ውጥንቅጣችንን በአንድ የተግባባ መንገድ የሚያስገዝን የምንገዛውና የሚገዛን ሐሊብ ያስፈልገናል። የሚገባንና የሚያግባባን ሐሊብ ያሻናል።

ለዚህ ደግሞ ለሐሳብና ለአሳቢዎች ቦታና ክብር የሚሰጥ ማኅበረሰብና ሥርዓት መኖር አለበት። ለምርጫና ለገንዘብ ሳጥኖች የሰጠውን ቦታ ለሐሳብ ሳጥኖች መስጠት ካልጀመርን ተፈጥሮ ለውበት የሰጠችንን ልዩነት እኛ ለማስጠሎነት እናውለዋለን። መዋቅሮችና አደረጃጀቶችም የታላላቅ ሐሳቦች ማስፈጸሚያዎች መሆናቸው ቀርቶ የማስቢያ «ጭንቅላቶች» እንሁን ካሉ በሠራው ሰንሰለት እንደታሰረ እንጥረኛ እንሆናለን።

በዚህች ሀገር ውስጥ ዕድገትና ማዕደትን (Development and Transformation) በፍጥነት ለማምጣት የገንዘብና የምርጫ ሳጥኖች የያዙትን ቦታ የሐሳብ ሳጥኖች መረከብ አለባቸው።

አካዋወር

ሰርግ እና ሰዓት

በጊዜ ያለንን አነስተኛ ግምት አጉልተው ከሚያሳብቁበን ክዋኔዎች አንዱ ሰርግ ነው። ሰርገኛ በጊዜው ከመጣ ትዳሩ ይፈርሳል፤ የተባለ ይመስል አንድና ሁለት ሰዓት ዘግይቶ መምጣት ይቅርታም የማያስጠይቅ ልማድ ሆኗል። በሰዓት ተለክቶ በሚከፈልበት በምዕራቡ ዓለም የሚኖሩ የሀገራችን አንዱን «የዘሬን ... ያንዘርዘረኝ» ብለው ሁለት ሰዓት ካላረፉ ያጡ አይመስላቸውም። አብረዋቸው የሚሠሩ የሌላ ሀገር ዜጎችንና ኢትዮጵያውያንን የሚጋብዙበት ሁለት ዓይነት የጥሪ ካርድ እንዲያሳትሙ ይገደዳሉ። የሐበሻና የፈረንጅ። የፈረንጁ ካርድ ከሐበሻው ካርድ ሁለት ሰዓት ዘግይቶ ጥሪውን ያቀርባል።

ሰርቱ ላይ ሁለት ዓይነት ማርፊዶች ናቸው የሚፎካከሩት። በአንድ በኩል ሰድስት ሰዓት የተጠራው ሰርቱ ሁለት ሰዓት ዘግይቶ ስምንት ሰዓት ላይ ሲመጣ፤ በሌላ በኩል ደግሞ ሰድስት ሰዓት የጠሩት ሙሽሮች ቢያንስ ሦስት ሰዓት ዘግይተው ዘጠኝ ሰዓት እካባቢ ይመጣሉ። እርፍጾ የመጣው ሰርቱም፤ አስረፍደው የመጡት ሙሽሮችም በረፈደ ሰዓት በመጀመራቸው ምንም ሳይሰማቸው አዳራሹን በእልልታ ያቀልጡታል። በርግጥ ለአንዳንድ ሰው ጊዜ ማለት ወር፤ ከዚያም ካለፈ ቀን ማለት ነው። ጊዜ ማለት ሰዓትና ደቂቃ ያልሆነለት ሰው ብዙ ነው። የኛ ሀገር ሰዓትና የኛ ሀገር አንድ ሳንቲም የሚያገለግሉት ለአንዳንድ ክፍያዎች ብቻ ነው።

በእኩስም ከምናገኛቸው የጥንት የድንጋይ ላይ ቅርሶች አንዱ የሰዓት መለኪያ ነው። የፀሐይዋን «ጉዞ» ተከትሎ የጥላው ቦታ ላይ ምልክት የሚያሳይ የጥላ ሰዓት ከ2000 ዓመታት በፊት ነበረን። ሰዓታት የተሰኘው የዝማሬ ድርሰት፤ ጾም የሚገባውና የሚወጣው ስንት ሰዓት ላይ ነው? የሚለው የኖረ ክርክር፤ በፋሲካ እርድ መከናወን ያለበት ስንት ሰዓት ላይ ነው? የሚለው ጥንታዊ ሙግት፤ የባሕረ ሐሳብ ትምህርታችን የእያንዳንዱን ወር ቀንና ሌሊት ርዝመትና እጥረት በሰዓት ለከፊ ማስቀመጡ፤ በሰዓት መጠቀም ነባር ባህላችን እንደሆነ ይጠቁማሉ።

ቤተ ክህነታዊና መንግሥታዊ ጉዳዮች ከሰዓት ጋር የተያያዙ ቢሆኑም ማንበራዊ ጉዳዮቻችን ግን ከቀን፤ ከወርና ከዓመት ጋር የተያያዙ ነበሩ።

ከጠዋት እስከ ማታ ለሚያርስ ገበሬ፣ ከድንበር እስከ ድንበር ለሚጓዝ ሲፈራ ነጋዴ፣ ጌቶቹ ያዘዙትን መሥራት ብቻ ሳይሆን ጌቶቹ ያዘዙለትን ያህል መኖር ይችላል ለነበረው ጢሰኛ፣ በሰዓት እንዲኖር የሚያደርገው አስገዳጅ ምክንያት አልነበረም፡፡ እንኳን የተወለዱበት ቀንና ሰዓት ቀርቶ መወለድም ትርጉም የማይሰጥበት ዘመን ነበረ፡፡

አሜሪካ የሰማሁት እንድ ቀልድ አለ፡፡ እንዳንዱ የሀገሬ ሰው የተወለደበት፣ ፓስፖርቱ ላይ ያለው፣ አሜሪካ ሲገባ የሞላው የልደት ቀን ይለያያል፡፡ አሁን አሁን ደግሞ የፌስ ቡክ የልደት ቀንም የተለየ ሆኗል፡፡ ታዲያ እንዲህ ያለው ችግር የገጠመው ወገን የመሥሪያ ቤቱ ሰዎች «ሰርፕራይዝ» ሊያደርጉት አሳይለም ሲጠይቅ በሞላው ቅጽ መሠረት በልደት ቀኑ ኬክ አስጋግረው ይመጣሉ፡፡ ልክ ጠዋት ወደ ቢሮው ሲገባ «ሃፒ በርዝ ደይ ቱ ዩ» እያሉ ሲያዘመሉት ግራ ይገባዋል፡፡ አሁን የትኛውን የልደት ቀኑን ነው እያከበሩ ያሉት? ብሎ፡፡ በኬኩ ሳይሆን «በቀኑ» ሰርፕራይዝ ሆነ፡፡ እንዲህ እንደርሱ ያልተወለደበትን ቀን የሚያከብር ብዙ ነው፡፡

እንዲያውም በእኛ ሀገር የአብዛኛው ሰው የሞቱ መታሰቢያ (ተዝካሩ) እንጂ የልደቱ መታሰቢያ አይከበርም ነበር፡፡ እንዲህ እንደዛሬ የእናቶችን የወሊድ ጊዜ ሞት የሚገቱ ዘመናዊ መንገዶች መጥተው መውለድ «አባት ደስ ይለዋል ልጅ ሲወለድለት» የሚል ዘፈን ከማስዘፈኑ በፊት መውለድ መከራ ነበረ፡፡ በአንዳንድ ማኅበረሰቦች ዘንድም ሴቲቱ ለብቻ ተነጥላ

ጫካ ውስጥ እንድትወልድ ይደረግ ነበር። በቤት የምትወልደውም ብትሆን ለርግዝናው ከድካም ጋር፣ ወሊዱም ሞትን የሚሰብ ነበር። ያንን የመከራ ቀን ለማስታወስ ካለመፈለግ ይመስለኛል የልደታችን ቀን ይረሳ የነበረው። ቀኑ ለእኛ የልደት፣ ለእናት የመከራ መታሰቢያ ነበርና። «ምጡን አርሺው፣ ልጁን እንሺው» የተባለውም ምጡ መከራ ጭምር ስላለበት ነው። በምሥራቃውያን ባህል ምጥ «የጭንቅ ቀን» (ያውም ከሞት በመለስ) በመሆኑ በቅዱሳት መጻሕፍት ውስጥ የመጨረሻው ዘመን «የምጥ መጀመሪያ» እስከ መባል ደርሷል።

የአሁን ዘመን ልጆች ናቸው መውለድ ቁንጥ ሲሆን ልደትም ቁንጥ የሆነላቸው። እኛ «አምታላሁ ብለህ ኑር፣ እኖራለሁ ብለህ ሥራ» እየተባልን እደግን፤ ልጆቻችን ደግሞ መኖርን እንጂ መሞትን ስለማያስቡ የተወለዱበትን ቀን ከወለዷቸው እናትና አባት አኩል ይወዳሉ። እንደዚያም ሆኖ ግን በእነርሱም ዘመን ባህላችን ቀን ላይ እንጂ ሰዓት ላይ ገና አልደረሰም። በሰዓት ተጀምሮ በሰዓት የሚያልቀውን፣ የባከነች ሰከንድና ደቂቃ ዋጋ ተሰጥቷ የምትጨመርበትን የእግር ኳስ ጨዋታ እፍቃሪና አድናቂ የሆነው ትውልድ፣ ለሰዓትና ደቂቃ ዋጋ ሲነፍግ ማየት የችግሩን እስከፈነት ማሳያ ነው።

ይሄ ትውልድ ነው እንግዲህ ሦስትና አራት ሰዓት ዘግይቶ በገዛ ሰርዓት ላይ የሚገኘው። ኑሮውን በማርፈድ የሚጀምር። በሰርዓት ዘፈናችን ላይ «ሰርዓት ሞት አንድ ነው» ብንልም የሀገራችን ሰው ከሰርዓት ይልቅ የቀብሮ

ቀጠሮ ያከብራል። ለገዢ በጥንቱ ባህላችን ድንገት የሚደረሰው ለቀብር እንጂ ለሰርግ አይደለም። ለሰርግም ቢቻል ከሳምንት፣ ካልሆነም ከቀናት በፊት ተገኝቶ ሥራውን ማገዝ፣ በዋዜማው መዝፈንና መብላት ተገቢ ነው። እንዲህ እንዳሁኑ በሰዓትና በአዳራሽ የተወሰነ ግብዣ አልነበረም። ሰርጉም ከጠዋት እስከማታ፣ አልፎም እስከ ሦስትና አራት ቀን የሚዘልቅ ነው። ሰድስት ብንመጣ ሰባት፣ አሥር ብንመጣ አሥራ ሁለት ችግር የለውም። ጠዋት የገባውም አይወጣ፣ ማታ የመጣውም አያጣ። ችግር የተፈጠረው በገጠር ልቡና ከተማ መኖር ስንጀምር ነው። የጥሪ ካርድ፣ አዳራሽ፣ የሰሐን ኪራይ፣ የመናፊሻ ኪራይ፣ የመኪና ኪራይ የሚባሉ በሰዓት የሚያስከፍሉ ነገሮች የመጡብን በከተማነታችን ነው። እኛ ደግሞ እየኖርን ያለነው በገጠር አስተሳሰብ ከተማ ውስጥ ነው። «በበገና ማንሌተ ገንቢ» እንዲሉ። ከተማ እንጂ ከተማ የለንም ከሚያስብሉብን ማሳያዎች አንዱም ሰርጋችን ነው።

እንዲህ ያለውን ክፉ አመል ለማረም ግን እንደ አቶ ቢረጋ ያሉ (ሰማቸው ተቀይሯል) ቆራጦች ያስፈልጋሉ። አቶ ቢረጋ ልጃቸውን ዳሩ። ያውም የሚወዷትን ሴት ልጃቸውን። ስለመልሱ ዕለት አስቀድመው ማስጠንቀቂያ ሰጡ። «እኔን ድፍን የመርካቶ ሰው ያውቀኛል። በሰዓት ቀልድ አላውቅም። ልክ በሰዓቱ አሥራ ሁለት ሰዓት ድረሱ» አሉና ዐወጁ። ልጃቸው ቀርቶ እኛ በልጃቸው በኩል

የምናውቃቸው ሰዎች እንኳን «ሰዓትና አቶ ቢረጋ ምንና ምን ናቸው?»
የጀሮ ጉትቻ የአንገት ሐብል ናቸው» እንላለን፡፡

ምን ያደርጋል ታድያ፡፡ ወንዶቹ ለመልሱ በግ ሊገዙ፤ ሴቶቹ ፀጉራቸውን
ሊፈሸኑ ሄዱ ተባለና የአቶ ቢረጋ ሰዓት የሙሽሮቹ ቤት እያለን ደረሰ፡፡
«ኢትዮጵያውያን መንግሥተ ሰማያት የማይገቡት ጽድቅ ስለማይሠሩ
ሳይሆን፤ አርፍደው ሲመጡ በሩ ተዘግቶ ስለሚጠብቃቸው ነው»
ይባላል፡፡ «መጡ፤ እየደረሱ ነው፤ በቃ ጨርሰዋል፤ እንትና ቀርቶ ነው፤
እንትን አረስተን ነው፤ እነ እንትና ጠብቁኝ ብለዋል» ሲባል ሰዓቱ
ከምሽቱ አንድ ሰዓት ሆነ፡፡ እኛም ሙሽሮቹን አጅበን ወደ ኮልፈ
በረርን፡፡ የአቶ ቢረጋ ግቢ ግራ ቀኙ በመኪና ተሞልቷል፡፡ ሚዜ በግ
እየጎተተ ቀሪው ሆ... ! እያለ ስንገባ አቶ ቢረጋ አሳት ለብሰው አሳት
ጎርሰው ሳይሆን ራሳቸው አሳት ሆነው ይጠብቁናል ብለን ፈርተን ነበር፡፡
እርሳቸው አቴ፤ ዘመኑ አስተማራቸው መሰል የባህል ልብሳቸውን
ለብሰው በፈገግታ ነው የተቀበሉን፡፡

እኛም ሀገር ስላም በመሆኑ ከጭንቅ ወደ ሳቅ ተሸጋግረን፤ ያረደ እንጂ
ያረፈደ ሳንመስል ወደ ዳሱ ዘለቅን፡፡ የምግቡ ሽታ እየጋበዘን፤ የሰው
ጫጫታ እየገፋን በራሳቸው በአቶ ቢረጋ አጋፋሪነት ወደ ቦታችን
አመራን፡፡ ሙሽሮችም መድረኩን እኛም ወንበሩን ያዝን፡፡ ዘወር ብለን
ሰናይ ከፊሉ ሰርገኛ በልቶ መጠጡን ያስከነዳል፤ ከፊሉ ሊበላ ተሰልፏል፤
ከፊሉ ደግሞ አንሥቶ ወደ ወንበሩ ይመለሳል፡፡ ለእኛም የጠረጴዛችን

ውኃና ለሰላሳ ተከፈተልንና ባረፈደ ሆኖ እናወራርደው ጀመር። ሃያ፣
 ሙሉን ደቂቃዎች አለፉ። ተነሡም፡ አንሡም የሚለን ጠፋ። ሰዓቱ ሲገፋ
 በአዳራሹ የሞላው ሰርገኛ ዓይኑ በእኛ ላይ ተተከለ። አሁን ነገር እንዳለ
 ገባን። ዓይኔን ሰወረውር አንድ የማውቀው ሰው ሊቀ ምርፋቅ ሆኖ
 ለየሁት።

ዚህ ልልኩና «ሙሽሮቹ አያነሡም እንዴ? መሸኩ» ልልኩት።
 «ሙሽሮቹንና አጃቢዎቹን የማስነሣው እኔ ነኝ ብለዋል አቶ ቢረጋ»
 አላች። «ቆልፈውናላ» ልልኩና በልቤ ወደ ወንበሬ ተመለስኩ። ከዚህ
 በኋላ የሚሆነውን ከማየት ያለፈ አማራጭ አልነበረም። በመሐል
 አንደያውም አንዳንዱ ሰርገኛ እየመጣ ሙሽሮቹን መሰናበት ጀመረ።
 ጭግብ እየሸተቱ ምግብ እንደመከልከል ያለ ቅጣት የለም» ይል ነበር
 አጎቱ።

አሁን ሰርገኛው በሙሉ አንሥቶ ገበታው ከፋቄ ወላቃ መስሎ መታየት
 ጀመረ። አቶ ቢረጋ ጭራቸውን እያወናጨፋ በመኳንንት ወግ መጡ።
 ከዚያም ወደ ሙሽሮቹ አመሩ። ሁላችንም በዓይን ተከተልናቸው።
 ሙሽሮቹን እየመሩ፣ ሚዜዎቹን እያስከተሉ ወደ ማዕዱ ሄዱ። እኛም
 በአጃቢ ሞድ ተከተልናቸው።

የቪዲዮ ቀራጮቹና ፎቶ ግራፍ አንሺዎቹ ግራ ተጋብተዋል። ለቪዲዮ
 ባላቸው አንዳንድ ነገር ጣል አድርጉበት ቢሉም ሰሚ አላገኙም።

ተራችን ደርሶ ገበታው ጋ ስንደርስ ያለቀ ጥብስ፣ የተፈረፈረ እንዲሁ
የተሟጠጠ ወጥ፣ «በቻቹን ከምቀር ውሰዱኝ» ብሎ የሚለምን ትራ
ከትፎ፣ አጥንቱ ከሥጋው በላይ የገጠጠ ቁርጥ፣ በማንኪያ የሚሟሟ
አዋዜ ቀርተዋል። አስተናጋጆቹም አፍታ አፍታውን እንደሚያቀርብ ሲሆን
ተፍ ተፍ ይላሉ። አኔማ አንድ ቁራጭ ዳበና አንድ ቁራጭ ሙዝ ገጽ
የደረሰኝ።

የአቶ ቢረጋ ወንድም ነገሩ አላስቸል ቢላቸው ወደ ግድግዳ ወስዶ
«ምነው ቢረጋ፣ የሰው ሰርግ ለምን ታበላሻለህ?» አላቸው።

«ሰው የሚጋበዘው እንዳመጣጡ ነው» አሉና ትተዋቸው ሄዱ። እንደ
አንድ አቶ ቢረጋ ቆርጦ የሚያርም ሰው ካልተገኘ ቀብር ከሰርግ ሰር
የሚወደድበት ዘመን ሩቅ አይሆንም።

ቆሻሻ መጣል ከልክል ነው !

የሰዎችን አስተሳሰብ ሊለውጡ የሚችሉ ንግግሮችን በማድረግ የሚታወቀው ዓምደኛው ዴቪድ ጄ. ፖላይ «የቆሻሻ መኪና ሕግ» (The Law of the Garbage Truck) የተሰኘ ተወዳጅና ተደናቂ መጽሐፍ አለው።

ይህንን መጽሐፉን ለመጻፍ መነሻ የሆነው ኒውዮርክ ውስጥ አንድ ቀን ባታከሰ ሲጓዝ ያጋጠመው አደጋ ነበር። እርሱ የሚሄድበትን ታክሲ ከጎን የመጣ ሌላ መኪና ሊገጨው ለጥቂት ተረፈ። ሰሕተቱ ከጎን የነበረው መኪና ሾፌር ነበር። ነገር ግን አደጋ አድራሹ ሾፌር በሰሕተቱ

ከመፀፀት ይልቅ መስኮቱን ከፍቶ የታከሰውን ሾፌር መሳደግ
ማሰባቀጥ ጀመረ። የታከሰው ሾፌር ግን ፈገግ ብሎ እጁን ለሰላም
በማውለብለብና «መልካም ቀን ይሁንልህ» በማለት የምረቃት
አለፈው።

ጄ. ፖላይ ነጉሩ ስላስገረመው የታከሰውን ሾፌር ጠየቀው። «ጥፋተኛው
ያኛው ሾፌር ነው። ይባሉ ብሎም መስኮቱን ከፍቶ ሲሰድብህ ነበር።
እንተ ግን መልካም እንደተደረገልህ ሁሉ ፈገግ አልክለት፤ እንዲያው
እጅህን አውጥተህ ሰላምታ ሰጠኸው። መልካም ምኞትህን
ገለጥክለት። ግን ለምን?» ሲል ጠየቀው።

የታከሰውም ሾፌር አሁንም ፈገግ ብሎ፤ «ብዙ ሰዎች የቆሻሻ መኪና
ናቸው። ቆሻሻውን ተሸክመውም የሚያራግፉበት ቦታ ይፈልጋሉ።
የያዙት ቆሻሻ ስድብ፣ ንዴት፣ ጭንቀት፣ ብልግና፣ ጭቅጭቅ፣ ንዝንዝ
ቁጣ፣ ርግማን፣ ተንኮልና ነገር ሊሆን ይችላል። ልክ የቆሻሻ መኪ
ከየቤቱ ቆሻሻውን እስኪሞላ ድረስ እንደሚሰበስበው ሁሉ እነዚህ
ከቤታቸው፣ ከትዳር አጋራቸው፣ ከጓደኞቻቸው፣ ከሥራ ቦታቸው
ከንግድ ድርጅታቸው፣ ከብሶታቸው፣ ከኪሣራቸው፣ ከደረሰባቸው
ችግርና ካጋጠማቸው ፈተና ቆሻሻቸውን ይሰበስቡታል።

እንተ ግን የቆሻሻ መጣያቸው አትሁን። የቆሻሻ መኪናው ሲሞላ የመጣ
ቦታ ይፈልጋል። ከዚያ ደግሞ ተመልሶ እንደገና ሌላ ቆሻሻ ይሰበስባል።

እነዚህም ከየቦታው ቆሻሻ ጠባያቸውን ይሰበሰቡና አንተ ላይ ሊያራግፉብህ ይመጣሉ። ያን ጊዜ ዝም ብለህ አትቀበላቸው። የቆሻሻ መኪና ከየቦታው የሰበሰበውን ቆሻሻ ሲያነሣ ቆሻሻ የነበረበትን ቦታ ያታልለዋል። ነገር ግን ወስዶ ሌላ ቦታ በማከማቸት የተከማቸበትን ቦታ ያቆሽሽዋል፣ ያሸተዋል፣ ያበላሽዋል።

እነዚህም እንዲሁ ናቸው። ከየቦታው የሰበሰቡትን ቆሻሻ ጠባይ አንተ ላይ ያራግፉና አንተን ሲያናድዱህ፣ ሲያበሽቁህ፣ ሲያስፀፅቱህ ይውላሉ። ቀንህን ያበላሹብሃል። ያደረጉህ ነገር፣ የሠሩህ ሥራና፣ የወረወሩብህ ስድብ እእምሮህ ውስጥ እየተብላላ ቀኑን ሙሉ ጠባይህን አበላሽቶት ይውላል።

ለምን ትፈቅድላቸዋለህ? ፈገግ ብለህ፣ ምንም እንዳልተፈጠረ ቆጥረህ፣ ነገሩን አሳልፈህ፣ ለከፋታቸው በጎነት፣ ለስድባቸው መልካም ምኞት፣ ለርግማናቸው ምርቃት፣ ለቁጣቸው ፈገግታ፣ ለትዕቢታቸው ትጎትና መልሰላቸውና ቆሻሻቸውን ይዘው እንዲ መለሱ አድርጋቸው። በጭራሽ አንተ ላይ ማራገፍ የለባቸውም።

ለዚህ ነው እኔም በፈገግታ፣ በሰላምታና በመልካም ምኞት የሸኘሁት። ከቻልኩ በርሱ ላይ ያለውን ቆሻሻ አቀልሰታለሁ። ስላልሰደብኩት፣ ስላላንጓጠጥኩትና ስላልተጨቃጨቅኩት ቀኑን ሙሉ ፈገግታዬን፣ ሰላምታዬንና መልካም ምኞቴን በማሰብ ሲደሰት ይውላል። ካልተቻለ

ደግሞ እኔ ላይ ቆሻሻውን ከማራገፍ ስለተከላከልኩት አትራፊው እኔ ነኝ። ሲል አብራራለት።

ይህንን የሰማው ጄ. ፖላይ ነገሩን ሲያብሰለስለው ከርሞ «የቆሻሻ መኪና ሕግ» የተሰኘውን ተወዳጅ መጽሐፉን አዘጋጀ። ፖላይ በዚህ መጽሐፉ ውስጥ «የቆሻሻ መኪና በአንተ ላይ ቆሻሻውን እንዳያራግፍ ከፈለግክ እነዚህን ሕጎች ተግብራቸው» ይላል።

የመጀመሪያው ሕግ፤ «ባለጌ፣ ሐሳብ አልባና ቁጡ የሆኑ ሰዎች በአንተ ላይ ቆሻሻውን እንዳይጥሉ ምንጊዜም ተከላከል» የሚል ነው። እንዲህ ዓይነት ሰዎች ሲያግጥሙህ ከቻልክ ጀርህን ካልቻልክም ልብህን አትሰጣቸው። «ወፎች በጭንቅላታችን ላይ እንዳይበሩ ማድረግ አንችልም። በጭንቅላታችን ላይ ጎጂ እንዳይሠሩ ማድረግ ግን እንችላለን» የሚል አባባል አለ።

ሰዎች እንዳይሳደቡ፣ እንዳይቆጡ፣ ነገር እንዳያመነጩና እንዳይነታረኩ ማድረግ አንችልም። ጭንቅላታቸው እነርሱ ላይ ስለሆነ። ነገር ግን ከእነርሱ አንደበት የሚወጣው ከፋ ቃል በጀሯችን በኩል ወደ ልባችን ገብቶ ጎጂ እንዳይሠራ ማድረግ ይቻላል። ስናስበው፣ ስናወጣ ስናወርደው፣ ከንፈራችን ስንነክሰለት፣ ጠረጴዛ በቡጢ ስንመታና ምነው እንዲህ ባልኩት ኖሮ፣ እንዲህም ባደረግኩት ኖሮ ስንል እንዳንውል ማድረግ ይቻላል። እንዴት? ፊት ባለመስጠት፣ ጀሮና ዓይን በመንሣት፣

የልብን በር በመዝጋት፤ ከቁብ ባለመቁጠር፤ ለመርሳት በመሞከር፤ በጽንፈኝነትና ላይ እንደሚበሩት ወፎች በመቁጠር፤ በመናቅና በማቃለል፡፡

ሁለተኛው ሕግ ደግሞ፤ «ያለፉ ክፉ ነገሮችን ማስታወስና ቀጣዩን የሕይወት ጉዞን መፍራት አቁም» ይላል፡፡ ያለፉ ክፉ ትውስታዎችን በእንዳች ነገር ዝጋቸው፡፡ በንስሐ፤ በይቅርታ፤ በካሣ፤ በዕርቅ፤ እርሳቸው፡፡ ካልቻልክ ደግሞ በሚጎዱህ መጠን ልክ አታስታውሳቸው፡፡ መርሳት የሚባለው ጸጋ የተሰጠን እንድም ክፉ ነገሮችን ለመርሳት እንድንችል ነው፡፡ ቆሻሻውን አጽዳ፡፡ ሰዎች በአንድ ወቅት ክፉ እድርገውበህ ይሆናል፡፡ እነዚያ ሰዎች በአንተ ላይ ቆሻሻውን አከማቹት ማለት ነው፡፡ አንተም ለዘመናት የቆሻሻቸው ማራገፊያ ሆነህ ይዘኸው እየተጓዘክ ነው፡፡ አራግፈው፡፡

ቆሻሻ ምንም ቢራገፍ በቆሻሻ መኪናው ላይ የሚተርፍ ቅሬት መኖሩ አይጠረጠርም፡፡ አንተም ባለፉት ዘመናት ሰዎች ላይ ቆሻሻ ስታራግፍ አንተ ላይ የቀሩ ትርፍራፊዎች አይጠፉም፡፡ ተሸከመኸቸው አትዙር፤ አራግፋቸው፡፡ ያለፉ ቆሻሻዎችን አለማጽዳት ነገን እንድንፈራው ያደርገናል፡፡ ያለፉ ቆሻሻዎችን በሚገባ ካጸዳናቸው ነጻነት፤ ንጽሕናና ብሩህ ተስፋን እናገኛለን፡፡ ብዙ ሰዎች የትናንት ኦሚኒኖች ናቸው፡፡ እርሾው መልካም ካልሆነ ሊጡ፤ ብሎም እንጀራው እንደሚበላሸው ሁሉ ትናንትህ ካልጸዳ ነገህ ይበላሻል፡፡

ሦስተኛው ሕግ ደግሞ፤ «ልትቆጣጠረው በምትችለው ነገር ላይ እተኩር እንጂ ልትቆጣጠራቸው በማትችል ክፉ ነገሮች ላይ ጊዜ አታጥፋ» የሚል ነው። ሰዎች በሚናገሩት፤ በሚያደርጉት፤ በሚሠነዝሩትና በሚፈጥሩት ነገር ላይ ልብህ አይቁም። በታክሲ ውስጥ ስትሄድ አንድ ጋጠ ወጥ ሰው ቢገጥምህና የማይሆን ቃል ቢናገርህ ለእርሱ ቦታ አትሰጠው። አንዱ ፌርማታ ላይ ይወርዳል። ከዚያ በኋላ አታገኘውም። አንተን ግን ቀኑን ሙሉ ሲበጠብጥህ ይውላል።

«ቁንጫ የጠረጉት ለት ባለጌ የመከሩት ለት ይብሰዋል» እንዲሉ፤ ምክር ለሁሉ አይሰጥም፤ መልስ ለሁሉ አይመለስም፤ ከርከር ከሁሉም ጋር አይደረግም። ዕንቁዎችህን የምትሰጣቸውን ሰዎች ለይ። ዕንቁላሎችህን የምታስታቅፋቸውን ዶሮዎች ምረጥ። የዚያን ሰው ተግባር፤ ንግግር፤ ጠባይ፤ ባህልና ልምድ ልትቆጣጠረው አትችልም። ልጅህ ነው? ጓደኛህ ነው? የትዳር አጋርሽ ነው? የሥራ ባልደረባህ ነው? ጎረቤትህ ነው? በጉዳዩ ላይ ብትበረታበት ለውጥ ለማምጣት ትችላለህ? ከሆነ መልካም፤ ካልቻልክ ግን ለምን ዕንቁዎችህን በእሪያዎች ፊት ትጥላለህ? «እጌ እንዲህ ይልሃል»፤ «እዚህ ቦታ ስላንተ እንዲህ ሲወራ ሰማሁ» የሚሉትን አትሰማ። አትቆጣጠራቸውም። ራስህን ተቆጣጠር፤ ስሜትህን ገዝተህ ራስህን ግራና የራስህን መንገድ ቀይስ።

አራተኛው ሕግ፤ «ባገኘህበት ቦታ ሁሉ ጋጠ ወጥነትን ቀንስ፤ ሥልጣኔን ጨምር፤ ጉልቤዎችን ከነ ቆሻሻ መኪናቸው አስቁማቸው» ይላል። ሰዎች

በእነዚህ ላይ ጋጠ ወጥነትና የልሳሳትን እንዲሆኑ አትፍቀድላቸው።
መርሐሆን፤ ጠባይህንና መሥመርህን ግልጽ አድርግላቸው። ጋጠ
ወጥነትንና አለመሠልጠንን በቸልታና በዝምታ ከተቀበልካቸው
እንደልባቸው ያፈነገጩብሃል።

ከመጀመሪያው እንዲህ ላሉ ሰዎች ቦታ አይኑርህ፤ ከጋጠሙህም
ሐሳብህን ግለጥላቸው። ካልተመቸሃቸው ወይም ካልተመቸህ
ግንኙነትህን አቋርጥ። «ለባለጌ ከሳቁለት፤ ለውሻ ከሮጡለት» አደጋው
ከባድ ነው። ሥልጣን ወይም ጉልበት ስላላቸው ብቻ በእነዚህ ላይ ቆሻሻ
ለመድፋት እንደሚችሉ የሚያስቡ ባለ ሥልጣናት፤ አለቆች፤
ጉልበተኞችና ደፋሮች ይኖራሉ። ከቻልከ በሕግ ካልቻልከ ግን በርህን
በመዝጋት መኪናውን አስቁመው። የሚፈልጉትን አታድርግላቸው፤
በመንገዳቸው አትሂድ፤ በዕቅዳቸው አትመራ፤ ጠባያቸውን አትጋራ፤
እንዳመጣጣቸው አትመልስ። ምንጊዜም እንተ ራስህን ብቻ ሁን።
የወረወሩትን አታስበው፤ የጠየቁህንም ሁሉ አትመልስ። ችግሩን
የመፍቻ ሌላ መንገድ አስብ። የሠለጠነ፤ ሕጋዊ የሆነና፤ ችግሩን የሚፈታ
መንገድ ፈልግ። ጋጠ ወጥነትን በጋጠ ወጥነት፤ ስድብን በስድብ፤ ነገርን
በነገር፤ ከፋትንም በከፋት አትመልስ። ያ ከሆነ በመንገዳቸው
እየተጓዝከ፤ የቆሻሻቸውም ማራገፊያ እየሆንከ ነው። ሁለታችሁም ጋ
እንድ ዓይነት ሽታ ካለ፤ ሁለታችሁም ጋ አንድ ዓይነት ቆሻሻ አለ ማለት
ነው።

አምስተኛው ሕግ ደግሞ፤ «በቤተሰቦችህ፤ በልጆችህ፤ በጓደኞችህ፤ በሥራ ባልደረቦችህ ላይ ቆሻሻ ባለመድፋት ጠባይህን ለሃገራችው ሂደት ይላል። ከቻልክ ከአንተ ቆሻሻ እንዳይወጣ አድርግ። ካልቻልክ ቆሻሻው ማንንም ሳይጎዳ የሚወገድበትን መንገድ ፈልግ። በተናደደደ ጊዜ ከሰዎች ጋር መከራከርን ተው። ተደስተህም ሆነ ተናደህ ውጣ አትወስን። ከሰሜትህ ሳትበርድ ሰዎችን አታናግር። ከሰዎች ጋር ለመነጋገሪያ መልካሙ ጊዜ ሰሜት በርዶ አእምሮ ቦታውን ሲይዝ ነው። የተናደደክበትን ሰው ወዲያው አታግኘው። ውለህ አድረህ፤ ነገሩን አውጥተህና አውርደህ፤ ከተለያየ አቅጣጫም ነገሩን መዝነህ ከዚያ በኋላ አናግረው። ስድብ ሰውን አይለውጥም፤ ቁጣም አእምሮን አይቀይርም፤ ጭቅጭቅ እንደሚያንጠባጥብ የቤት ጣሪያ ይሆናል፤ ሐሜትም ዞሮ ለራስ ነው። ለውጥ ማምጣት፤ ችግር መፍታትና ሰዎችን ማረም ከፈለግክ ሌሎች መንገዶችን ሞክር።

«ከመርገም ውስጥ በረከትን ፈልግ» ይላል ስድስተኛው ሕግ። ከኪሣራህ፤ ከሕመምህ፤ ከኑዳትህና ከችግርህ ውስጥ ደስታን ለማብቀል ሞክር። አካልህን ሲያሥሩህ፤ ጎሊናህን ነጻ አድርግ፤ ሰውነትህን ሲያምህ፤ አእምሮህን ጤነኛ አድርገው፤ ገንዘብህን ስትከሰር ጤናህንና ሥነ ልቦናህን ሁብት አትርፍ፤ ወዳጆችህን ስታጣ፤ ትዝታቸውን አስቀር፤ አካልህ ሲጎዳ መንፈስህን ሙሉ አድርግ፤ ያጣሽውን ትተህ ያለህን

ግብር:: ማንም ጥርስህን እንጂ ፈገግታህን ማርገፍ አይችልም:: ማንም ሥራህን እንጂ አሸናፊነትህን ሊወስድብህ አይችልም::

ፋቸኛ መኪና የማይደርስበት ክልል መሥርት» የሚለው ደግሞ ሰባተኛው ሕግ ነው:: በቤተሰብህ፣ በጓደኞችህ፣ በዘግ፣ ችህ፣ በሥራ አገባቢህና በመንደርህ ይህንን ክልል መሥርት:: ሌሎችን በማሳመን፣ በማስረዳት፣ ሐሳብህን በመግለጥና ነገሩ እንዲገባቸው በማድረግ ፋቸኛ መኪና በዚህ ማለፍ ክልክል ነው» የሚል መርሕ እንዲኖራቸው መድረግ ትችላለህ:: የምትውልበት፣ የምትሠራበትና የምትኖርበት አገባቢ ከፋቸኛ መኪኖች ነጻ ከሆነ ማንም ወደ አንተ ፋቸኛ ለመድፋት አይመጣም::

በዚህ ግድግዳ ላይ «ፋቸኛ መድፋት ክልክል ነው» የሚል ለጥፍ:: ሰዎች ይገርማቸውና ይጠይቁሃል:: «እዚህ ቢሮ የፋቸኛ መኪና ምን ስያድርግ ይመጣል? የጽዳት ሠራተኞችሰ እንዴት እዚህ ቦታ ፋቸኛ ይደፋሉ?» ይሉሃል:: ንገራቸው:: ፋቸኛው ምን እንደሆነና የፋቸኛ መኪኖች እነማን እንደሆኑ:: ይቀየሩ ይሆናል:: ከጓደኞችህም ጋር ተገንዶና ተሰማመኑ:: ማንም ፋቸኛውን በራሱም ላይ ሆነ በሌሎች ላይ እንዳይጫን ተሰማመ::

የሚጨረሻው ሕግ ደግሞ «በየቀኑ ለመደሰት ሞከር፣ የምትወደውን ሥራና የምትሠራውን ለመውደድ ተጣጣር፣ ተግባርህም ሁሉ

ለውጥ የሚያመጣ ይሁን ይላል። በየቀኑ መደሰት ማለት በየቀኑ መጠጣት፣ አዲስ ልብስ መልበስ፣ ሲኒማ መመልከትና ቀልድ ሲቀልድ መዋል አይደለም። አዲስ ነገር ለመሥራትና ትርጉም ያለው ሙሉ ለመዋል ወስኖ መነሣት ነው።

መሥሪያ ቤትህ ዕቅድ ይኖረው ይሆናል። አንተስ አለህ? ወደ ቤት የምትሄደው ያስቀመጥከውን ለመሥራት ነው ወይስ የተቀመጠልህ ለመሥራት? ስንት ፋይል ልታይ፣ ስንት ውሳኔ ልትወስን፣ ስንት ምርት ልታመርት፣ ስንት ችግር ልትፈታ፣ ስንት ትርፍ ልታመጣ፣ ስንት ስሙ ልታከም፣ ለራስህ ምን አቅደሃል? አካባቢህን ጽዱ፣ ውብ፣ ሥራህን ሥራብኝ የሚል አድርገኸዋል? ሥራ ቦታህ ላይ ከቀኑ ውስጥ ሩብ ትውልደታልህ፤ ያ ማለት ከሕይወትህ ሩብን ታላልፍቦታለህ፤ የሥራ ቦታህን ስታበላሸው ሩብን ኑሮህን ታበላሸዋለህ።

ያም ብቻ አይደለም። ሥራህን በወደድከው መጠን ጠዋት ወደ ሥራ ለመሄድ እንደ ጽጌሬዳ ይሰብሃል። ማታም ወደ ቤትህ በደህ ይሸኝሃል።

ካልቻልክ የምትወደውን ሥራ ሥራ። ካልቻልክ የምትሠራውን ሥራ ወደድ። ለመጥላት ምክንያት ከምትፈልግ ለመውደድ ምክንያት ፈልግ። የምትጠላውን ሥራ አየሠራህ ምንም በጎ ለውጥ ልታመጥ አትችልምና። ደንበኞቻቸው ቆሻሻ ተጭነው ይመጡ ይሆናል። አንተ ማለት

እንደያራግፋብህ አትፍቀድላቸው። ንዴታቸውን አብርደህ፤ ቁጣቸውን
አሳስቀህ፤ ችግራቸውን ፈትተህ፤ ያንንም ሁሉ ካልቻልክ ንዘናቸውን
ተካፍለህ መልሳቸው።

ቢሮህን የቆሻሻ ማከማቻ አታድርገው። ሰብሰባ የደስታ ምንጭ፤
የዕውቀት መገባደና፤ የችግር መካፈያ እንጂ የቆሻሻ መጣያ እንዳይሆን
ሥራ። ደስታ ከለውጥ ይገኛል። የምትጋተረው ከችግሮች ጋር እንጂ
ከሰዎች ጋር አይሁን። ለውጥ አያመጣህ በሄድክ ቁጥር ለራስህ ደስታን
አየሽመትክ ትሄዳለህ።

ይህንን ለማድረግ የቆረጡ ሰዎች ይህንን መፈክር ይዘዋል።

ቁም! እዚህ ቦታ ቆሻሻ መጣል ከልከል ነው!

አራቱ የጠባይ እርከኖች

«የሰው ልጅ አራት የጠባይ እርከኖች አሉት» ይላሉ ትውፊታውን ሊቃውንት፡፡

በነባሩ የኢትዮጵያ ትምህርት መሠረት ጠባይና ባሕርይ ይለያያሉ «ባሕርይ» ማንነት ነው፡፡ በፍጥረትህ ታገኘዋለህ፡፡ ይዘኸው ትኖራለህ አትለውጠውም፤ እታሻሽለውም፡፡ ለምሳሌ ሰውነት ባሕርይ ነው፡፡ ሰ መሆንን፤ እንስሳ ወይም ዛፍ ወይም ውኃ በመሆን አትለውጠውም «ጠባይ» ደግሞ በተፈጥሮ፤ በልምድ፤ በዕውቀት፤ በውርስ፤ የሚገኝ አስተሳሰብ፤ አመለካከት፤ ልማድ፤ እኳኋን፤ አነዋወር፤ አመል ነው፡፡

በትምህርት የጠባይ ለውጥ እንጂ የባሕርይ ለውጥ አይመጣም
የሚባለው ለዚህ ነው። የባሕርይ ለውጥ ማለት ጨርሶ ማንነትን
መለወጥ ማለት ነውና።

ሰው ምንም እንኳ እንደ ዓይነት ሆኖ ቢፈጠር በትምህርቱ፣ በባህሉ፣
በልምዱ፣ በልምምዱ፣ በአምነቱ፣ በፍላጎቱና በምርጫው የተነሣ
በተለያዩ የጠባይ ደረጃዎች ውስጥ ሊኖር ይችላል። እነዚህ የጠባይ
ደረጃዎች አውሬነት፣ እንስሳነት፣ ሰውነትና መልአክነት ናቸው።
ከእንደኛው ወደ ሌላኛው ማደግና መሻሻል የሚቻለውም እንደኛውን
ተረድቶ፣ አርሞና ገርቶ ለሌላኛው ተሻሽቶ በማድረግ ነው።

ዘቅተኛው የጠባይ ደረጃ አውሬነት ሲሆን ከፍተኛው ደግሞ መልአክነት
ነው። የታችኛውን ሳይገፍና ሳይገዙ ቀጥሎ ያለውን ጠባይ ገንዘብ
የማድረግ የሚሞከሩ ሰዎች ለጊዜው እንደ ተዋናይ ይጫወቱ ይሆናል።
ቆይቶ ግን ባላሰቡትና ባልፈለጉት ጊዜ ያልተገራውና ያልተገዛው ጠባይ
ብቅ እያለ ይበጠብጣል። በተለይም በልዩ ልዩ ስሜቶች በሚናጡበት
ጊዜ የደበቁት ጠባይ መገለጡና መጋለጡ አይቀርም።

ስንዳንድ ሰዎችም ሳያሸንፉና ሳይገዙ ሸፋፍነው የተውትን ጠባይ
ይረሱታል። «ዝም ያለ የሌለ ይመስላል» እንዲሉ። በዐመድ እንደ
ተዳፈነ የፍግ አሳት ይሆናል። እንዲህ ያለው የተዳፈነ ጠባይ በሰውነት
ታሰጥ «ሲስት» ሠርቶ እንደተቀመጠ ተሐዋሲ አመቺ ጊዜ ነው

የሚጠብቀው፡፡ «አገሌን ሳውቀው እንዲህ አልነበረም፤ ስንጋባ ደካቤ
ጠባይ አልነበረውም፤ አብረን ስንሠራ እንዲህ ያለ ነገር አይቼባት
አላውቅም፤ ድሮ ደኅና ሰው ነበረች» እያልን በምናውቃቸው ሰዎች ላይ
ከምናዝንባቸው ምክንያቶች አንዱ ያልገሩትና ያልዘሉት ጠባይ ብቅ ሲል
አይተን ነው፡፡

የመጀመሪያው የጠባይ ደረጃ አውሬነት ነው፡፡ አውሬነት ስግብግብነት፤
ጉልበተኛነት፤ ነውጠኛነት፤ ርኅራኄ ቢስነት፤ ለማንኛውም ችግር
መፍትሔው ኃይል ነው ብሎ ማመን፤ አእምሮን የጥርስና ጉልበት ያህል
አለማሠራት፤ በግዳይ መርካት፤ ከሌሎች ጋር ተግባብቶና ተስማምቶ
ከመኖር ይልቅ ከልሎና አጥሮ መኖር፤ ማስደንገጥ፤ ማሸር፤
ማስፈራራትን የሐሳብ ማስፈጸሚያ ማድረግ፤ በተለይ ጉልበትና ዐቅጥ
በሌላቸው ላይ መጨከን ነው፡፡ አውሬነት ገንዘቡ የሆነ ሰው ምን
የተገራና የተገዛ ጠባይ አይኖረውም፡፡ ልምድ፤ ዕድሜ፤ ትምህርት፤
ተሞከሮ፤ ቅጣት፤ ሽልማት፤ ባህልና አምነት ያሻሻሉለት፤ የቀረጹለት
የለወጡለት ጠባይ አይኖረውም፡፡ ወይም ደግሞ በእነዚህ ለመሸጋገል
ለመለወጥ ፈቃደኛ አይደለም፡፡ ራሱንም አላዘጋጀም፡፡

አንዳንድ ጊዜ ይህንን ጠባይ በውስጣዊ አእምሮው ውስጥ አንደኛው
ዋናውን ቦታ ሰጥቶ፤ ነገር ግን በትምህርት፤ በባህል፤ በአምነትና በልምድ
ያገኘውን ጠባይ በላዕላይ የአእምሮው ከፍል እያስቀመጠው የሚኖር
አለ፡፡ አንዱ ካንዱ ጋር ሳይገናኝ፤ ሳይሟገትና ሳይሸራረፍ፤ በምንም

የሚኖር። እንዲህ ያለው ሰው ዕድል፣ ሥልጣን፣ ገንዘብና አጋጣሚ ሊያገኝ፣ ያንን እንደ ሞተርና አስኳል በአእምሮው ውስጥ ዋና ቦታ ስጥቶ የስቃይነቱን የአውሬነት ጠባይ ያወጣል።

ክፉ አምባገነኖች፣ ጨካኝ መሪዎችና አስቸጋሪ አለቆች የሚፈጠሩት በዚህ ምክንያት ነው። በሀብት ውስጥ፣ በዕውቀት ውስጥ፣ በሥልጣን ውስጥና በዝና ውስጥ የተደበቀ አውሬነት የሚገኘው በዚህ ምክንያት ነው። የተማሩትን፣ የሠለጠኑበትን፣ ያመኑትንና ሲደሰኩሩበት የኖሩትን ትተው ከእነርሱ የማይጠበቅ የአውሬነት ሥራ ሲሠሩ የምናያቸው «ፊደላውያን»፣ ታዋቂ ሰዎች፣ ባለሥልጣናትና ባለ ገንዘቦች በዚህ በሽታ የተጠቁ ናቸው። እንዲያውም አንዳንድ ጊዜ መማራቸው፣ መሠልጠናቸውና በአምነት ውስጥ መኖራቸው አውሬነታቸውን እንዲገሩትና እንዲዝቱት ከማድረግ ይልቅ «መልክ ጥፋውን በስም እንዲደግፉት» ያደርጋቸዋል። ለአውሬነታቸው የሃይማኖት፣ የፖለቲካ፣ የፍልስፍናና የዘር ስያሜ ይሰጡታል። መግደላቸው፣ መጨፍጨፋቸው፣ መዝረፋቸው፣ ማጥፋታቸውና ማውደማቸው ትክክል መሆኑን ለማስረዳት ሃይማኖትን፣ ፖለቲካን፣ ዘርንና ፍልስፍናን ሽፋን ያደርጓቸዋል።

ሁለተኛው የጠባይ ደረጃ እንስሳነት ነው። እንስሳነት ከሆድ ያለፈ ነገር አለማስብ፣ መዋሰብና መዋለድን ብቻ ገንዘብ አድርጎ መኖር፣ ወደነዳት መነዳት፣ «ቢጭኑት አህያ ቢለጉሙት ፈረስ» መሆን፣ በተፈቀደልን

መስክ ብቻ መጋጥ፤ በተቀየደልን በረት ብቻ መኖር፤ «ስብተዋል ልረዳቸው፤ ደርሰዋል ልጋልባቸው» ለሚለን ሁሉ እሺ ማለት፤ ማር ሠርተን ሌሎች እየቆረጡት፤ ወተት አግተን ሌሎች አልበው እየጠጡት መኖር፤ ከምንውልበት መስክና ከምናድርበት በረትና ጋጣ እርቆ አለማሰብ ነው።

ምንም እንኳን እንደ አውሬነት ጠባይ ከፋትና ተንኮል፤ ንጥቂያና ዝርፊያ፤ ደም አፍሳሽነትና ጉልበተኝነት፤ ድንበርተኝነትና አምባገነንነት ባይኖሩም፤ «ሆዴ ከሞላ፤ ደረቴ ከቀላ» ከዚህ በላይ ምን አፈልጋለሁ፤ ብሎ መኖር የእንስሳነት ዋናው መግለጫ ነው። «እኔ ከሰው አልደርስ፤ ሰውን አላማ፤ የሰው ገንዘብ አልነካ፤ ሰው አላስቀይም፤ ከሰው አልጣላ» እያሉ የሚመጸደቁ ሰዎች ምን ጊዜም የሚያዩት በሰው ላይ ከፋ አለማድረጋቸውን ብቻ ነው። ዛፎችም፤ ተራሮችም፤ ወንዞችም ሐይቆችም ይህንን ሊናገሩ ይችላሉ። የሰው ዋና መለኪያው ም አላደረገም? ሳይሆን ምን አደረገ? ነው። ምንም ባለማድረግ መትሃ ግዑዝን የሚስተካከለው አይኖርም።

ብዙ ጊዜ የሌሎች አጃቢ፤ ተከታይና አድናቂ ሆነው የምናገኛቸው እነዚህን ነው። አይመዝኑም አያመዘዝኑም፤ አይገምቱም አያነጥሩም የነገሯቸውን ሁሉ ያምናሉ፤ የሰጧቸውን ሁሉ ይቀበላሉ፤ ለም እንዴት? መቼ? ምን? የት? ወዴት? ብለው መጠየቅ አይችሉ፤ አይወዱምም። ከሐሳብ ይልቅ በዘር፤ በዝምድና፤ በሀገር ልጅነት፤ እኛ

በመብላትና በመጠጣት፤ በመዋለድና በመጋባት ያምናሉ። ሐሳባቸውን ማሻሻል፤ ማዳበርና መለወጥ አይፈልጉም።

ሦስተኛው ጠባይ ደግሞ ሰብአዊነት ነው። ማወቅ፤ ማመዛዘን፤ መለወጥ፤ መሻሻል፤ መገመት፤ መመዘን፤ ከትናንት መማር፤ ስለ ነገ መተለም፤ ከአካባቢ፤ ከዘር፤ ከጎጥ፤ ከአጥንትና ጉልጥምት ወጣ እድርጎ ማሰብ፤ ራስን የሌላውም አካል እድርጎ ማሰብ፤ ለእላምሮ ትልቅ ቦታ መስጠት፤ ስሕተትን ለማረም፤ እዲስ ነገርን ለመቅሰም፤ ለመሠልጠን፤ ለመመርመርና ለመፈልሰፍ መትጋት፤ ለፍቅር፤ ለርኅራኄ፤ ለሰላምና ለወንድማማችነት ትኩረት መስጠት፤ በሥርዓትና በሕግ መመራት፤ ከሰሜት ይልቅ ለመንፈስ፤ ከፍላጎት ይልቅ ለአቋም፤ ከጥቅም ይልቅ ለመርሕ መቆም ነው ሰውነት።

እላምሮ (ዕውቀት)፤ ልቡና(መድሎት)፤ እና ንሊና (መንፈስ) ያለው ሰው ብቻ ነው። እላምሮን ለማወቅ፤ ለመረዳትና ለማሰብ፤ ልቡናውን ባወቅና በተገነዘበው ላይ ተመሥርቶ ለማገናዘብ፤ ለለማስተያየትና ለማነጻጸር፤ ለመመዘንና ለመወሰን፤ ንሊናውን ለማብሰልሰል፤ ለማሰላሰል፤ ወደ ኋላ ለማሰብ፤ ወደ ፊት ለመተንበይ፤ ወደ ላይ ለመንጠቅ፤ ወደ እመቃት ለመጥለቅ ከቻለ ነው እንደ ሰው «መሉ ሰው» ሆኗል የሚባለው።

ሰውነት ምንም እንኳን ከፍተኛው የሰብላና አካል ቢሆንም ጉድለቶች ግን አሉት። እንደ ዶክተር እጓለ አገላለጥ ለ«ጽርየት» ትኩረት አይሰጥም። «ጽርየት» ማለት በግርድፉ ንጽሕና ነው። በጥናት ግን የአእምሮ፣ የኅሊናና የልብና ንጽሕናን ይመለከታል።

ሰውነት በአንድ በኩል ሳይገራ ይዟቸው ከታችኞቹ ጠባያት ያመጣቸው እንከኖች፣ በሌላ በኩል ደግሞ የሐሳብ፣ የእምነት፣ የፍልስፍና፣ የዘር፣ የባህልና የሥልጣኔ ልዩነቶችን ለመፍታት በሚወስዳቸው መፍትሔዎች ምክንያት «ዕድፈት» ያጋጥመዋል።

«ዕድፈት» ማለት ጥበብን፣ ዕውቀትን፣ ሥልጣንን፣ ገንዘብንና ዝናን ለግላዊ ፍላጎት ለማዋል የሚሠራ ሰብአዊ ሤራ ነው። በተለይም ይኼ ሤራ ሳይገራና ሳይገዛ ከመጣ የአውሬነትና የእንስሳነት «ተረፈ ጠባይ» ጋር ከተቀላቀለ አደገኛ ነው። ለአውሬነትና እንስሳነት ጠባያት የዕውቀት፣ የጥበብ፣ የሃይማኖት፣ የፖለቲካና የፍልስፍና ሰያሜ እየሰጡ የሰውን ልጅ የሚያስቸግሩ ሰዎች የሚከሰቱት በዚህ ዕድፈት ምክንያት ነው።

ጽርየትን ለማግኘት ወደ አራተኛው የሰብላና ደረጃ መግባት ያስፈልጋል። ጽርየት የሚገኘው ከመልአክነት ነው። መልአክነት ዋናዎቹ መገለጫዎቹ ሁለት ናቸው። «ለሌሎች በሚደረግ መስዋዕትነት በመርካት» እና «ምስጉን ህላዌ» ናቸው። ለሌሎች በሚደረግ

መሥዋዕትነት መርካት ማለት ለሀገር፣ ለወገን፣ ለዓለም ሕዝብ፣ ከዚያም
አልፎ ለአንስሳትና ለዕጽዋት፣ ለወንዞችና ለሐይቆች፣ ለአእዋፍና ለዓሦች፣
ለሰማይና ለምድሩ በሚከፈል መሥዋዕትነት መርካት ማለት ነው።
«የራስ ደስታ የሌሎችም ደስታ ነው» ብሎ ማሰብ ሰውነት ሲሆን «የኔ
ደስታ ከሌሎች ደስታ ይመነጫል» ብሎ ማሰብ ግን መልእክነት ነው።
መልእክነት በምግብና መጠጥ፣ በልብስና ጫማ፣ በክብርና ዝና፣
በሥልጣንና ገንዘብ፣ በውበትና ቁንጅና ሳይሆን ይህንኑ ዓለም መልካም
የሰው ልጆች መኖሪያ ለማድረግ፣ ነጻነትንና ፍትሕን፣ እኩልነትንና
ርትዕን፣ ሰላምንና መልካም አነዋወርን ለማሰፈን በሚከፈል
መሥዋዕትነት መርካት ነው።

ሰው በሚያገኘው ሳይሆን በሚሰጠው መደሰት፣ በሚዋልለት ሳይሆን
በሚውለው፣ በሚደረግለት ሳይሆን በሚያደርገው፣ በሚከብረው
ሳይሆን በሚያከብረው ነገር ይበልጥ መደሰት ሲጀምር ነው ጽርየት
የሚገኘው።

«ምስጉን ህላዬ» ማለት «እያመሰገኑና እየተመሰገኑ መኖር» ነው።
መላእክት እያመሰገኑና እየተመሰገኑ እንደሚኖሩት ሁሉ ሰውም ጽርየት
ሲኖረው የሰዎችን መልካም ሥራ ለማየት፣ ከአድናቆት ለመጀመር፣
በሰላተታቸው ከመበሳጨት ይልቅ ከበጎ ሥራቸው ተነሥቶ
ሰላተታቸውን ለማረም፣ በጉድለታቸው ከመናደድ ይልቅ ጉድለታቸውን
ለመሙላት፣ ከጠማማው ግራር ታቦት ለመቅረጽ፣ ከእሾሃማው እንጨት

ዕጣን ለመልቀም የሚተጋ ማለት ነው። እንዲህ ያለው ሰው የሚያገጥመው ፈተና፣ የሚጋረጥበት ተግዳሮት፣ የሚደርስበት ችግር የለም ማለት አይደለም። ነገር ግን በእነዚህ ደስታውን አይነጠቅም። መሥዋዕትነቱ የሚያመጣውን በጎ ውጤት እንጂ የደረሰበትን አያስበውምና።

በእርሱ ድካም የሚበረቱትን፣ በእርሱ ቁስል የሚፈወሱትን፣ በእርሱ አሥራት የሚፈቱትን፣ በእርሱ ሐማም የሚድኑትን፣ በእርሱ ሥራ የሚጠቀሙትን፣ በእርሱ ሞት የሚወለዱትን ያስባልና ደስተኛ ነው። ለዚህ ነው አመሰግኖ የሚሆነው። ተመስጋኝ ህላዌም ይኖረዋል። የሚሠራው ሥራ የሚጠፋ አይደለም። ለትውልደ ትውልድ የሚኖር ነው።

ምናልባት በአንድ ዘመን የተሸሸገ ቢመስል እንኳን መሬት ውስጥ እንደተቀበረ አሳተ ገሞራ አንድ ቀን ራሱን መግለጡ አይቀርም። ታሪኩን የሚጽፍለት፣ ገድሉን የሚዘክርለት ባያገኝ እንኳን እውነት ራሷ አፍ አውጥታ ምስክር ትሆነዋለች።

ስለዚህ የእርሱ ኑባሬ በሞት አይገታም። ሞት ቅርጹን ይቀይረዋል እንጂ ከብሩንና ህላዌውን አይቀይረውም። እንዲያውም በቆየ ቁጥር ጣዕም እንደሚጨምር የገጠር ጠላ ዘመናት ባለፉ ቁጥር የሚያስታውሱትና የሚያመሰግኑት እየበዙ ይሄዳሉ። የሚፈልጉትና የሚጠቀሙበት

ይጨምራሉ። ለዚህ ነው «ምስጉን ሀላዊ» አለው ያልነው። ሲመሰገን የሚኖር ሀላዊ ማለት ነው።

ጽርየትን ገንዘቡ ያደረገ ሰው ከወንጀል፣ ከጥመት፣ ከኃጢአት፣ ከጥቅመኝነት፣ ከአምባገነንነት፣ ከጥፋትና ከከፋት ጋር አይገጥምም። ይጸየፈዋል። እንዲህ ያሉትን ታግሦ፣ አቻችሎ፣ ተሸከሞ፣ እንዳላየ አልፎ፣ የራሱ ጉዳይ ብሎ፣ አኔን አይመለከተኝም ብሎ አያልፈውም። ድንግዝግዝ ሰብእና እንጂ ጽርየት እነዚህን አይታገሥምና።

ዓለም የጣፈጠቹውና የምትጣፍጠው፣ በአጭሩ ዕድሜያችን ብዙ ነገር እንድናይ ያደረጉን፣ የሰው ልጅ ድካም ቀልሎ፣ የሰው ልጅ ሕማም ድኖ፣ የሰው ልጅ ጉድለት ሞልቶ፣ የሰው ልጅ ሥልጣኔ መጥቆ፣ የሰው ልጅ ሥርዓት ሠምሮ የምናየው በእነዚህ መልአካውያን አስተዋጽዖ የተነሣ ነው። ከፋቱ ቁጥራቸው ጥቂት ነው። ሥራቸው ግን «ከተባረከ ይበቃል እንዱ» እንደተባለው ነው።

እነዚህ መልአካውያን በአውሬነት፣ በእንስሳነትና በሰውነት ውስጥ ያሉ ከፋ ዐመሎችን ሁሉ ገርተው፣ ቀጥተውና ገዝተው ልዕልናን ያገኙ ናቸው። በአእምሮ ሳይሆን በልዕል አእምሮ የሚሠሩ ናቸው። ማንም እንደ ባዶ ከምጢውተር የፈለገውን ፕሮግራም አይጮናቸውም፤ አይቀይዳቸውም፤ በሳጥን አስገብቶ አይወስናቸውም።

እነርሱ በሐሳብ ልዕልና፣ በመንፈስ ንጽሕና ይራመዳሉ። ይንባሉትና
አጥሮች፣ ቋንቋዎችና አምላካቸው፣ ባህሎችና ልማዶች፣ ጎሳዎችና ጎረቤት
ሊገደቧቸው አይቻላቸውም፤ «መልዕልተ ኩሉ ሥጋውያን» ናቸው።
እነርሱን በጥቅምና በገንዘብ፣ በክብርና በዝና፣ በሥልጣንና በርሕብ
መደለል አይቻልም። እነዚህን ሁሉ ዐውቀው፣ ንቀው፣ ልቀው፣
መጥቀው፣ ከፍ ባለው የሰው ልጅ ኩብር «መልአክነት» ላይ ይርሰዋል።
እነዚህን ለሌሎች በመለገስ ይደሰታሉ እንጂ ለእነርሱ በማግኘት
አይደሰቱም።

ዓለም በዚህ ዘመን የተቸገረችው እነዚህን መልአካውያን እያጣች
አውሬዎቿን እያበዛች፣ እንስሳቱን እያበረታታች፣ ሰብአውያንንም
ከጽርየት እየገታች በመሄዷ ነው።

ሺአውያን

በፈረንጆች አቆጣጠር ከ2000 ዓ.ም. ጥቂት ዘመናት ቀደም ብለው የተወለዱትንና በአሁኑ ዘመን እስከ 30ዎቹ ዕድሜዎች ያሉትን ትውልዶች ሺአውያን (Millennials) ብለው ይጠሯቸዋል። በአሜሪካ ሻውያን (ሺአውያን) አጅግ የተጠኑና ብዙ የተወራላቸው ትውልዶች መሆናቸው ይነገራል። አንዳንዶችም በዲጂታል ቴክኖሎጂ ውስጥ ተወልደው፣ በዲጂታል ቴክኖሎጂ ውስጥ አድገው፣ በዲጂታል ቴክኖሎጂ ውስጥ ለወጣ ለማዕረግ የሚደርሱ ትውልድ ይሏቸዋል።

ማሳበራዊ ሚዲያና ትሥሥር መንደሮችን ሁሉ ባዳረሰበት፤ የመገናኛ ቴክኖሎጂዎች ግለሰባዊ ተደራሽነትን በያዙበት፤ ወላጆች ለትምህርት ይበልጥ ትኩረት በሰጡበት ዘመን የተፈጠሩ ትውልዶች በመሆናቸው፤ እነዚህ ነገሮች በአስተሳሰባቸው፤ በአነዋወር ዘያቸውና ፍልስፍናዎቻቸው ላይ ተጽዕኖ አሳድረውባቸዋል ተብሎ ይገመታል። የሴቶች፣ የሕጻናት፣ የአንስሳት፣ የተመሳሳይ ጾታ፣ የአካባቢ ጥበቃ፣ የአካል ጉዳተኞች፣ ጉዳዮች በሚቀነቀኑበት ዘመን የሚገኙ ናቸውና የእነዚህ ነጻብራቅ ይታይባቸዋል። ዓለም ተያያዥና በቀላሉ ተደራሽ በሆነችበት የሉላዊነት ወቅትም ስለሚገኙ ከፋውንም ሆነ ደጉን የመካፈል ዕድላቸው ሰፊ ነው። ልጅን ተገንዝበና እስገንዝበ እንጂ ጠባቂ ማዳን የማይቻልበት ዘመን ነው።

በሀገራችን ጥናት ባይደረግም በምዕራቡ ዓለም ግን «ሻውያን» አጥለቅላቂው ትውልድ ተብሎላቸዋል። በአሜሪካና በእንግሊዝ የተደረጉ ጥናቶች ሻውያን ከቀደምት ትውልዶች ይልቅ ብዛትና ስብጥር አንዳላቸው ይናገራሉ። የ2012 (እኤአ) ጥናት 80 ሚሊዮን ሻውያን በአሜሪካ፣ 14.6 ሻውያን ደግሞ በእንግሊዝ መኖራቸውን ያመለክታል። በ2015 (እኤአ) ይሄ ትውልድ «ፍንዳታ» (baby boomers) የተባለውን ትውልድ ተከቶ በአሜሪካ ዋናው የሥራ ኃይል እንደሚሆን በአሜሪካ ቆጠራ ቢሮ (U.S. Census Bureau) ጥናት ተመልክቶ ነበር። በ2048 እኤአ ደግሞ ከመራጩ ሕዝብ መካከል 39 በመቶውን

እንደሚይዙ ተተንብዮአል። እኔስ በ2008 በነበረው የባራክ አባማ ምርጫ ወቅት ሻውያን ወሳኝ ድርሻ እንደነበራቸው ታምኗል።

ሻውያን ካለፉት ትውልዶች ሁሉ በተሻለ የትምህርት ዕድላቸው የሰፋ ነው። ምንም እንኳን የትምህርት ጥራት ጉዳይ እነጋጋሪ እየሆነ ቢመጣም በሻውያን ትውልድ ውስጥ ብዙ ልጆችና ወጣቶች በትምህርት ላይ ናቸው። ዲፕሎማ፣ የመጀመሪያና ሁለተኛ ዲግሪ በመያዝ ሻውያን ካለፉት ትውልዶች የበዛ ቁጥር አላቸው።

የትምህርት ተቋማት በየአካባቢያቸው እየተከፈቱ ነው። የግል፣ የመንግሥትና የሌሎች ድርጅቶች የትምህርት ተቋማት ካለፉት ትውልዶች በተሻለ ቁጥር ተመቻችተውላቸዋል። መጻሕፍትን፣ የመማሪያ ቁሳቁስንና የመርጃ መሣሪያዎችን የማግኘት ዕድል አላቸው። እንደ የሒሳብ መጽሐፍ ለዐሥር፣ እንደ የአማርኛ መጽሐፍ ለአራት ከሚለው አሠራር ተሻግረዋል። ወላጆቻቸው ልጆቻቸውን ትምህርት ቤት ለመላክ ካለፉት ትውልድ ወላጆች በተሻለ ዐቅም፣ ንቃትና ፍላጎት ላይ ይገኛሉ።

በሀገራችን ከተማሩ ወላጆች በመወለድና በማደግ ረገድ ሻውያን ካለፉት ትውልዶች የተሻለ ዕድል ላይ የሚገኙ ይመስለኛል። ሳይማር ካስተማረ ወላጅ ተምሮ ወደሚያስተምር ወላጅ ሽግግር እየተደረገ ነው። “ላልተማሩም” የሚባሉት ወላጆች እንኳን ቢሆኑ ስለ ትምህርት ያላቸው

ግንዛቤ «ተማሩ» ከሚባሉት ጋር የሚመጣጠን እየሆነ ነው። ልጆቻቸውን ወደ ትምህርት ቤት የሚያደርሱና ከትምህርት ቤት የሚያወጡ ወላጆች ቁጥር ካለፉት ዘመናት ይልቅ እየጨመረ መምጣቱን ለረዥም ዓመታት በትምህርት ቤት ያሳለፉ መምህራንን በጠየቅኩ ጊዜ ገልጠውልኛል። ከዚህ በፊት በነበሩት ዘመናት ወላጆችን ለማግኘት የግድ «ወላጅ አምጡ» ተብሎ መጠራት ያስፈልግ ነበር። በአሁኑ ዘመን ግን ወላጆች ልጆቻቸውን ለማድረስም ሆነ የልጆቻቸውን ጉዳይ ለመከታተል ትምህርት ቤት ራሳቸው ይመጣሉ።

ምንም እንኳን በሀገራችን ያለው መረጃ ምን እንደሚመስል ለማግኘት ቢያዳግተኝም፤ በአዲስ አበባ ዐሥር (አምስት የግልና አምስት የመንግሥት) ትምህርት ቤቶች ከሚያስተምሩ መምህራን ጋር ባደረግኩት ውይይት እንደተረዳሁት ግን፤ በየትምህርት ቤቶቹ የሴት ተማሪዎች ቁጥር ካለፉት ዘመናት በበለጠ ጨምሯል። በአንዳንድ ክፍሎች እንዲያውም የሴት ተማሪዎች ቁጥር ከወንዶቹ በልጠ ይገኛል። በምዕራቡ ዓለም በ2014 እኤአ በአሜሪካ ይገኙ ከነበሩ የኮሌጅ ተማሪዎች መካከል 57 በመቶዎቹ ሴቶች ነበሩ። በ1970ዎቹ ሴቶች ከሕክምና ተማሪዎች መካከል 10 በመቶ፤ ከሕግ ተማሪዎች መካከል ደግሞ 4 በመቶ ብቻ ነበሩ። በአሁኑ ጊዜ ግን ከሕግና ከሕክምና ተማሪዎች መካከል ወደ 50 በመቶውን ሲይዙ ከአሜሪካ የባለሙያዎች (professionals) ቁጥር ውስጥ 55 በመቶውን እየሸፈኑ ነው።

ሻውያን ካለፉት ትውልዶች በበለጠ ቴክኖሎጂ ቀመስ ናቸው። በኮምፒውተር፣ በሞባይል፣ በኢንተርኔት፣ በዲጂታል ካሜራ፣ በዲጂታል ቴሌቪዥንና በሳተላይት ዲሾች ዘመን ተወልደው ያደጉ ናቸው። ወላጆቻቸው የማያውቋቸውን የቴክኖሎጂ አጠቃቀሞች፣ አፕሊኬሽኖች፣ ግንኙነቶችና አሠራሮች ሻውያን ያውቋቸዋል።

ወላጆቻቸው ከመሐል ዕድሜ ላይ ያገኙትን፣ እንዳንዶቹም ተጠቅመውበት የማያውቁትን ኮምፒውተር ሻውያን በትምህርት ቤቶቻቸው ከልጅነታቸው ጀምሮ የመማርና የመጠቀም ዕድል አላቸው። በ2014 እኤአ በተደረገ ጥናት 80 በመቶ የአሜሪካ ሻውያን (ከ18 እስከ 30 ዓመት) ስማርት ስልክ ሲኖራቸው 45 በመቶዎቹ ደግሞ ታብሌቶች አሏቸው።

በብዙ ሀገሮች የሚገኙ ወላጆች በሻውያን የቴክኖሎጂ አጠቃቀም ግራ እንደሚጋቡ ጥናቱ ያመለክታል። መከልከል ወይስ መስጠት? «ሻውያን ለቴክኖሎጂ ቅርብ፣ ነገሩን ለመረዳት ፈጣንና በተለያዩ መንገድ ለቴክኖሎጂው ተጋላጭ በመሆናቸው መከልከሉ የበለጠ ጉጉት ይጨምርባቸዋል፤ በሌሎች ጓደኞቻቸው የተበለጡ ይመስላቸዋል፤ ከትውልዳቸው ጉዞ ወደ ኋላ ያስቀራቸዋል ስለዚህ መስጠቱ ይሻላል» ብለው የሚያስቡ ወላጆች እንዳሉ ሁሉ፤ «ቴክኖሎጂው የሰው ለሰው ግንኙነታቸውን ያበላሸዋል፤ ለባህላቸውና ለእምነታቸው ትኩረት እንዳይሰጡ ያደርጋቸዋል፤ ቁጥጥር ሳይደረግባቸው ለሚለቀቁ ነገሮች

ያጋልጣቸዋል፤ ለጨዋታና ለቀልድ በማዋል አእምሯቸውንና ጊዜያቸው ይወስድባቸዋል፤ አካላዊ አንቅስቃሴን በማቀብ ሰነድችና ደካሞች ያደርጋቸዋል። ብለው የሚፈሩም አሉ።

በተለይ ደግሞ የሻውያን የቴክኖሎጂና የመገናኛ መሣሪያዎች ዕውቀት ከቀደመው ትውልድ ዕውቀት የፈጠነ በመሆኑ፤ ብዙ ወላጆችም የተለያዩ መሣሪያዎችን አጠቃቀም የሻውያንን ያህል ስለማያውቁ፤ ለአፕሊኬሽኖችና ለአጠቃቀም መንገዶች የሻውያንን ያህል ወላጆች ቅርበት ስለሌላቸው የመቆጣጠር አቅማቸው እናሳ ሆኗል። ሻውያን ለቴክኖሎጂ ያላቸውን ቅርበትና ዕውቀት፤ ብሎም ከጓደኞቻቸው በቀላሉ የሚያገኟቸውን ልምዶች ተጠቅመው ወላጆቻቸውን የማቃለል ዕድላቸው ሰፊ መሆኑ ይነገራል። እንዲሁ የወላጆች ሥጋትም ይሄ ነው። የሽብር ድርጅቶች እነዚህን ልጆች በቀላሉ በማጎበራዊ ሚዲያዎች እንዲመለምሉ ካደረጓቸው ምክንያቶች አንዱ መሆኑም ይነገራል።

አንደ ሊቃውንቱ ምክር ይህንን የሻውያንን የቴክኖሎጂ ለመድነት ጠባይ ተጠቅሞ ለጥናት፤ ለዕውቀት ማግኘት፤ ለመረጃ መስብሰቢያነትና ማጎበራዊ መስተጋብርን ለመፍጠር እንዲጠቀሙበት ማበረታታት ይቻላል። በ2014 እኤአ ቴሎፎኒክ በተሰኘ ኩባንያ የተደረገ ጥናት 60 በመቶ የላቲን አሜሪካ ሻውያን የሞባይል ስልካቸውን ለጥናት እንደሚጠቀሙበት ገልጠዋል። ይህንን ለማድረግ ካልተቻለ ግን ልጆችን ያለ ዕድሜያቸው ለከፋ ዓለም ዐቀፋዊ ተጽዕኖ ያጋልጣቸዋል።

በተለይ ደግሞ በሳተላይት በሚለቀቁ የቴሌቪዥን ሥርዓቶች ላይ ወላጆች ዕውቀታቸውን ካላሳደጉ፤ ቴክኖሎጂውን በሚገባ ካላወቁትና የማስተዳደር ዐትማቸው ከደክመ ልጆቻቸው ቴክኖሎጂውን ለበጎ እንዲጠቀሙ መብት ለማግኘት ይሳናቸዋል።

የተለያዩ ጥናቶች እንዳሳዩት ከሆነ ሻውያን መብት ዐወቅ (civic-minded) ትውልዶች ናቸው። በሀገራችን እንኳን የአብዮቱ ትውልድ የሌሎች ሀገሮችን የአብዮትና የለውጥ እንቅስቃሴዎች በታሪክ መዛግብት፤ በጋዜጦችና በመጽሔቶች ነበር ይረዱ የነበሩት። ሻውያን ግን በቴሌቪዥን፤ በጡመራ መድረኮች፤ በገጸ ድሮች፤ በማኅበራዊ ገጾችና በፊልሞች አማካኝነት በቀላሉና በፍጥነት የማወቅ ዕድል አላቸው። የመብት ጉዳዮችን ከትምህርት ቤት ብቻ ሳይሆን ከየአቅጣጫው ከሚያገኟቸው መረጃዎችም ይገነዘቧቸዋል።

አንድን ጉዳይ ነውር ነው፤ ባህል ነው፤ ኃጢአት ነው፤ ጽድቅ ነው፤ መመሪያ ነው፤ ትእዛዝ ነው፤ ተገቢ ነው፤ ስለተባሉ ብቻ ለመቀበል ያዳግታቸዋል። ለምን? ብለው መጠየቅ ያዘወትራሉ። ለመስማት ትዕግሥቱ ቢያንሳቸውም መስማት ግን ይፈልጋሉ። ስለ ሰብአዊ፤ ኢኮኖሚያዊ፤ ጾታዊ፤ ዜጋዊና ሌሎች መብቶች የተሻለ ዕውቀቱ አላቸው። ጭቆናን፤ የተበላሸ አስተዳደርን፤ የመብት ረገጣን፤ ያረጀ አሠራርን፤ ዘገምተኝነትን፤ አምባገነንነትንና ግፍን ለመቀበል የሚችል

ገሊና የላቸውም። እስተሳሰባቸው፡ መረጃቸውና ግንኙነታቸው በፈጣን ሁኔታ እንደሚቀየረው ሁሉ አካባቢያቸው በፈጣን ለውጥ ውስጥ እንዲሆን ይፈልጋሉ።

ሻውያን ጭንቅ የሚይዙ ትውልድ ናቸው። በዚህም የተነሣ ቢሮክራሲ አይስማማቸውም። በ2013 አሌክ የተደረገ የታይም መጽሔት ጥናት፤ «ሊቀያየር በማይቻል የሥራ መርሐ ግብር (non-flexible work schedule) መሥራትን አይወዱም» ይላል። ነገሮችን በቶሎና በአቋራጭ የሚያገኙበት መንገድ ካለ ያንን ይሞክራሉ። የመገናኛ ቴክኖሎጂውን በጣም ከሚፈልጉበት ምክንያት አንዱ ይሄ ነገሮችን በፍጥነት ለማግኘት ካለ ጉጉት ነው። ሲሄዱ፣ ሲሄዱ፣ ሲሄዱ... የሚባለውን ተረት አይወዱትም። «ሄዱ» ይበቃቸዋል።

ፎርሙላዎችን ወስደው በእነዚያ አማካኝነት ሂደቱን ተጉዘው መልስ ፍለጋ አይንከራተቱም። ማሸኖችን የሚፈልጉት ቶሎ መልስ ስለሚሰጧቸው ነው። ሻውያን ትእዛዝ ተቀብለው ከ30 ደቂቃ በኋላ ምግብ የሚያመጡትን ምግብ ቤቶች ማዘውተር አይፈልጉም። የፈጣን ምግቦች ጥገኛ የሆኑትና ከምግብ ቤቶች ይልቅ ካፍቴሪያዎቹን የሚወዱት ለዚህ ነው ይባላል።

ከረዥም ልቦለዶች ይልቅ አጫጭር ወጎችን፤ ከረዥም ፊልሞች ይልቅ ቅንጭ-በጭቦችን ይመርጣሉ። የቀድሞው ትውልድ በወታደራዊ

ጥገኞቻቸው ጀብዱ የፈጸሙ ጀግኖችን ያደንቅና ስለ እነርሱ የተሠሩትን ፈልገዋል፡፡ የተጻፉትንም መጻሕፍት ይመርጥ ነበር፡፡ ሻውያን ግን እነ ባትማን፣ ሱፐር ማንና እነ ስፓይደር ማን ከ«90 ደቂቃ በእንተቢ» እና ከሆኖ ሰው በደማስቆ» በላይ ይማርኳቸዋል፡፡ በግንኙነቶች ጊዜም አጫጭር ሐሳቦችን፣ ኮዶችን፣ አሕጽሮቶችን፣ ይወዳሉ፡፡ በሻውያን ዘንድ «የጥበብ መጀመሪያው አግዚአብሔርን መፍራት ሲሆን ሁለተኛው ደግሞ ነገር ማሳጠር ነው»፡፡

ሻውያን ዘላኑ ትውልድ እየተባሉም ይነገርላቸዋል፡፡ አንድ ቦታ ረግቶ መቀመጥ አይፈልጉም፡፡ «አልፍ ሲሉ አልፍ ይገኛል፤ ድሃ ቀበራሬ ሞቱን ይመኛል» ብለው ያምናሉ፡፡ በዚህ ዘመን የብዙ መሥሪያ ቤቶችና ድርጅቶች ችግር ለረዥም ጊዜ ሠርቶ፣ ልምድ አዳብሮ፣ የድርጅቱን ባህልና አሴት ዐውቆ የሚኖር ሠራተኛ ማጣት ነው፡፡ ይመጣሉ፡፡ የተወሰነ ጊዜ ይሠራሉ፤ እየሠሩ ሌላ ሥራ ይፈልጋሉ፤ ይሄዳሉ፡፡ የሚያግዳቸው፣ የሚወስናቸውና የሚከለክላቸው ሕግና አሠራር አይፈልጉም፡፡ አንዳንድ ድርጅቶች በረዥም ጊዜ ቆይታ መሥሪያ ቤቱን ያወቀ ሐላፊ ለመሾም የማይችሉበት ዘመን ላይ ደርሰዋል፡፡ በተለይም የአየር መንገዶች የሰው ኃይል ፍልሰቱን የሚሸከሙበት ትክኛቸው እየጎበጠ መሆኑን ይናገራሉ፡፡

ቦታዎችን፣ ከተማዎችን፣ ማኅበራዊና ባህላዊ ክበቦችን መቀየር ለእነርሱ ጣጣ የለውም፡፡ እምነታቸውን፣ ባህላቸውን፣ ማንነታቸውን፣

ቋንቋቸውን፣ ሀገራቸውን፣ ስማቸውን፣ ትዳራቸውንና ሌላውንም ለመቀየር የቀድሞውን ትውልድ ያህል ጽኑ ሊይደሉም፡፡

ድንበሮችን በቀላሉ መሻገር ስለሚወዱና ስለሚችሉ ሻውያን እጅግ የተሣሠሩ (Networked) ትውልድ ናቸው ይባላል፡፡ በጓደኝነት፣ በማኅበራዊ ሚዲያ፣ በተንቀሳቃሽ ስልኮች፣ በቡድኖችና ማኅበራት ይበልጥ መተዋወቅን፣ መገናኘትን፣ መተሣሰርን፣ ሐሳብ መለዋወጥን ይወዳሉ፡፡ ከአለቆቻቸው ይልቅ ለትሥሥሮቻቸው (Networks) ይታዘዛሉ፡፡ እንደ ድርጅት ውስጥ ሲገቡ ስለ መሥሪያ ቤቱ አሠራር ሕግና ዓላማ ከማወቃቸው በፊት «ኔትወርክ» ይዘረጋሉ፡፡ ቶሎ ይተዋወቃሉ፣ ይላመዳሉ፣ ከዚያም ይተሣሰራሉ፡፡ በመጨረሻ «ኔትወርክቸው»ን ትተው ይወጣሉ፡፡

ሻውያን ገንዘብን በቀላሉ እናገኘዋለን፣ ብለው ያስባሉ፡፡ በእንደ ድርጅት ውስጥ ቢቀጠሩም እንኳን በ«ኔትወርክቸው» አማካኝነት የገን ሥራዎችን ይፈልጋሉ፡፡ ቶሎ ተሠርተው ጠቀም ያሉ ብሮችን የሚያመጡ ጉዳዮች ውስጥ ይሠማራሉ፡፡ በዚህም ምክንያት አነርሱን በየድርጅቱ በደመወጃ ብቻ አጽንዖ መያዝ ከባድ ነው፡፡ ገንዘብ በቀላሉ ይገኛል የሚለው አመለካከታቸው እንዳንዶቹን ለትምህርት ትኩረት እንዳይሰጡ ያደርጋቸዋል፡፡

ትውልድ አልፎ ትውልድ ሲተካ እያንዳንዱ ትውልድ የራሱ ፍላጎት፣ የራሱ መንገድ፣ የራሱ እሴትና የራሱ ጀግና አለው። በተለይ ደግሞ ዘመኑ መረጃ በቀላሉ የሚገኝበት፣ የዓለም ተፈጥሯዊ ድንበሮች በመገናኛ መንገዶች የፈረሱበት፣ ድንበር ተሻጋሪ እሴቶች የሀገሮችን ነባር እሴቶች የሚፈትኑበት ወቅት በመሆኑ ትውልዱም የዚሁ ነጻብራቅ ነው።

መንግሥት፣ ድርጅቶች፣ ማኅበረሰቦች፣ የእምነት ተቋማት፣ የትምህርት ማዕከላት፣ ሚዲያና ማኅበራዊ መስተጋብሮች እየመጣ ያለውን ትውልድ ተገንዝበውና ተቀብለው ለሀገር በሚጠቅም መልኩ ለማስተናገድ ካልተዘጋጁ፣ አዲሱ ትውልድ በአዲሱ የራሱ መንገድ ብቻ ሲጓዝ፣ ዝርፍ የነበረንን ብቻችንን ይዘን መቅረታችን ነው።

ከንብ ጋራ ኑሮ

በገድለ ወለተ ጴጥሮስ ላይ አንዲህ የሚል ታሪክ አለ።
 እምነ ወለተ ጴጥሮስ ወደ ዋልድባ ገዳም በገባች ጊዜ ለአንዲት እናት
 ረድኦ ሆነች። እኒህ እናት ፈጽሞ ጠባይ የሚባል ያልፈጠረባቸው
 ነበሩ። አሁን የተናገሩትን አሁን ይሸሩታል፤ በሆነው ባልሆነው
 ይቆጣሉ፤ ከአርጅናቸው ብዛት የተነሣ ይነጫነጫሉ፤ ትእዛዛቸው ሁሉ
 ውኃ ቀጠነ ነው። በዚህ ዐመላቸው የተነሣ ማንም ከእርሳቸው ጽ
 ለመኖር ፈቃደኛ አልነበረም። ከእርሳቸው ጋር ለመኖር ፈቃደኛ ሆኖ
 ለረዥም ጊዜ ያገለገለቻቸው ወለተ ጴጥሮስ ነበረች።

አንድ ቀን መነከሳዪያቱ ተሰባሰበው «አንዴት ከእኒህ እማሆይ ጽ
 ለዚህን ያህል ዘመን አብረሽ ለመኖር ቻልሽ? አንዴትስ ታገሥሻቸው?
 አንዴትስ መሮሽ ጥለሽ አልወጣሽም?» ሲሉ ጠየቋት።

ወለተ ጴጥርስም «ንብ ታውቃላችሁ? እኒህ እናት ንብ ናቸው።
 ከእርሳቸው የሚገኝ ብዙ ዕውቀት፣ ብዙ ጥበብ፣ ብዙ ልምድ፣ ብዙ
 ታሪክ፣ ብዙም ጸጋ አለ። ነገር ግን እናንተ መናገሩቸውን ብቻ ነው
 የምታዩት፤ ስለዚህም ማሩን ከእርሳቸው ልትቆርጡ አልቻላችሁም።
 ንብ ትናገሩላች፤ ነገር ግን ማር የሚገኘው ከምትናገሩው ንብ ነው።
 የማትናገሩት ዝንብ ቆሻሻ እንጂ ማር የላትም። እኔ ግን ከንብ ጋር
 እንዴት እንደሚኖር ዐውቃለሁ፤ ከንብ ጋር እየኖርኩም ማሩን
 እቆርጣለሁ» አለቻቸው ይባላል።

ትዳር ማለትም እንዲሁ ነው።

«አበባው አበበ ንቡም ገባልሽ

እንግዲህ አልማዜ ማር ትበያለሽ። የሚለው የሰርግ ዘፈን ከዚህ ጋር
 ይስማማል። አፍርንጅም ከጋብቻ በኋላ ያለውን ሜጉላ «ማር ጨረቃ»
 ሲለው ይኼ ታይቶት እንደሆነ አንጃ። እንዳንዶቹ የትዳር ንድፊያው
 ብቻ ስለሚታያቸው ወይ ትዳር ሳይመሠርቱ ወይም የመሠረቱትን ትዳር
 ሲፈቱ ይታያሉ። ሌሎቹ ደግሞ የትዳር በጎነቱን ብቻ ስለሚያውቁት
 እስኪገቡበት ሲጓጉ፤ ከገቡበት በኋላ ደግሞ፤

ሰላል እንዳልኖርኩኝ እንደሆነ አስካገኝ

ካገኘሁሽ ወዲያ አላለሁ አውጣኝ፤ እያሉ ያንነራጉራሉ።

ምናልባትም ደግሞ በሰርግ ላይ የሚዘፈነው፤

ማን ፈርማ አለሽ፤ ማን ፈርማ አለሽ
በተወለወለው በአለንጋው በትሽ፤ የሚለው ዜማ «ትንቢት ይቀድሞ»
ለነገር፤ ሳይነት ሳይሆን አይቀርም፡፡
ትዳር ግን ሁሉም ቢቻ አይደለም፡፡ ትዳር ከንብ ጋር መኖር ነው፡፡ ንብ
ሁለት ጠባይ አላት፡፡ አንዱ ያስደስታል፤ ሌላኛው ያስከፋል፡፡ አንዱ
ጤና ይሆናል፤ ሌላኛው ግን ያማል፡፡ አንዱ ይጣፍጣል፤ ሌላው ግን
ይመራል፡፡ አንዱን ይቆርጡታል፤ ሌላውን ግን ይከላከሉታል፡፡

ትዳርም እንዲሁ ነው፡፡ ሁለት ጠባይ አለው፡፡ አንደኛው ያስቃል አንዱ
ያስቅቃል፤ አንዱ ያስደስታል፤ ሌላው ያሳዝናል፡፡ አንዱ ግቡ ግቡ ሌላው
ውጡ ውጡ ያሰኛል፡፡ አንዱ ይናደፋል፤ አንዱ ይጣፍጣል፤ አንዱ ጤና
ሌላው ሕመም ይሰጣል፡፡ አንደኛው ግን ያለ ሌላው አይገኝም፡፡ ይኼን
ለመድኃኒት፤ ለብርዝ፤ ለጠጅ፤ የምናደርገውን ማር የምትሰጠው ንብ
ናት የምትናደፈው፡፡ ያቺ ስትናደፍ ፊት የምታሳብጠው፤ ውስጥን
የምትመርዘው፤ የምትጠዘጥዘው፤ ንብ ናት ማሩን የምትሰጠው፡፡
በትዳርም ውስጥ ሁሉም አሉ፡፡ ጭቅጭቁ፤ ንዝንዘ፤ ጠቡ፤
ኩርፊያው፤ አንዱ ለሌላው የግድ መታዘዙ፤ አንዱ የሌላው አገልጋይ
መሆኑ፤ አንዱ ያለ ሌላው ለመወሰን አለመቻሉ፤ የሌላውን ጠባይ፤
የሌላውን ዐመል የግድ መታገሡ፤ ከሚታገሡት ሰው ጋር አብሮ መኖሩ፤
ይኼ ነው የንብ ንድፊያ፡፡

ሰው የወለደውን አያገባም፤ ያሳደገውን አያገባም፤ የተዛመደውን አያገባም፡፡ የቤቱን ሰው አያገባም፡፡ ሰው ደግሞ በዐመልም፤ በፍላጎትም፤ በእመለካከትም ይበልጥ የሚቀራረበው አብሮት ከኖረና ካደገ ሰው ጋር ነበር፡፡ እምነቱና ባህሉ ግን ጋብቻን እስከ ሰባት ቤት እርቆ ለባዕድ ይሰጠዋል፡፡ አብረነው ላልኖርነው፤ አብረን ላላደግነው አብረን ላልተወለድነው፤ ላልተዛመድነው ሰው፡፡ ከሌላ ተወልዶ፤ ሃያ ሠላሳ ዓመት ሌላ ቦታ ኖሮ፤ ከሌላ ጋር አድጎ፤ ሌላ ጠባይ ነሥቶ፤ በሌላ መንገድ መጥቶ ያገኘውን ሰው ነው የምናገባው፡፡ ይኼንን ሰው ወይም ይህችን ሴትዮ በዕውቅ አላሠራናትም፤ አላሠራነውም፡፡ ዐመሉ እንዲህ፤ ሐሳቡ እንዲያ፤ መንገዱ እንዲህ፤ እምነቱ እንዲያ፤ ዕውቀቱ እንዲህ፤ ምግባሩ እንዲያ ብለን ዝርዝር ሰጥተን አላስመረትነውም፡፡ «ሬዲ ሜድ» ነው ያገኘነው፡፡ ዓይነቱን እንመርጣለን እንጂ፤ መርጠን አናሠራም፡፡

ንብን እኛ ብናሠራት ኖሮ የርሷን መናደፍ ለዝንብ ሰጥተን የዝንብን ጠባይ ለንብ በመለስንላት ነበር፡፡ ግን ንብን እንዲሁ ሆና አገኘናት፤ አላመድናት፤ ወደ ቀፏችን አስገባናት እንጂ አንድም አልፈጠርናት፤ አንድም አላሰፈጠርናት፡፡ ንቧን ማርና ንድፊያ እንደያዘች ነው ያገኘናት፡፡ ሰው በውስጡ ማርና ንድፊያ አለው፡፡

ከሱፐር ማርኬት ማር እየተገዛለት የሚበላ ልጅ ንብ የምትባለውን የሚያውቃት በታሸገበት ጣሳ ወይም ጠርሙስ ላይ ባለው ሥዕል ነው፡፡ እርሱ መልኳን እንጂ ንድፊያዋን አያውቀውም፡፡ ዕድሜ ልኩን በንብ

እየተነደፈ ለጌቶቹ ማር ቆርጦ የሚያቀርብ ገባርም ንብ እንደምትናደዱ እንጂ ማር እንደምትሰጥ አያውቅም፡፡ «ጌቶች ምን ምን ቢላቸው ነው ይህን የቀፎ እንጀራ የሚያስገፈግፉኝ?» አለ የሚባለውም ለዚህ ነው፡፡

እንዳንዶች በሰርግ ዘፈን፣ በተረት፣ በሰርግ ሥነ ሥርዓት፣ በስብከት፣ በድራማና በፈልም ትዳርን ሲያዩ ምናልባት ማሩ ይሆናል የሚታያቸው፡፡ ያገኛቸውም ሰው ሁሉ «ምነው አንተ አታገባም እንደጌጌ» ይላቸዋል እንጂ፤ ከጋብቻ በኋላ በትዳር ውስጥ ምን እንዳለ አይነግራቸውም፡፡

የዛሬ ዓመት፣ የዛሬ ዓመት፣

የእንትናዩ አባት፤

ሲወለድ ማሞ፣ ሲወለድ ማሞ

እንመጣለን ደግሞ፤ ያሉት ሰዎች ደግመው ላይመጡ ይችላሉ፡፡ እንዳንዶችም ማሞ ሲወለድ እንደማይመጡ እያወቁት የሚዘፍኑት ዘፈን ነው፡፡ «የዛሬ ዓመት የእንትናዩ አባት» መሆን ለሁሉ ያልተሰጠ መሆኑን የሚናገርም የለም፡፡ ይኼ ያልተነገራቸው የዋሐንኞ ናቸው ልጅ የለም ብለው የሚፋቱት፡፡

ሌሎች ደግሞ ትዳር ሲባል የንቧ ንድፊያ ነው ትዝ የሚላቸው፡፡ ታሠረች አሉ በትዳር፤

ከንግዲህ ቀረ መሸርቀር፤ የሚለው ዘፈንም ውስጠ ዘ አለበት፡፡

ትዳር ምን ዕዳ ነው፤ ትዳር ምን ዕዳ ነው፡፡

ጉልቻው ስሙኒ ምጣዱ ብር ነው፤ የሚለው ባህላዊ ዜማ የምጣዱና የጉልቻው ዋጋ ዛሬ ሰማይ በነካበት ጊዜ ቀርቶ ትናንትም በርካቹ ዘመን ትዳርን «ዕዳ» ነው እያለ የንቧን መናደፍ እየነገረን ነው፡፡

ትዳር ግን ሁለቱም ብቻ አይደለም፡፡ ትዳር ከንብ ጋር መኖር ነው፡፡ ለማሩ ስንል ንድፊያውን መታገሥ፡፡ ቆይተህ ደግሞ ንድፊያውን መልመድ፡፡ ገበሬ ቀፎ ሰቅሎ ንብ ሲያንብ ንብ እንደምትናደፍ ሳያውቅ ቀርቶ አይደለም፡፡ የማትናደፍ ንብ ከፈለገ በየደጁ ቆሻሻ ፍለጋ የምትጓዘው ዝንብ ነበረችለት፡፡ ዝንብ ምን ጠባይዋ ሸጋ ቢሆን፤ ጠብ የሚላት ግን ሌላ ነገር ነው፡፡ ይህን ያውቃል ገበሬው፡፡ እያወቀም ንብ ያንባል፡፡ ማንብ ብቻ ሳይሆን ከንብ ጋር እንዴት መኖር እንደሚቻልም ያውቃል፡፡ ንብ ትናደፋለች፤ ግን አንዳትናደፍ ማድረግም ይችላል፡፡ የምትወደውና የማትወደው ሽታ አለ፡፡ ስትቀርብህ ምን ማድረግ እና ምን አለማድረግ እንዳለብህ ገበሬው ያውቃል፡፡ በሀገራችን ንብ አትገደልም፡፡ ነውር ነው፡፡ ብትነድፍም አትገደልም፡፡ የንቧን ማር ለመውሰድም ንቧን ገድሎ፤ አጥፍቶ፤ ጎድቶ ወይም አለቃይቶ ሳይሆን በጭስ ራሱን እየተከላከለ፤ ፊቱን በጨርቅ ሸፍኖ፤ ወደ ንቧ ቀፎ ገብቶ ነው ማሩን የሚቆርጠው፡፡ ንቧም ሳትጎዳ፤ ማሩም ሳይጠፋ፤ እርቧም ሳትናደፍ፡፡

ትዳርም እንዲህ ነው። አኗኗሩን ነው ማወቅ፤ የንቢን ንድፊያ የመቀነሻውን መንገድ ነው ማወቅ፤ የማሩን አቆራረጥ መንገድ ነው ማወቅ። ደግሞም ከ አስገራሚው ገበሬው የሚከባከበው ይህች የምትናደፈውን ንብ መሆኑ ነው። የምትቀስመው አበባ ትፈልጋለች፤ ንጹሕ አካባቢ ትፈልጋለች፤ ከጉንዳንና ከአውሬ ነጻ የሆነ ቀፎ ትፈልጋለች። ግን ትናደፋለች። ደግሞም ማር ትሰጣለች።

ትዳር አስደሳች ነገር ብቻ ሳይሆን አስመራሪ፣ አንገብጋቢ፣ አስጠላታ፣ ጨጓራ እንዳይፈፍ፣ እንጀት ቆራጭ፣ ልብ አቃጣይም ከፍል ሊኖረው ይችላል። ይናደፋል። ግን ደግሞ ከብካቤም ይፈልጋል። ንጹሕ ልብ፣ ታማኝ ኅሊና፣ ቻይ እንጀት፣ ታጋሽ ሆድ፣ ጠቢብ አእምሮ፣ ቀና መንፈስ፣ አሳላፊ ልብና ይፈልጋል። ለምን ቢሉ? ማር ይሰጣልና።

እንዳንዶች ቤት ካላቸው ወይም ካለው ንብ ይልቅ ውጭ ያላቸውን ወይም ያለውን ዝንብ ሲፈልጉ፣ ሲያደንቁ ይሰማል። መቼም ከቀፍ ውጭ ምን እንደሚኖር የታወቀ ነው። ንብ ትናደፋለች ብሎ ዝብ የማያነባ ገበሬ ስንፍናውን እንጂ የንቢቱን ከፋት ማንም አይረዳለትም። ጥበብ አልባ መሆኑን፣ ትዕግሥት አልባ መሆኑን፣ ተሸናፊነቱን እየተናገረ እንጂ የንቢን ጠባይ እየተናገረ አለመሆኑን ሁሉም ያውቅለታል። የትዳርን ችግር ብቻ የሚያወራ፣ በትዳር ተመርሮ ከቀፎው ውጭ የሚሄድም ስንፍናውንና ዐቅመ ቢስነቱን እንጂ የቀፎውን ችግር እየተናገረ እይምሰለው። ቀፎ ውስጥ ማር የምትሠራው ንብ እንዳለች

ሌላው ያውቃልና። ሌላው ቀርቶ ውጭ ያለቺው ዝንብም ይኼንን ተውቃለች።

እንዲያውም ከዝንብ ጋር የመኖር ጥበብ ሲያገኝላቸው የማትናደፍ ንብ ፍለጋ ሲካተትናለች። የማትናደፍ ንብ መፈለግ «ከመረቁ አውጡልኝ ከሥጋው ጠመኛ ነኝ» እንደማለት ነው። ወይም የማትዞር መሬት እንደመፈለግ። የማትናደፍ ንብ ከፈለግክ ከዝንብ ጋር ተጋባ።

መኪና አሳዳጅ ውሾች

አንድ የአፍሪካ የሽምቅ ተዋጊዎች መሪ ሰብዙ ዓመታት በሽምቅ ውጊያ ታግሎ ነባሩን መንግሥት ካስወገደ በኋላ ለ12 ዓመታት ሀገሪቱን መራ። ሕዝቡ በሽምቅ ተዋጊነቱ ጊዜ የወደደውን ያህል በመንግሥትነቱ ጊዜ ሊወደው አልቻለም። ሲመጣ በጭብጨባና በሆታ ተቀበለው፤ ሲወል ሲያድር እያዘነበት ሄደ፤ ሲቆይ ተቀየመው፤ ሲሰነብት ተቃወመው፤ ሲከርምም ዐመፀበትና ከሥልጣኑ አባረረው።

ናይጄርያዊው ደራሲ ቶማስ ፕዌንጌ «ከሽምቅ ውጊያ በኋላ» (After Gorilla fighting) የተሰኘውን መጽሐፉን ሲጽፍ፤ የሽምቅ ተዋጊዎቹን

መሪ ከሀገሩ ተባርሮ በሰው ሀገር አግኝቶት ስሙን እንደማይጠቅስ ቃል ዝብቆለት አነጋግሮት ነበር። የሸምቅ ውጊያ መሪው «ሆኑ» ብሎ ሲከልልታ የተቀበለው ሕዝብ «ሂድ» ብሎ በቁጣ ለምን እንዳባረረው ሊገልጥለት እንዲህ ነበር ያለው።

«የነበረውን መንግሥት ጥላን ሥልጣን ለማግኘት ታግለናል። ሕዝብን ከጭቆና ነጻ ለማውጣት፤ ፍትሕና እኩልነትንም ለማስከበር ታግለናል። አሁን ባለበው የተዘጋጀው እስከ ቤተ መንግሥቱ ላለው ጉዞ ነበር። ቤተ መንግሥት ስንገባ ምን ማድረግ እንዳለብን በቅጡ አላሰብንበትም። የነበረውን ስለ ማስወገድ እንጂ የተሻለ እንዴት እንደምናመጣ በደንብ አልሠራንም። ቤተ መንግሥቱን ከውጭ ስታየውና ውስጡ ሆነህ ስትኖርበት ይለያያል። ሥልጣኑን ለማግኘት ስትታገልና ስታገኘው ልዩነት አለው። መሬት ላይ ሆነህ ተራራውን ስታየውና ተራራው ላይ ሆነህ ተራራውን ስታየው እንደሚለያየው ዓይነት። ነባሮቹን ችግሮች አስወግደናል፤ ግን በአዳዲስ ችግሮች ነው የቀየርናቸው፤ ነባሮቹን ጦርነቶች አስቁመናል፤ ግን በአዳዲስ ጦርነቶች ነው የተካናቸው፤ ነባሮቹን ቅሬታዎች ፈትተናል፤ ግን በአዳዲስ ቅሬታዎች ነው ቦታቸውን ያስያዝነው» ነበር ያለው።

ማግባት የሚመኙ፤ ግን ካገቡ በኋላ ምን እንደሚያደርጉ ያልተዘጋጁ፤ ገንዘብ የሚፈልጉ፤ ገንዘቡን ቢያገኙ ምን እንደሚሠሩበት በቅጡ ያላቀዱ፤ ውጭ ሀገር ለመሄድ የሚኳትኑ፤ ሄደው ምን እንደሚሆኑ

ያላሰቡ፤ ተምሮ መጨረሱ እንጂ ጨርሰው ምን እንደሚያደርጉ የተነሱ
ዕቅድ የሌላቸው፤ ባለ ሀብት መሆን እንጂ ሀብቱን እንዴት
እንደሚይዙት ዕውቀቱም ዝግጅቱም የሌላቸው፤ ሥልጣን
መውጣትን እንጂ ሲወጡ ለሚሆነው ነገር የሠለጠ ሐሳብ ያልደገቡ፤
ፊሰ ቡክ መከፈት እንጂ ከፍተው ምን እንደሚያደርጉ ባለማቀዳቸው
ጊዜ ፕሮፋይል ፎቶ የሚቀያይሩ፤ የሚዲያ ዕድል ለማግኘት እንጂ
ሲያገኙ እንዴት ዘልቀውና ልቀው መቆየት እንደሚችሉ ያሳሰቡት
«መኪና አሳዳጅ ውሾች» ተብለው ይጠራሉ፡፡

ማግባት አንድ ነገር ነው፡፡ በትዳር መዝለቅ ደግሞ ሌላ፡፡ ሀብት ማግኘት
አንድ ነገር ነው፤ ትውልድ የሚሻገር ተቋም መመሥረት ደግሞ ሌላ፡፡
ታዋቂነትን ማግኘት አንድ ነገር ነው፡፡ እንደተወደዱና እንደተነሱ
መኖር ደግሞ ሌላ፡፡ ወደ ኪነ ጥበቡ ዓምባ መዝለቅ አንድ ነገር ነው፡፡
እንደተካኑና እንደተደነቁ መኖር ደግሞ ሌላ፡፡

የተሳለ፣ የበሰለ፣ የደቀቀ፣ የተሰለቀ ዕቅድ የሚያስፈልገው፤ ከተራራት
ጫፍ፣ ከሀብቱ ማማ ማዶ፣ ከሥልጣኑ እርከን ባሻገር፣ ከታዋቂነቱ ከሺ
ወዲያ፣ ከትዳሩ ጎጂ አልፎ፣ ከትምህርቱ ምረቃ በኋላ ያለውን መሃል
አሰልቶ፤ ትርፍና ኪሣራውንም ገምቶ ለመነሣት እንዲቻል ነው፡፡

በአንድ ወቅት «መቶ ሺ ብር ብታገኝ ምን ታደርገዋለህ?» ተባለ
የተጠየቀ ሰው «መጀመሪያ ሰጠኝና ከዚያ በኋላ እነግርሃለሁ» ተባለ፡፡

ተብሎ ተቀልዷል። ካሳቀም ሊያስቅ የሚገባው የሰውየው የዕቅድ አስተሳሰብ ነው።

ከቤደ ሚካኤል በጻፉት «ተረትና ምሳሌ» መጽሐፍ ውስጥ የምናገኘው ዘፋኙ ጫማ ሰፊ የገጠመው ይሄ ነው። የጫማ ሰፊው ጎረቤት ሆኖ እየኖረ የጫማ ሰፊውን ያህል ደስታን ያላገኘው ባለጣጋ በየምሽቱ የዚህን ጫማ ሰፊ ዘፈን እየሰማ ይዝናና ነበር። ባለጣጋው ሰው በየዕለቱ የጫማ ሰፊ ጎረቤቱን ዜማ እየሰማ በነጻ መዝናናቱ ቀማኛነት ስለመሰለው ጫማ ሰፊውን ጠራና አንድ ከረጢት ወርቅ ሰጠው።

ጫማ ሰፊው ስጦታውን ተቀብሎ አመስግኖ ወጣና ቤቱ ገባ። የመጀመሪያው ጥያቄ «የት ላስቀምጠው?» የሚል ነበር። ጫማ ሰፊው እርሴ ጫማ ለማስቀመጥ እንጂ ወርቅ ለማስቀመጥ የሚችል ነገር የለውም። ሲሠራ የዕለት ጉርሱን የዓመት ልብሱን ለማግኘት እንጂ ሀብታም ለመሆንና ወርቅ ለመሰብሰብ አላሰበም። እዚያም እደርሳለሁ የሚል ምኞትም አልነበረውም። ለእርሱ ወርቁ ድንገቴ የሆነበትም ለዚህ ነው።

ድንገቴ ሀብት የሚያገኙ ሰዎች የሚደርስባቸው የእለምሮ ድቀት ይህን የመሰለ ነው። እንዳንዶቹም ወጣ ወጣና እንደ ሽምቦቆ ተንከባለሰ እንደ ሙቀጫ የሆኑት ለዚያ ነው። «እንዴት እንደመጣ የማታውቀውን እንዴት እንደሚሄድ አታውቀውም» ይባላል።

«ኤማ ሰፊው ኮሽ ባለ ቁጥር «ሌባ ወርቅ ማግኘቴን ሰምቶ ሊወሰድብኝ መጣ» እያለ ዕንቅልፍ አጥቶ አደረገ። ለዕለት ጉርሱ ብቻ ሲሠራ የግራ ኤማ ሰፊ፤ ወርቅ የትና እንዴት? እንደሚቀመጥ አያውቅም። አርባ ወርቅ ለማግኘት አልተዘጋጀም። የሚሠራው የዕለት ጉርሱን ለማግኘት ብቻ ነው። ከዕለት ጉርሱ መጠን በላይ እጅግ ከፍ ያለ የወርቅ ሃብት ሲያገኝ ምን እንደሚያደርግ ግን ያሰበው ነገር የለም። «መጀመሪያ ስጠኝና ምን እንደምሠራ እነግርሃለሁ» እንዳለው ሰውዬ።

ወላጆቻቸውን ወይም ታላላቆቻቸውን አስቸግረው፤ ሰቅ የሚከፍቱ፤ ታክሲ የሚገዙ፤ ሆቴል የሚጀምሩ፤ ሌላም የመሰላቸውን ንግድ ወይም ሥራ ለመጀመር የሚያስቡ ወጣቶች፤ «ብቻ እንድ ነገር ይከፈላል» ወዬ የምገባበት ላግኝ፤ ይኼው እገሌ ተከፍቶለትና ተገዝቶለት ዛሬ ማን ይደርስበታል» በሚል ስሜት ይጀምሩታል እንጂ ያሰብኩትን ባገኘው ከዚያ እንዴት እቀጥለዋለሁ? ብለው ብዙም አይጨነቁም። የመጀመሪያው ቀን የሞላው ሱቅ እንዲሁ እንደሞላ የሚኖር ይመስላቸዋል።

መኪና በራሱ ባትሪና ሞተር መንቀሳቀስ ካልቻለ ስለገፉት ቢቻ አይሄድም። የመገፋቱ ዓላማ መጀመሪያ ባትሪና ሞተሩ እንዲሠሩ ሠርተውም ራሳቸውን ችለው እንዲሸከረከሩ ነው። እንግዲህ እንንዳው አይሆንም።

የወላጆቻቸውን ሀብት ስለማግኘት ብቻ ሲያስቡ ኖረው፤ ወላጆቻቸው አላፈው ሀብታቸውን ሲወርሱ በአግባቡ ማስተዳደር አቅቷቸው አንዴ በሐራጅ፤ አንዴ በዕዳ ያስሸቡ ልጆች ብዙዎች ናቸው። ወላጆቻቸው የጎፋባትን ሃብትና ንብረት እንጂ ያለፉበትን ልምድና ዕውቀት አልወረሱም። «ከበሮ በሰው እጅ ሲያዩት ያምር፤ ሲይዙት ያደናግር» የሚለው ደርሶባቸዋል። እንደ ውሻው መኪናውን ለማግኘት ደከሙ እንጂ መኪናውን ቢያገኙ ምን እንደሚያደርጉት አስበውት አያውቁም።

አንድ የሚጮኽ ውሻ የነበረው ገበሬ ነበር አሉ። ውሻው መንደ ዳር ይሆንና መኪና ባለፈ ቁጥር መኪናውን ለመያዝ እየጮኽ ይከተለዋል። የውሻውን የዘወትር ተግባር ያየ ጎረቤቱ ገበሬውን ጠየቀው። «ይኼ ውሻህ ምን ሞኝ ቢሆን ነው በፍጥነት የሚበርር መኪና ለመያዝ እንዲህ መኪናውን የሚያየው? ለመሆኑ አንድ መኪና እንኳን መያዝ የሚችል ይመስልሃል?» ሲል ጠየቀው።

የውሻው ባለቤትም ሳቅ አለና «እኔ የሚገርመኝ እርሱ አይደለም። በዚህ ብቀጠለ አንድ ቀን እንዱን መኪና ነክሶ ሊይዘው ይችል ይሆናል። እኔን የሚገርመኝ ሌላ ነው» አለው። ጎረቤቱም «ከዚህ የባሰ ምን ይገርምሃል?» ሲል ጠየቀው። የውሻው ባለቤትም «እኔን የሚገርመኝ አንድምንም ብሎ መኪናውን አንድ ቀን ቢያገኘው ምን ሊያደርገው እንደሚችል አለማሰቡ ነው» አለው ይባላል።

መኪና አሳዳጅ ውሾች ዋናው ጠባያቸው ይኼ ነው። ቢያንኹት ምን
እንደሚያደርጉት በሚገባ ያላሰቡበትን ዓላማ ይከተላሉ። ከዚያስ፤
ለሚለው መልስ የላቸውም። የሚያደርጉት ሌላው ስላደረገው፤ ብዙ
ስለተወራለት፤ ሰው ሲያደርገው ስላየት፤ ወይም ማስታወቂያዎች
ስለጮሁለት ይሆናል።

መኪና ስለመያዝ እንጂ ወዴት አቅጣጫ እንደሚነዱት አስቀድመው
አይዘጋጁም። ኮሌጅ ለመግባት እንጂ በኮሌጅ ለመዝለቅ፤ ዘልቀውም
ኮሌጅ ለመበጠስ አይዘጋጁም። ውጭ ሀገር ለመሄድ እንጂ አዚያ
ለሚገጥማቸው ውጣ ውረድ በውጭም በውስጥም አላቀዱበትም።
ፓርቲ ለመመሥረት እንጂ፤ በፓርቲ ውስጥ ለመዝለቅ የወጡት ስልት
የለም፤ ማኅበር ለማቋቋም እንጂ የማኅበርን ማዕበልና ንውጥውጥ
(ዳይናሚክስ) ችለውና አሸንፈው ለመዝለቅ የተለሙት ትልም የለም።

ዕቅድ ከምኞት የሚለየው በሦስት ነገር ነው። ወደምታስበው ዓላማ
የሚወስድህን ትክክለኛ መንገድ አጥርተህ ስታውቀው፤ በመንገዱ
ለሚገጥምህ ደስታና ሐዘን እኩል ስትዘጋጅና ዓላማህ ላይ ስትደርስ
በዓላማህ ለመዝለቅ የሚያስችል በቂ ስልት ሲኖርህ ነው።

የትና እንዴት እንደሚኬድ፤ ሲደረስም ምን እንደሚደረግ ሳይታወቅ፤
በስሜት ብቻ ተነሣሥቶ «እንሂድ» ተብሎ ከቤት አይወጣም።
ሊቃውንት «በሐይወት ውስጥ ዐሥር በመቶው ከማግኘት፤ ዘጠኙ

በመቶው ግን ከአያያዝ ይሟላል። ይላሉ። ገንዘብ በሎተሪም ይገኛል፤ ወርቆም ይገኛል፤ በውርስም ይገኛል፤ በስጦታም ይገኛል፤ ተዘርፎም ይገኛል። አያያዝ ግን በስጦታም፤ በውርስም፤ በሰርቆትም፤ በሎተሪም አይገኝም።

ካገኘኸው በኋላ ምን እንደምታደርገው፤ እንዴት እንደምትይዘውና የት እንደምትወስደው የማታውቀውን ወይም አስቀድመህ በሚገባ ያላሰብክበትንና ያላቀድክበትን ነገር «ለማጣት አግኝተኸዋል» ማለት ነው።

ልክ እንደ መኪና አሳዳጁ ውሻ።

ኩሬና ወንዝ ምሁራን

የአብዛኞቹን የሀገራችን ምሁራን ጽሑፎቻቸውን የምናገኘው በእንግሊዝኛ ቋንቋ ነው። ብዙዎቹም የሚታተሙት ከሀገር ውጭ በሚገኙ ጀርናሎች ነው።

የሀገራችን ምሁራን ይሄንን በሁለት ምክንያት ያደርጉታል። በአንድ በኩል በአካዳሚው የሚኖራቸውን የሞያ ሂደት ማስቀጠልና አካዳሚያዊ መፃርነትን ማግኘት የሚችሉት በታወቁ ዐውደ ጥናቶች በሚያቀርቧቸውና በዕውቅ ጀርናሎች በሚያሳትሟቸው የጥናት ወረቀቶች አማካኝነት ስለሆነ። እነዚህ ጀርናሎች ደግሞ በብዛት

(አንዲያውም ሁሉም ማለት ይቻላል) የሚገኙት በውጭ የኒሽርሲቲዎችና ተቋማት ስለሆኑ፡፡

ሌላው ደግሞ የሀገራችን የአካዳሚያዊ ዕውቀት መሸመቻና ማስሸመቻ ቋንቋ እንግሊዝኛ ከመሆኑ ጋር የተያያዘ ነው፡፡ እነርሱም የተማሩት፣ የመመረቁያ ጥናቶቻቸውንም የሠሩት በእንግሊዝኛ (አልፎ አልፎ በሌሎች የአውሮፓ ቋንቋዎች) በመሆኑ ሌሎች ሥራዎቻቸውንም በዚያው መንገድ ማቅረቡ ይቀላቸዋል፡፡

ከእነዚህ ከሁለቱ ይልቅ ግን ምሁራኑ በወውደ ጥናትና በጀርናሎች ብቻ አንዲወሰኑ የሚያደርጋቸው ሌላ አመክንዮ አለ፡፡ ብዙ ጊዜ በየኒሽርሲቲ ምሁራን ዘንድ መከራከሪያ ሆኖ የሚቀርብ ሐሳብ፡፡ «አካዳሚያዊ ምሁራን (academic elites) ከሕዝብ ልሂቃን (popular elites) መለየት አለባቸው» የሚል ሐሳብ፡፡ «አካዳሚያዊ ምሁራን አካዳሚያዊ መንገድን ብቻ ተከትለው፣ ለአካዳሚያዊ ሥራ የሚውልና ለአካዳሚያዊ ምኅዳር የተስማማ ሥራ መሥራት እንጂ የሕዝብ ሊቅ መሆን የለባቸውም» የሚል ነው አስተሳሰቡ፡፡ ከርከሩም፣ ወይይቱም፣ ጎትመቱም፣ ጥናቱም፣ መዳርጉም እዚያው በአካዳሚያዊ ዐውድ ውስጥ መገጫቶች እዚያው እንዲቋቋሙ የሚያደርግ፡፡

ላምሳሌ የታሪክ ምሁራኑ፣ «ታሪኩን በአካዳሚያዊ መንገድ፣ ለአካዳሚያዊ ዓላማ ማጥናት፣ ማሳተምና ማስተማር እንጂ ለሕዝብ

የሚሆን የታሪክ ድርሳን የማቅረብ ዓላማ ሊኖራቸው አይገባም። ብለው የሚከራከሩ አሉ። እነዚህ ሐሳቦች ግን ምሁሮቻችንን ከወንዝነት ይላቅ ኩራትን እንዲላበሱ አድርጓቸዋል። የኒቨርሲቲዎቻችንንም ይላቅ አድርገዋቸዋል።

አካዳሚያዊ መንገድ የራሱ ሥርዓት፣ ባህል፣ ዘዴና አቀራረብ አንዳለው ይታወቃል። የማቅረቢያ፣ የመገምገሚያና የማሳለፊያ ልማድም አዳብሯል። በተለይም ሥራዎቹ በእኩያ ልሂቃን የመገምገም (peer evaluation) ዕድል ስለሚኖራቸው ጥራትና ደረጃቸውን ይጠብቃሉ ተብሎ ይታመናል።

ይህ ማለት ግን ምሁራት በየኒቨርሲቲ አጥሮች ውስጥ ብቻ ተወስነው አንዲቀሩ የሚያደርግና «የገመድ ውስጥ ኃያላን» (Lord of the rings) አንዲሆኑ አሳልፎ የሚሰጣቸው መሆን የለበትም። የገመድ ውስጥ ኃያላን ቡጢኞች ቡጢያቸው ከብርም ገንዘብም የሚያስገኘው በገመዱ ውስጥ ጨዋታው አስከተደረገ ድረስ ብቻ ነው። ከገመዱ ውጭ ከተደረገ ግን ወንጀል ይሆናል።

ምሁራትም በየኒቨርሲቲ ገመዶች ውስጥ የሚያደርጉት እንቅስቃሴ ብቻ ሕጋዊ፣ ከዚያ ውጭ ሲሆን ግን ነውር ከሆነ ሀገር የምትጠቀመው ነፃ አይኖርም።

የኒቨርሲቲ ወንዝ መሆን አለበት። በዕውቀቱ ስዩም፤

ከተመኙ ላይ ቀር ወንዝነት መመኘት

ሀገርን ሳይለቁ ሌላ ሀገር መገኘት፤ እንዳለው፡፡

ወንዝነት ከአንድ ቦታ መንጭቶ፤ ነገር ግን ቦታውን ሳይለቅ የደረቁ መሬቶችን ሁሉ አያጠጣ ወዳልመነጨበት ሥፍራ መጓዝ ነው፡፡ ምሁራን ወንዝ የሚሆኑት አካዳሚያዊ ባህሉን፤ መንገዱን፤ ዘዴውንና ደረጃውን በጠበቀ መንገድ ለሌላውም ማንበረሰብ ሲተርፉ ነው፡፡ አካዳሚያዊ ባህሉ፤ ዘዴውና ደረጃው ለንብረተሰቡ የሚጠቅመው ነገር አለ፡፡ ማንበረሰቡ ደረጃውን የጠበቀ፤ የተገመገመ፤ የነጠረና ሳይንሳዊ የሆነ ነገርን እንዲያገኝ ይረዳዋል፡፡ የዩኒቨርሲቲ ምሁራንም ማንበረሰብን በመለወጥ ሂደት ውስጥ ተገቢውን ሚና እንዲጫወቱ ያስችላቸዋል፡፡

ምሁራን ከማንበረሰቡ የራቁና በዩኒቨርሲቲ አጥር የተከለሉ በመሆናቸው አነርሱ መያዝ የነበረባቸውን ቦታ ደፋሮችና ጨዋዎች እንዲረከቡት አድርገውታል፡፡ ፖለቲከኞችን፤ የማንበረሰብ መሪዎችን፤ ወደ ዩኒቨርሲቲ ለመግባት ያልቻለውን ማንበረሰብ በሐሳብ ለመምራት የነበራቸውን ዕድል አጥብቦታል፡፡ ይሄንን ነው ኩሬ ምሁርነት የምንለው፡፡ በመነጨበት ቦታ በዚያው ተቁቶ ቀርቶ ራሱን ብቻ የሚለውጥ፡፡

ምሁራኑ ራሳቸውን የሚያዘጋጁት ለአካዳሚያዊ ዐውዶች ብቻ በመሆኑ የንግግርና የጽሕፈት ክሂሎችን ትኩረት አልሰጡትም፡፡ ምግብን እንዲበላ

የሚያደርገው የምግብ ይዘት ብቻ አይደለም፡፡ የምግቡ አቀራረብ ጭምር እንጂ፡፡

በሀገራችን «ከፍትፍቱ ፊቱ» የሚለው ብሂል ከይዘቱም በላይ አቀራረቡ ወሳኝ መሆኑን አመልካች ነው፡፡ ምሁራኑም ለተማሪዎቻቸውና ለአካዳሚያዊ ዐውዶቻቸው ብቻ ሳይሆን ለጎብረተሰቡ ዕውቀታቸውን እንዴት ይዘው መቅረብ እንዳለባቸው ቢያስቡበት ኖሮ ያሉንን በጣት የሚቆጠሩ ሚዲያዎችና ሕዝባዊ መድረኮች በሰፊው በዋጁባቸው ነበር፡፡ በጎትመትና በማኅበራዊ ሚዲያ በሚደረጉ ሕዝባዊ ውይይቶች ምሁራኑን በንቃት ማግኘት ባልከበደን ነበር፡፡ ምሁራኑም ከአካዳሚያዊ ክብርና መዓርግ በተጨማሪ ሕዝባዊና ሀገራዊ ክብርና መዓርግም የማግኘቱ ዕድል ይኖራቸው ነበር፡፡

ጥንታዊ ሊቃውንት በዚህ ዘርፍ የተሻለ ልምድ ነበራቸው፡፡ ተማሪዎቻቸውን በጉባኤ ቤት ያስተምራሉ፡፡ የጉባኤ ቤት (የአካዳሚ) ትምህርት ለሕዝብ የሚሰጥ ትምህርት አይደለም፡፡ የጉባኤ ትምህርት ነው፡፡ ጉባኤ ቤቱ ደሴት እንዳይሆን ግን ሊቃውንቱ ሕዝቡን የሚያገለግሉበት መድረክ ፈጥረዋል፡፡ ባለ ቅኔው በክብረ በዓሉ ጊዜ ቅኔ ያቀርባል፡፡ የጉባኤ ቤት ዘረፋ ይበቃል አይሉም፡፡ ከዜማ ጋር የተያያዘ ጉባኤ ያላቸው ደግሞ በክብረ በዓል ጊዜ ዋዜማ፣ ማኅሌት ይቆማሉ፤ በሰርግ ጊዜ ይወርባሉ፤ ያሸበሸባሉ፡፡ የፍትሐ ነገሥቱ ሊቅ በዳኝነት ያገለግላሉ፤ የቅዳሴው ሊቅ መቅደስ ይገባሉ፤ የመጻሕፍቱም ሊቅ ሕዝብ

ያስተምራሉ። ሕዝቡ ይህን ጥቅምና አገልግሎት ስለሚያውቅ ነው መኖሪያና ድርጎ ሰጥቶ ትምህርት ቤቱን ሲደግፍ የኖረው። ለዕውቀታቸው ቅርብ ስለሆነ ነው አክብሯቸውና አፋሯቸው የኖረው። በትውፊታዊው መንገድ የተማሩ ቀደምት የኢትዮጵያ ምሁራን ከአሁኖቹ ምሁራን ይልቅ ለሕዝብ ዕውቀታቸውን ለማቅረብ ትጋት ይታይባቸው ነበር። ከ1920ዎቹ እስከ 60ዎቹ ድረስ የነበሩት ምሁራን የማኅበረሰቡን ሕይወት ይለውጣሉ ያሏቸውን ዘመናዊ ዕውቀቶች በሀገርኛ ቋንቋ ለማቅረብ ተግተዋል።

ብላቴን ጌታ ማኅተመ ሥላሴ ወልደ መስቀል ከ54 ዓመታት በፊት «ጥበበ ገራህት» (1940 ዓ.ም.) እና «በዕለ ገራህት» (1954 ዓ.ም.) የተሰኙ ገበሬውን ስለ ዘመናዊ እርሻ የሚያስተምሩ መጻሕፍት በአማርኛ አዘጋጅተው ነበር። በዚያን ጊዜ ደራሲው ከፍተኛ ባለሥልጣንና ታዋቂ ምሁር ነበሩ። የሀገራቸው ገበሬ ድካምና ውጤት አልመጣጠን ቢላቸው ነው ዕውቀት ሊጨምሩለት እነዚህን መጻሕፍት ያዘጋጁት።

የሀገራችን ምሁራንም ዕውቀትን ከመማርና ማስተማር ጉዳይነት ባሻገር ሕዝብን የመለወጫ መሣሪያ ማድረግም አለባቸው። ለዚህ የሚጠቅመው ደግሞ አካዳሚያዊ ባህሉን፣ መንገዱን፣ ዘዴውንና ደረጃውን በጠበቀ መንገድ ለሕዝቡ የሚሆን ነገር ሕዝቡ በሚገባው ቋንቋ ማቅረብ ነው። እንደ ሰው በአካዳሚያዊ መንገድ ሊማርና

ሊመረቅ የሚችለው በአንድ ወይም በጥቂት ሞያዎች ነው። ሌሎችን ዕውቀቶችና ሞያዎች ሊያገኝ የሚችለው በማንበብና በአጫጭር ሥልጠና ነው። እነዚህን ዕውቀቶች ደግሞ በየዘርፉ ምሁራን በሕዝብ ቋንቋ ማቅረብ አለባቸው። የሀገራችን ኮሌጆች ምንም እንኳን ትምህርት የሚሰጡት በእንግሊዝኛ ቋንቋ ቢሆንም ተማሪዎቻቸው የየዕለት ኑሮና ግንኙነታቸውን የሚመሩት ግን በአማርኛ (በሀገራቸው ቋንቋ) ነው። የአማርኛ ፊልሞች ከእንግሊዝኛ ቋንቋ ፊልሞች ይልቅ ተወዳጅ የሆኑበትን ምክንያት መጠየቁ ነገሩን በሚገባ ያስረዳናል።

ከመጻሕፍት በተጨማሪ በሀገርኛ ቋንቋዎች የሚቀርቡ የጥናት መዛግብትም ያስፈልጉናል። እነዚህን የጥናት መዛግብት ውጤታማና ተደራሽ ለማድረግም ሀገራዊ የምርምር ጉባኤያትን ማስፋት ነው።

በአሁኑ ጊዜ የኒሽርሲቲዎች ዓለም አቀፍ ደረጃ ያላቸው ዐውደ ጥናቶች ከማካሄድ ይልቅ አንድ ፈረንጅ እንደምንም ጋብዞ የደከሙ ዐውደ ጥናቶችን «ዓለም አቀፋዊ» ማለትን እየመረጡ ነው። ዓለም አቀፋዊ ዐውደ ጥናት ማለት ከውጭ የመጣ ፈረንጅ የተካፈለበት ማለት ሆኗል። የደረጃ ጉዳይ አልሆነም። ከዚህ ይልቅ በሀገራችን ቋንቋ የሚዘጋጁና የማንበረሰቡን ልዩ ልዩ አካላት ያሳተፉ ጉባኤያትን ማድረጉ ዘርፈ ብዙ ጥቅም አላቸው።

ምርምር ወዲያው ገቢ የሚያስገኝ ነገር አይደለም። ስለዚህም ውድ ነው። በመንግሥትና በተቋማት በጀት ብቻ ሊከናወን አይችልም። የሌሎችን አካላት ድጋፍ ይፈልጋል። በዩኒቨርሲቲዎቻችን የሚደረጉ የጥናት ጉባኤያት አካዳሚያዊ ደረጃቸውን አንደጠበቁ፤ ነገር ግን የንግዱን ማኅበረሰብ፣ ሞያዊ ማኅበራትን፣ ታዋቂ ሰዎችን፣ የሚዲያ ተዋንያንን፣ የሀገር ሽማግሌዎችን፣ የፊልም ባለሞያዎችን፣ የበጎ አድራጎት ማኅበራትን፣ መንግሥታዊ ያልሆኑ ድርጅቶችንና ሌሎችንም በየሞያና ሥራ መስኩ የተሰማሩ አካላትን ያሳተፉ ቢሆኑ የተሻለ ውጤት ያመጣሉ።

ለምን? በአንድ በኩል ከአካዳሚው የመነጨውን ዕውቀትና የዕውቀት አካሄድ መንገድ ማኅበረሰቡ እንዲወስደውና እንዲጠቀምበት ያደርገዋል። በሌላም በኩል የዩኒቨርሲቲዎች የጥናት ጽሑፎች መደርደሪያ እያሞቁ ከመቀመጥ ይታደጋቸዋል።

በተቋማቱ በኩል ደግሞ ምርምሮችንና የምርምር ጉባኤያቱን ለማካሄድ ማኅበረሰባዊ ድጋፍ ለማግኘት ይረዳቸዋል። የምርምር ተቋማትንና አብያተ መጻሕፍትን ለመገንባት፣ የምርምር መሣሪያዎችን ለመግዛት፣ የምርምር መጽሔቶችን ለማሳተም ድጋፍ ሊያደርጉ የሚችሉ የንግዱን ማኅበረሰብ፣ ማኅበራትንና ይመለከተናል የሚሉ አካላትን ዩኒቨርሲቲዎች በቀላሉ ለማግኘት ይችላሉ።

የዩኒቨርሲቲዎችና ከዩኒቨርሲቲው ውጭ ያለው ማኅበረሰብ ግንኙነት በተማሪዎች ምረቃ ሥነ ሥርዓት ብቻ ላይተወለነ ነው። ግንኙነታቸው በዕውቀት ላይ የተመሠረተ መሆን ነበረበት።

ይህንን ድልድይ ለመፍጠር ደግሞ ሕይወት ለዋጭ ዕውቀቶችን ሕዝቡ ሊረዳው በሚችል ቋንቋና መንገድ መልሶ ለሕዝቡ ማቅረብ ይፈልጋል። ከኩሬ ምሁራን ይልቅ ወገዝ ምሁራንን ሀገራችን ትፈልጋለችና።

«ዕዳቤ»

እነሆ በሀገራችን አዲስ ጎሳ መፈጠሩ ተሰማ፡፡

እስከ ዛሬ ድረስ ሰዎች የጎሳ ማንነታቸውን ለማስከበር፣ ባህላቸውንና ታሪካቸውን ለመግለጥ ሲታገሉ ነበር የምናየው፡፡ ታሪክ የማያልቅባት ኢትዮጵያ የነባር ጎሳዎችን መብት ማስከበር ብቻ ሳይሆን አዳዲስ ጎሳዎችንም መመሥረት አለብኝ ብላለች፡፡ በርግጥ በሕገ መንግሥቱ ላይ ነባር ጎሳዎችን በተመለከተ እንጂ አዲስ ጎሳ እንዴት እንደሚመሠረት፣ ቢመሠረትም እንዴት ዕውቅና እንደሚያገኝ፣ የተጻፈ ነገር የለም፡፡

ይሄ አዲስ ጎሳ «ፌስዳቢ» ይባላል። ትርጉሙም «በፌስ ቡክ በኩል ተሳዳቢ» ማለት ነው። ሲሉ የጎሳው ዋና መሪ ፌስ ቡክኛ ጨርገደው በቀደም ዕለት መግለጫ ሰጥተው ነበር። የዚህ ጎሳ መገኛ ከልል «ፌስቡክ» የተባለው አካባቢ ሲሆን የጎሳው ቋንቋ ደግሞ «ሰድብ» ይባላል። «ሰድብ» በተባለው ቋንቋ ወግ መሠረት አማርኛን ሆነ ትግርኛን፣ አሮምኛንም ሆነ ሶማልኛን፣ እንግሊዝኛንም ሆነ ዐረብኛን መጠቀም ይቻላል። ዋናው የቋንቋው ሰዋሰው ሕግ የሚያዘው በእነዚህ ሁሉ ፊደላትም ሆነ ቋንቋዎች «ሰድብ» መተላለፉን ነው።

«ሰድብ» የተባለው ይህ የ«ፌስዳቢዎች» ቋንቋ እምስት አካባቢያዊ ዘዬዎች እንዳሉት በጥናት ተረጋግጧል። ልክ አማርኛ የጎጃም፣ የጎንደር፣ የሸዋ፣ የወሎ አየተባለ በዘዬ እንደሚከፈለው ማለት ነው። እምስት ዘዬዎች ናቂ ሰድብ፣ ጨርጋጅ ሰድብ፣ ባለጌ ሰድብ፣ ተንኳሽ ሰድብ፣ ፈጥሮ አደር ሰድብ ናቸው።

«ናቂ ሰድብ» የሚባለው ዘዬ ማንበረሰቡን የናቀ፣ ያዋረደና ለዕውቀት ለጎሊና ቦታ የሌለው ዘዬ ነው።

«እገሊት ባቻ ቤት ውስጥ ራቁቷን ሆና የሆነ ነገር እየሠራች ናት። ሙሉውን ለማየት ላይክና ሼር አርጉች» በሚለው አባባሉ ይታወቃል። መንግሥት በየመሥሪያ ቤቱ «ኪራይ ሰብሳቢነትን አዋጋለሁ» ሲል እዚህ ፌስቡክ ላይ ደግሞ «ላይክና ሼር ሰብሳቢዎች» ተፈጥረዋል።

ናቂ ስድብ እነዚህ ላይከና ሼር ሰብሳቢዎች የሚገባቸውን የስድብ ዓይነት ነው። ናቂ ስድብ እስከ ገሥሡን እያቀረቡ ማንበረሰቡን ለማበሳጨትና ፌስቡክ ከሚባለው ክልል ጨዋዎችን ለማፈናቀል፣ ብሎም ፌስቡክ የተባለውን ክልል በ«ፌስባቢዎች» ለመመላለስ የሚጥሩ የጎሳው አባላት የሚጠቀሙበት ቋንቋ ነው። በእነዚህ «ናቂ ስድብ» ዘዩ ተጠቃሚዎች ምክንያት ብዙ ዐዋቂ ፌስቡክኞች ከክልሉ ወጥተው ወደሌላ ክልል ለመሄድ ተገድደዋል። «እስኪ እነዚህን ቆንጆዎች ተመልከቷቸው? ዐሥር ሺሕ ላይከና ሼር ይገባቸዋል» የሚለው የዚህ ዘዩ ታዋቂ ተረቱ ነው።

«ጨርጋጅ ስድብ» የሚባለው ዘዩ ደግሞ፣ ታላላቅ የምንላቸውን፣ የምናከብራቸውን፣ በሁለት እጅ የማናነሳቸውን ሰዎች ገጽታ ለማጥቆርና ብሎም «የገጽታ ግድያ» ለማድረግ በማሰብ በስድብ የሚጨረግድ ዘዩ ነው። በሰውዬው ወይም በሴትዮዋ ላይ ምን ያስከትላል? ልጆቹስ ምን ይላሉ? አድናቂዎቹ ወይም ወዳጆቹ ምን ይሰማቸዋል? ይህንን የሚያነቡ አዳጊ ልጆች ምን ያስባሉ? ውጤቱስ ምን ይሆናል? የሚለውን ማሰብ አይፈልጉም። እንዴው ዝም ብሎ መጨርገድ ብቻ ነው። የሚባለው ነገር እውነት ወይም ሐሰት ለመሆኑ ማሰብ አይፈልጉም፤ ማረጋገጥ የሚፈልጉት መጨርገዳቸውን ብቻ ነው።

«ባለፔ ስድብ» የሚባለው ዘዩ ደግሞ አፋቸውን ያልተገመገመውና ምላሳቸውን ያልገረዙ «ፌስባቢዎች» የፈጠሩት ዘዩ ሲሆን በየመንደሩ

የጠፋትን የባለጌ ሰድቦች በሙሉ ሰብሰበው በዚህ ዘዬ ውስጥ ጫምረዋቸዋል። ያልታጠበ ንሊና፣ ያልታጠነም ልቡና ይዘው፣ ገና ራሳቸውን ከማስተካከላቸው በፊት ፌስቡክ ድንገት በስልካቸውና በኮምፒውተራቸው በኩል የመጣባቸው የጎሳው አባላት የሚናገሩት ዘዬ ነው «ባለጌ ሰድብ» ማለት።

አበው «ከባለጌ ጡጫ፣ ከዳገት ሩጫ» ያድንህ ይላሉ። ለምን ከባለጌ ጡጫ? ቢሉ፣ ባለጌ የት ላይ መማታት እንዳለበት አስቦ አይማታም። እጁን መሠንዘፋን ብቻ ነው የሚያየው። ስለዚህም ድንገት ብሽሽትህን መትቶ ጸጥ ያደርግሃል ቢሉ ነው። ይሄ ምርቃት ለሽማግሌዎች ሽጎ ቀርቦ «ከባለጌ ፌስቡክኛ አቋራጭ ከሚወድ መንገደኛ ያውጣህ» ተብሎ መዘመን አለበት።

«ተንኳሽ ሰድብ» የሚባለው የ«ፌስዳቢዎች» ዘዬ ደግሞ ጎሳዎችን፣ ነገዶችን፣ እምነቶችን፣ ፓርቲዎችን፣ ግለሰቦችን፣ ድርጅቶችንና ሌሎችንም እየተነከሰ ማብሸቅ፣ ማናደድ፣ ማጋጋልና ለጠብ እንዲፈላለጉ ማድረግ ነው ዓላማው።

በዚህ ዘዬ የሚጠቀሙ «ፌስዳቢዎች» የትንኮሳ ሰድባቸውን ሲረጩ ለአንደኛው ወገን እንደሚቆረቆሩ መስለው ነው። አንዳንዴም የአንድን ማኅበረሰብ ወይም ተቋም ውክልና የያዙና የዚያ ማኅበረሰብን ወይም ተቋምን ሐሳብ እንደሚያንጸባርቁ መስለው ስለሚቀርቡ፣ ያን

የሚመለከቱ ሌሎች ማንበረሰቦችና ተቋማት ጉዳዩን የግለሰብ አድርገው እንዳይወስዱት ያደርጋቸዋል፡፡

«ፊጥሮ አደር» የሰድብ ዘዬ ድንገት እንድን ነገር ፊጥሮ በማራገብ የታወቀ ነው፡፡ እገሌ ሞተ፤ እገሌ ታሠረ፤ እገሌ ከሰረ፤ እገሌ ጠፋ፤ እገሌና እገሊት ተፋቱ፤ እገሌና እገሊት ተጋቡ፤ እገሌና እገሌ ተደባደቡ እያለ እንዳንዴም በተቀናበረ ፎቶ እያስደገፈ ይበትናል፡፡ «እስኪጣራ ማን ይጉላላል» እንዳለቸው ዕንቁራሪት፤ ወሬው እስኪጣራ ብዙ ሰው ይጉላላል፡፡

በእንዳንድ ሀገሮች ለ«አፕሪል ዘፋል» ቀን በዓመት እንድ ጊዜ ብቻ የሚደረገውን እነዚህ ግን ዓመቱን ሙሉ «አፕሪል ዘፋል» ያደርጉታል፡፡ ቀንጨር በባዘበት አርሻ እህል እንደሚጠፋው ሁሉ እንደዚህ ዓይነት ሰዎች እየተበራከቱ መምጣት ፌስቡክ ከተባለው ክልል ብዙ ባለ አእምሮዎችን እያስወጣ ነው፡፡

«ፌስባቢ በተባለው ጎሳ ባህል ውስጥ እንድ ወጥ ስም የሚባል ነገር አይታወቅም፡፡ ዐሥር፣ዐሥራ አምስት ዓይነት ስም ሊኖርህ ይችላል፡፡ ትግሬን መሳደብ ሲያምርህ የአማራ ስም፣ አማራን መሳደብ ስትፈልግ የአሮሞ ስም፣ አሮሞን መሳደብ ስትፈልግ የአማራ ስም መያዝ ትችላለህ፡፡ ያ ካልሆነ ደግሞ የቀስ ስምም ቢሆን ይዘህ መሳደብ ነው፡፡ በጣው ሥርዓት መሠረት በመታወቂያህ ላይ ፎቶህን ለመለጠፍ

አትገደድም። ብትፈልግ ባዶ ትተዋለህ፤ ብትፈልግ የሌላ ሰው ፎቶ ትጠቀማለህ፤ ብትፈልግ ደግሞ ስድብ ታደርገዋለህ። ዋናው ምሽግ ይዘህ ለመሳደብ መቻልህ ነው።

በጎሳው ባህል ውስጥ ሁለት ነገሮች የሉም። ዕውቀትና ሐሳብ። «ፌስባቢዎች» ከዕውቀት የደነገሉ ናቸው። ዕውቀት በዘረበት አይዘፋም፤ ዕውቀትም በዘፋበት አይዘርባቸውም።

ዋናው የጎሳው ባህል በስድብ ላይ የተመሠረተ ስለሆነ ዕውቀት አያስፈልገውም። በሚጽፉት ነገር አዳዲስ ስድብ መማር ይቻላል እንጂ አዳዲስ ዕውቀት ማግኘት አይቻልም። ለነገሮች ሁሉ የሚሰጡት ምላሽ በዕውቀት ወይም በማስረጃ ላይ የተመሠረተ አይደለም። በሐሳብህ ካልተስማሙ የስድብ ብዕራቸውን ሰብቀው ወረራ ማካሄድ ብቻ ነው። ለምን ተቃወሙ? ልዩነታቸው የት ላይ ነው? እነርሱ ምን የተሻለ ሐሳብ አላቸው? የሚለው ጉዳያቸው አይደለም። እንዲያውም ቋንቋቸውን ያጠኑ የሥነ ልቦና ሊቃውንት በቋንቋው ውስጥ «በለው» የሚለው ቃል ይበዛል ይላሉ።

«ሐሳብ» የሚው ቃል ራሱ በ«ፌስባቢዎች» ቋንቋ ውስጥ የለም ይባላል። ለዚህም ነው ሐሳቡን ትተው አሳቢውን የሚጨረግዱት። እንትን ስለሆንክ ነው። የእንትን ጠላት ነህ፤ ፀረ እንትና ነህ እያሉ ሰውዬው ላይ መረባረብ ነው። ሐሳብን በሐሳብ መርታት ስለማይችሉ

በሚጽፉት ነገር ውስጥ ከርከር፡ ውይይት፡ ትንታኔ፡ የሚባሉ ነገሮችን ከማግኘት ሳውዲ ዓረቢያ ውስጥ ወንዝ ፊልጎ ማግኘት ይቀላል፡፡

የእነዚህን ሰዎች ሁኔታ ያጠኑ እንትሮፖሎጂስቶች እንደሚሉት ከሆነ፤ ለወደፊት የ«ፌስዳቢዎች» ምላስና እጅ እየረዘመ፤ ጭንቅላታቸው ግን እንደ ራግቢ ኳስ ሾጣጣ እየሆነ ይሄዳል ብለዋል፡፡ ለዚህ የሰጡት ሞያዊ ምክንያት ደግሞ «ፌስዳቢዎች» እንድን መረጃ ወይም ሐሳብ ሲያዩ ወይም ሲያዳምጡ፤ መረጃውን ወይም ሐሳቡን ለማብላላት፤ ለመረዳት ወይም ደግሞ ለመሞገት አይፈልጉም፡፡ ምን? ለምን? እንደተባለ እንኳን ሳያረጋግጡ ካጠራቀሙት ስድብ ውስጥ እየመዝለጡ መወርወር ብቻ ነው፡፡

የተጻፈው ስለ ሰማይ ቢሆንም እነርሱ ግን ስለ ምድር የተዘጋጀ ስድብ ከመልቀቅ አይመለሱም፡፡ በዚህ የተነሣ ለስድብ የሚተጉበት ምላሳቸውና እጃቸው ሲሰላ ጭንቅላታቸውን ግን ስለማይጠቀሙበት እየቀነሰ ይሄዳል ባይ ናቸው፡፡

የስድብ ሰዋሰው በሚያዘው መሠረት «ፌስዳቢዎች» የሚጽፉት ነገር በጣም አጭጭር ነው፡፡ ለዚህ ባለሞያዎቹ የሚሰጡት ምክንያት ሁለት ነው፡፡ አንደኛው የ«ፌስዳቢዎች» ዋና ዓላማ መልስ መስጠት እንጂ ምላሽ መስጠት ስላልሆነ ነው፡፡ ስለዚህም ከስድብ መዝገብ ቃላታቸው ውስጥ ስበው ፌስቡክ ላይ መለጠፍ ብቻ ይበቃል፡፡ ሌላው

ምክንያታቸው ደግሞ «ፌስዳቢዎች» ለሰድብ ያላነሱ ለዕውቀት ያልደረሱ ናቸው። ስለዚህም ተንተን፡ ዘርዘር አድርጎ ለመጻፍ የሚበቃ ነገር ያጥራቸዋል።

«ፌስዳቢ» የተባለው ጎሳ በልዩ ልዩ ቤተሰቦች የተከፋፈለ ነው። የመጀመሪያው ቤተሰብ «የእምነት ቃር» ይባላል። ይሄ ቤተሰብ ለሰሙ ሃይማኖተኛ ነኝ ይላል። የሃይማኖት ጥቅሶችንና ሥዕሎችን ይለጥፋል። እንዳንድ ጊዜም በየቤተ እምነቱ ሄዶ የተነሣቸውን ፎቶዎች ያወጣል። እምነቱ ተነካ ብሎ ያሰበ ዕለት ግን በዕውቀትና በሐሳብ፣ በተጠየቅና በማስረጃ እምነቱን ለማስረዳት አይፈልግም። ሽፍን ማንነቱን አውልቆ ይጥልና ዋነኛውን ማንነት ያመጣዋል። «ሚካኤል ሰይጣንን አልሰደበውም» ብሎ ሲለጥፍ የነበረው ሰውዬ እርሱ የሰድቡን ዓይነት ከየተደበቁበት ሰብስቦ እምጥቶ ያሻገደው ይሆናል። የእርሱ እማኝነት ሰድቡን በፈጣሪ ስም ስለሚጀምር ብቻ ነው።

ሁለተኛው ቤተሰብ ደግሞ «የጎሳ ቃር» ይባላል። ራሱን የጎሳው ዋና ጠበቃና ጠባቂ አድርጎ የሸመ፣ የጎሳዬ ዑቃቤ መልአክ ነኝ ብሎ የሚያምን ፌስቡክኛ ነው። ስለ ራሱ ጎሳ ማንነት፣ ታሪክ፣ ባህል፣ ቅርስ፣ አነዋወር መጻፍ አይሆንለትም። እጽፋለሁ ብሎም ከተነሣ ረስቶት ሌሎችን ወደ መሳደብ ይገባል። ሌሎችን ካልተላደበ የራሱን ነገር የተናገረ አይመስለውም። ጠላት ቢያጣ እንኳን ራሱ ጠላት ይፈጥርና ከዚያ ጠላት ጋር በሰድብ ይዋጋል። በሰድብ ያሸንፋል።

ሦስተኛው ደግሞ «የሰብአ ቃር» ይባላል። ይሄኛው የሚደግፈው ቤተሰብ፣ የሚከተለው የሚወደው፣ የሚያደንቀው ሰው ላለው። ስለዚያ ስለሚወደው፣ ስለሚከተለው፣ ስለሚያደንቀውና ስለሚደግፈው ሰው ምንም በጎ ነገር አይናገርም። «ሞያ በልብ ነው» ያለ ነው። እርሱ የሚደግፈውና የሚያደንቀው ሰው ተነክቷል ብሎ ያሰበ ጊዜ ግን የሰድብ ጅራፉን ያጮሃል። የተባለው አውነትም ይሁን ውሸት አያዳምጥም። የሰድብ ምላሽ ይሰጣል። ስለሚወደው ሰው የራሱን ሐሳብ አይሰጥም፣ የራሱን መረጃ አይሰነዝርም፣ የራሱን መከራከሪያ አያቀርብም። ብቻ ተነካ ብሎ ያሰበ ቀን በለው ነው።

አራተኛው ደግሞ «የድርጅት ቃር» ይባላል። አባል የሆነበት፣ ወይም የሚደግፈው፣ ወይም ነጻ ያወጣኛል የሚለው፣ አለያም ደግሞ የሚንሰፈሰፍለት ድርጅት ይኖረዋል። ያ ድርጅት በማንም በምንም መነካት የለበትም ብሎ ያምናል። እርሱ ተነክቷል ብሎ ያሰበ ጊዜ አባልነቱን ወይም ደጋፊነቱን አለያም ደግሞ ተቆርቋሪነቱን የሚያስመሰክረው የሰማይ ሰባሪ የሚያህል ሰድብ በማውረድ ነው። ድርጅቱ የሚጠብቀው በሰድብ አጥሮ፣ በርግማን ከትሮ ነው።

ዋና ዋናዎቹ «የፌስዳቢ» ጎሳ ቤተሰቦች እነዚህ ቢሆኑም እነስተኛ አባላት ያሏቸው ሌሎች ታናናሽ ቤተሰቦችም አንዳሉ ተረጋግጧል። እንደዚህ ጎሳ ውጥንቅጡ የበዛ ጎሳ የለም ይባላል። የአንድነታቸው መሠረት ቋንቋቸው ሰድብ መሆኑ ነው። በጎሳው ዘንድ እጅግ ተወዳጅ የሆነው

ባህላዊ ዘፈን «ፌሰዳቢዬ ናና» የተሰኘው ዘፈን ሲሆን እርቲስት ጥረው በዘመናዊ መልኩ ተጫውታዋለች፡፡

ፌሰዳቢዬ ናና

ጨርግደህ፣ ጠራርገህ፣ ለድፈህ፣ መርገህ

የቋሚውን አንገት ታስደፋለህና፡፡

ፌሰዳቢዬ ናና

እንደ አጭር ምንሽር ስድብ ታጠቅና

እንደ ፀጉር ሠሪ ስድብ ጎንጉንና

ሲሄድ ያየኸውን ብሎ ቀና ቀና

ጥረበው ፍለጠው ፌሰዳቢዬ ናና፡፡

ከተራራው ጀርባ ያለው ሰው

እስኪ ታላቅ ነው በምንለው ቦታ ደርሰናል ብለን የምናሰብ ሰዎች ለእፍታ ዘወር ብለን ተንጠላጥለንባቸው የተሸጋገርንባቸውን እያሌ ሰዎች ለማስታወስ እንሞክር። እዚህ ለመድረሳችን የምናውቀውንም የማናውቀውንም ድርሻ የተወጡ፣ እነርሱነታቸው እኛነታችን ውስጥ ያለ። አሁን የተቀመጥንበት ወንበር፣ የምንተኛበትም አልጋ፣ የምንኖርበትም ቤት፣ የምንቆጥረውም ብር፣ የወጣንበትም ከፍታ የእነርሱ ጭምር የሆነ። እነርሱ ባይኖሩ ኖሮ እዚህ ቦታ ለመድረስ ቀርቶ ወደዚህ አቅጣጫ እንኳን ለማየት የማይቻለን። እስኪ የሚቀጥለውን ታሪክ አየተከታተላችሁ እነዚህን አስቧቸው።

መምህራን፣ የቤት ሠራተኞች፣ ሞግዚቶች፣ የሠራር ሽማግሌዎች፣ እያት፣
አጎት፣ አክሰት፣ የጥበቃ ሠራተኞች፣ ሸፌሮች፣ ጓደኞች፣ ሐኪሞች፣
ፖሊሶች፣ እንደ መሥሪያ ቤት ሄደን በጎ ያደረጉልን ሰዎች፣ ሳያስቡትም
ሳናስበውም ዕድል የከፈቱልን ሰዎች፣ ሕይወታችንን የቀየረችውን እንዲን
ብር የሰጡን ሰዎች፣ ከሞት ያተረፉን፣ ከመከራ የታደጉን ሰዎች፣
ያበረታቱን፣ ያጨበጩቡልን፣ ሐሳብ ያካፈሉን፣ የመረቁን፣ መንክድ
ያሳዩን፣ በልብሳቸው እጊጠን፣ በምግባቸው ጠግበን እንድንጓዝ የረዱን፣
ከኛ በፊት ሕይወታቸውን ሰጥተው፣ ለኛ ሲሉ ተሠውተው ያለፉልን
ጀግኖች፣ እነማን ነበሩ? እስኪ ይህንን ታሪክ እያነበባችሁ አስቧቸው።

ሁለት ባልንጀሮች በመርከብ ሲጓዙ በባሕር መካከል መርከባቸው
ትሰበርባቸዋለች። ሁለቱም በመርከቧ ስባሪ ላይ ሆነው ውጭ ነፍስ ግቢ
ነፍስ ከማዕበሉ ጋር ሲታገሉ ነፋስ እየገፉ ወደ አንዲት ደሴት
ያደርሳቸዋል። ሁለቱም ከሞት በመለስ ሲነቁ በደን በተሞላች ደሴት
ውስጥ ራሳቸውን አገኙት።

ጥቂት ጊዜ አብረው ከቆዩ በኋላ ምንም አማራጭ ስላልነበራቸው
ደሴቲቱን ለሁለት ተካፍለው ለመኖር ተስማሙ። በዚህም መሠረት
በደሴቲቱ መካከል ካለው ተራራ ፊት ያለውን አንዱ፣ በጀርባ ያለውን
ደግሞ ሌላው ወሰደ።

ሁለቱም በጥንት መሣርያ ሊሠሩ፤ በየጊዜው እየተገኙ ሊወያዩና ሊጠያየቁ፤ በሰውም በርትተው ሊጸልዩ ተሰማሙ። በስምም ነታቸውም መሠረት ወደ ደረሳቸው ቦታ ተጓዙና ሕይወትን ጀመሯት። መጀመርያ ከዛቆ እየዘነጠቁ ቤት መሳይ ነገር ሠሩ። ከዚያም ደግሞ የዱር ፍራፍሬ መለቃቀሙን ጀመሩ።

ከተራራው ፊት ያለው ሰው በጠዋት ተነሥቶ እግዚአብሔር ቤቱን እንደ ጥንት ቤቱ እንዲያደርግለት ጸለየ። ካንነበሰበት ሲነቃም ትናንት በቅጠል የሠራው ቤት ምርጥ ቪላ ሆኖ አገኘው። የሰበሰበውንም ፍራፍሬ እዚያ በየመልኩ አስቀመጠ። በማግስቱም እምላኩ ቤቱን በቤት ዕቃዎች እንዲሞላለት ለመነ። ከጸሎቱ በኋላም እንዳለው ሆነለት። እርሱም እንጨት ሰብሰቦ ፍራፍሬዎችን እያበሰለ ተመገበ።

ከጥቂት ቀናት በኋላም እግዚአብሔር ሚስት ይሰጠው ዘንድ ለመነ። በማግሥቱም እንዲት ቆንጆ ቤት እየዋኘች ወደ ደሴቱ ስትመጣ አያት። ዐወቃትም። እርሷን ሲያገኝ ደግሞ ልጆችን ፈለገ። እነሆም ልጆችን አገኘ። መኪናም ተመኘ፤ እነሆም አገኘ፤ ታላላቅ ፎቆችን ማየትም ተመኘ፤ እነሆም አገኘ።

በየወሩ መጨረሻ ከዚያኛው ጓደኛው ጋር ተገናኝተው ይነጋገሩ ነበር። ያኛው ጓደኛው እርሱ ከሚኖርባት በቅጠል የተሠራች ነጆ በቀር ምንም ኢልነበረውም። በየጊዜው ይህኛው እያለፈለት ሲሄድ ያኛው ባለበት

ለየረገጠ ነው። ይህኛው ጸሎቱ መልስ ሲያገኝ ያኛው ግን ጸሎት እንደ
መልስ አልነበረውም። ይህኛው ሲጨመርለት ያኛው ግን ሕይወት
ባለችበት እንደረጋችበት ናት።

ጓደኛው ግራ ተጋባ። «ይህ ጓደኛዬ ኃጢአተኛ ሰው ነው ማለት ነው።
ምናልባትም መርከባችንን የሰበራት እርሱ እንደ ዮናስ ኃጢአት ሠርቆ
በመኮብለሉ ይሆናል» ብሎ ገመተ። የራሱንም ጽድቅ አሰብና እጅግ ያጎ
ለለው። ከዚህ አካባቢ ይህንን ኃጢአተኛ ሰው ትቶ መውጣት
እንዳለበትም ወሰነ።

አብረው አድገው፣ አብረው በመርከብ ተጉዘው፣ አብረው በመርከብ
ለደጋ ተካፍለውና አብረው ወደ ደሴቷ በመጡ ሁለት ጓደኞች
መካከል እንዴት ይህንን ያህል ልዩነት ሊከሰት እንደቻለ አልገባውም።
እርሱ ባለ ቤት፣ ባለ ሚስት፣ ባለ ገንዘብ፣ ባለ መኪና፣ ባለ ፎቅ ሆኗል።
ግን ያ እንደሆነ ነው።

የበለጠ ባለ ሁለት፣ ባለ ጉግድ፣ ሚሊየን፣ ቢሊየን መሆን ተመኛ።
ለዚህ ደግሞ መጀመርያ ደሴቲቱን ለቅቆ መውጣት አለበት። እንደ
ከዚህ ደሴት ይዞት የሚያወጣው መርከብ ይልክለት ይቻላል።
አግዚአብሔርን ለመነው። አግዚአብሔርም አንድ ትልቅ መርከብ
ላክለት።

ሌሎችን ጫነ፤ ሀብቱንም ሰበሰበ። ሚስቱንና ልጆቹንም አሳፈረ።
 ደኛውን ጓደኛውን ግን ሊሰናበተው አንኳን አልፈለገም። ርግጥ ነው
 አብረው ከፉና ደግ አሳልፈዋል፤ አብረው ታግለዋል፤ አብረው
 ተገዝዋል፤ አብረው መርከባቸውን አጥተዋል፤ አብረው እዚህ
 ደርበዋል። ከዚህ በኋላ ግን «ተለያየን» ወንዝ ላይ ደርሰዋል። አሁን
 ሁሉም ነገር ተረት መሆን አለበት።

ወደ መርከቧ ጉቦቶ የመርከቧን መሪ ጨበጠ። ነገር ግን መርከቧ
 ልትነሣ አልቻለችም። ቀድሞ የሚያውቃቸውን ዕውቀቶች ሁሉ ሞከረ።
 ይህችን መርከብ ግን ማስነሣት አልተቻለውም። የመርከቧ ዕቃዎች
 አዳዲሶች ናቸው። የተበላሽ ነገር አይታይባትም።

አጅግ ሲጨንቀው ወደ ፈጣሪው ለመነ። ፈጣሪም መልስ ሰጠው።

«ጓደኛህን ጥለህ ለመውጣት ለምን ፈለግክ?»

«ይህ ጓደኛዬ ፈጣሪ የተጣላው ነው። ይጸልያል ነገር ግን
 አይመለስለትም። ምናልባትም አንዳች ችግር ቢኖርበት ይሆናል። ይህ
 ሁሉ በረከት እኔ ብቻዬን በጸሎት ያገኘሁት ነውና እርሱን መጨመር
 አይገባኝም» አለው።

ፈጣሪም መልሶ «ለመሆኑ ይህ ሁሉ የተደረገልህ ለምን ይመስልሃል?»
 አለው።

«ከልቤ ስለጸለይኩና ጸሎቴም መልስ ስላገኘ ነው» አለው።

«አይደለም» ሲል ፈጣሪ መለሰለት።

«ታዲያ ለምንድን ነው?» አለና ጠየቀው።

«በጓደኛህ ምክንያት ነው» አለው ፈጣሪም። አሁን ይበልጥ ግራ ተጋባ።

«ይህም ለሆን አይችልም፤ እርሱ እንኳን ለእኔ ለራሱም መሆኑ አልቻለም»

«ሁለታችሁን የለያችሁ የጸለያችሁት ጸሎት ነው»

«አንዴት?»

«አንተ ይህንንና ያንን ስጠኝ እያልክ ትጻልይ ነበር። እርሱ ግን አባክህን ጓደኛዬ የሚለውንህን ስጠው እያለ ነበር የሚጻልየው። ይህን ሁሉ ያገኘኸውም ባንተ ሳይሆን በእርሱ ጸሎት ነው። ያንተ ጸሎት የተሰማው በእርሱ ጸሎት ምክንያት ነው።

አንተ የከበርከው፤ ባዕለ ጸጋ የሆንከው፤ ሀብት የሰበሰብከው፤ ያሸነፍከውና ዛሬም ለመውጫ የሚሆን መርከብ ያገኘኸው በእርሱ ምክንያት ነው። እርሱ ከራሱ ይልቅ ለአንተ በማሰቡ ነው። አንተ ግን ስለ ራስህ ብቻ የምታስብ ስስታምና ስግብግብ ነህ። ማካፈልክ የማትወድ፤ መነሻህንም የምትረሳ ነህ።

ሕሊሎች ትግል ለሥልጣን የበቁ፤ በሌሎች ንግድ ያተረፉ፤ በሌሎች ሕገና አነርሱ ያለፉ፤ በሌሎች ምክርና ሐሳብ አነሱ የተሳካላቸው፤ ሕሊሎች ሥራ አነርሱ ደመወዝ የተከፈላቸው፤ ሌሎች ታመውላቸው አነርሱ በጤና የሚኖሩ፤ ሌሎች መርፌውን ተወግተውላቸው አነርሱ የፋት፤ ሌሎች አዝነውላቸው አነርሱ የሚደሰቱ አያሌ ናቸው፡፡

የሁሉም ችግር ግን እንዳንተ ዓይነት ነው፡፡ ይህ ሁሉ የተገኘው በእኔ ብቻ ነው ብለው ያስባሉ፡፡

ሕእነርሱ እዚህ ቦታ መድረስ አብረዋቸው የለፉትን እንዲያውም ከእነርሱ በላይ የደከሙትን ይረሳሉ፡፡ እነርሱ ካገኙት ጥቂት አንኳን ሲያካፍሏቸው ፈቃደኞች አይደሉም፡፡ እስኪ ጳጳሳትን አስተምረው ለዚህ ያበቁትን የአብነት መምህራን ተመልከት፡፡ እሁን እነርሱን የሚያስታውላቸው አለ? በጳጳሳቱ ሕይወት ውስጥ የአብነት መምህራት አስተዋጽኦ አለ፡፡ በአብነት መምህራት ሕይወት ውስጥ ግን የጳጳሳቱ አስተዋጽኦ የለም፡፡

እስኪ እናንተን አስተምረው ለዚህ ያበቁችሁን ከአንደኛ እስከ ኮሌጅ ያሉትን መምህራን አስታውስ፡፡ ይህ ሁሉ ባለ ህብት፤ ባለ ሥልጣንና ባለ ጊዜ የእነዚህ ሰዎች አሻራ አርፎበታል፡፡ ግን እነርሱ የት ናቸው? እናንተስ የት ናችሁ?

ለመሆኑ ሀገራችሁ እዚህ ስትደርስ በስንት ሰዎች ትከሻ ላይ ተረምኑ ነው። እነዚያ ሀገር የተራመደችባቸው ሰዎች ግን ዛሬ የት ናቸው እንኳን ካገኛችሁት ልታካፍሏቸው ቀርቶ ስማቸውንስ በቤቱ ታነሡታላችሁ? አሁን እናንተ የምትበሉትኩ አባቶቻችሁ ወታደር ሆነው አድዋና ማይጨው የዘመቱበት፤ አምስት ዓመት ከጣልያን ጋር የተዋገቡበትን ደመወዛቸውን ነው።

እነርሱ አልተከፈላቸውም፤ እነርሱ መረማመጃ ሆኑ እንጂ አልተረማመዱም። እናንተ ግን በእነርሱ ትከሻ ላይ ናችሁ።

አሁን ከባለሥልጣን እስከ ተራው ድረስ የምትቀበሉት እነርሱ ሊከፈላቸው ሲገባ ሳይከፈላቸው ትተውት የሄዱትን ደመወዛቸውን ነው። ይህንን አስተውል። ይኼ ከተማዋን የሞላት ፎቅና ሕንፃ የባለቤቶቹ ብቻ እንዳይመስልህ፤ የብዙ ሰዎች ጭምር ነው። ልዩነት ሥራውን አብረው ሠሩት ፤ ምግቡን ግን ለብቻ በሉት።

እነዚህ በሥልጣን የምታያቸው ሰዎች ብቻቸውን ታግለው፤ ብቻቸውን ሞተው፤ ብቻቸውን እዚህ የደረሱ እንዳይመስልህ። ብዙ ሺዎች የሚታወቁና የማይታወቁ፤ የተመዘገቡና ያልተመዘገቡ፤ ይህቹን ቀን ያየና ያላየ አብረው ነው የታገሉት፤ አብረው ነው የሞቱት፤ ነገር ግን ጥቂቶች ናቸው አዲስ አበባን ማጣጣም የቻሉት።

ገላጭ በታላብ ያው በገል ነው። ያላችውን የድመት ተረት እየተረቁ የቀመጡ ሚሊዮኖች ናቸው። እንደዚህ እንደነተ መርከቡ ሲመጣ ግም እነርሱን እየሰታውሳቸውም።

እነ ልጅ፣ ይኼ እስከዛሬ እየጸለየ እዚህ ከፍታ ላይ ያደረሰህን ወዳጅህን ለታህ ብቻህን እሄዳለሁ ካልከ፤ እየጸለየ ሊያወርድህ እንደሚችልም ነበር፤ በርሱ እንደበለጸግከ ሁሉ በርሱ ልትደኸይ ትችላለህ። ቁልፉ ለታህ ጋር ሳይሆን እርሱ ዘንድ ነው። «በረኝሮም ገመድ የታወረች ጥጃ ገመዱ ሲለላ ገመዱ የሌለ ይመስላታል» እንደሚባለው ገመዱ ላልቶ ነው እንጂ አለ። ለዚህም ነው እሄዳለሁ ስትል ስቦ ያቆመህ።

ከመርከቡ ወርዶ በፍጥነት ወደ ተራራው ጀርባ ለመሄድ ተጣይ፤ ልጆቹና ሚስቱም ተከተሉት።

ሥጋ፣ ጎሊናና ልቡና

በአሜሪካዋ ኮኔክቲከት ግዛት በሳንዲ ሁከ ትምህርት ቤት ሕጻናትና መምህራን ላይ የተፈጸመው ኢ ሰብአዊ ግድያ በወቅቱ የዓለም መነጋገርያ ከሆኑት ጉዳዮች አንዱ ነበር። ጉዳዩን አሳዛኝና አስታቂ ያደረገው ደግሞ ምንም በማያውቁ ሕጻናትና በሥራ ላይ በነበሩ መምህራን ላይ የተፈጸመ መሆኑ ነበር። አነዚህ አካላት ከጉዳዩ ጋር ምንም ዓይነት «ጠብ ወይም ዝምድና» የሌላቸው፤ ለሞት ቀርቶ ለቆሻ አንኳን የሚያበቃ በደል በአጥፊው ላይ ያልፈጸሙ ነበሩ። ነገር ግን ያህ ሁሉ ሕይወታቸውን በአስታቂ ሁኔታ ከማጣት አልታደጋቸውም። ምንም በማያውቁና በራሳቸው ዓላማ ምክንያት ተሰባስበው በሚገኙ ወገኖች ላይ የተኩስ እሩምታ እየከፈቱ ሕይወትን መቆጠፍ አሁን እሁን በዓለማችን እየተለመደ የመጣ ወንጀል ነው።

ከዚህ በፊት በኖርዌይ ሀገሪቱን ጸጥ ያሰኘ ግድያ በአንዲት ደሴት ተሰባስበው በነበሩ ተማሪዎች ላይ ተፈጽሞ ነበር። እምብዛም ይህን መሰል ወንጀል በማይሰማባት ቻይና እንኳን ሳይቀር በትምህርት ቤት ሕጻናት ላይ እሩምታ መከፈት እየተለመደ መምጣቱን የሚያሳዩ ድርጊቶች ብቅ አያሉ ነው።

ምናልባት በጦር መሣርያ ላይ ያላቸው ሕግ መላላት ለዚህ መሰሉ አውሬያዊ ተግባር ጊዜያዊ መነሻ ይሆን እንደሁ እንጂ የሥር ምክንያቱ ግን አይመስለኝም። አሜሪካኖቹ የጦር መሣርያን በተመለከተ ያላቸው ባህልና ሕግ ኡዲስ አይደለም። ለብዙ ዘመን አብሯቸው የቆየ ነው። ይህ ባህላቸውም የእነርሱ ብቻ ሳይሆን የፊልሞቻቸውም ባህል ሆኖ አብዛኞቹ የአሜሪካ ፊልሞች መሣርያን እንደ ዋና ቅመም ይጠቀሙበታል።

ባለፉት ሠላሳና ዐርባ ዓመታት ግን በአሜሪካ የጦር መሣርያን በመያዝ የሚፈጸሙ ጭፍጨፋዎች እየተባባሱ መምጣታቸውን ነው መረጃዎች የሚያሳዩት። እነዚህ በጦር መሣርያ የሚደረጉ ግድያዎች ደግሞ ጠላትነትን ወይም የጥቅም ግጭትን መሠረት ያደረጉ አይደሉም። የአደንዛዥ ዕጽ እዘዋዋሪዎች፣ የተደራጁ ወንጀለኞች አለያም ደግሞ ዘራዎች የሚፈጽሟቸው ዓይነቶችም አይደሉም። ከዚህ መሰሉ ተግባር ጋር ግንኙነት የሌላቸው ድንገት የሚነሡ ግለሰቦች ከውስጥ በሚመጣ ጌታ ተገላፋተው የሚፈጽሟቸው ጭካኔዎች ናቸው።

ነገሩን ዕንቁቅልሽ የሚያደርገውም ይኼው ነው፡፡

እዚህ ላይ እንደ ሰው ቆም ብለን መመርመር ያለብን ይመስለኛል፡፡ ዓለም አሁን በየትኛው የአስተሳሰብ ንዳና ላይ ናት? የሚለውን፡፡ እንደ እኔ ዓለም አሁን ለቁሳዊ ነገርና ለቁሳዊ ዕድገት ታላቅ ቦታ የሰጠችበት ጊዜ ላይ ናት፡፡ የሰው ልጅን ሞራላዊና መንፈሳዊ እሴቶች የቀረጸት፡፡ ከሰው ጋር ተዋሕደው ህልው እንዲሆኑም ያደረጉት ተቋማት፡፡ ግለሰቦችና አስተሳሰቦች እየቀሩ፡፡ እየተረሱ፡፡ እየፈራረሱና፡፡ ቅርጻቸውንና ማንነታቸውንም እየቀየሩ፡፡ የሰውን ልጅ ቁስ ብቻ እንዲሆን አጋልጠው የሰጡት ይመስላል፡፡ የሰው ነባር ባህል፡፡ ማንበራዊው መስተጋብር፡፡ አምነት፡፡ ሞራልና ሥነ ምግባር አሁን ባለው ዓለም ውስጥ የሚቃለሉ፡፡ የሚናቁ፡፡ የሚተቹ፡፡ የሚጥላሉ ብሎም «በመጥፋት ላይ ያሉ ዝርያዎች እየሆኑ ነው፡፡

ዕድገትና ሥልጣኔ ማለት መንፈሳዊና ሞራላዊ፡፡ ባህላዊና ሥነ ምግባራዊ እሴቶችን የዘነጋ፤ በሚታይና በሚዳሰስ ነገር ላይ ብቻ የተመሠረተ ዕድገት እየሆነ ነው፡፡ የፎቆች ብዛት፡፡ የመንገዶች ርዝመት፡፡ የቴክኖሎጂ መስፋፋት፡፡ የመገናኛ መንገዶች መወሰን፡፡ የጤናና ማንበራዊ ተቋማት መስፋፋት፡፡ ሀብት መፍጠርና ማካበት ብቻቸውን የዕድገት ማሳያዎች እየሆኑ ነው፡፡

«አንበላ ሥጋ ኢትቀውም ነፍሱ» ይባላልና ለሰው ልጅ ምቹትና ድሉት፡፡ ደኅንነትና ጤንነት የሚሆኑ ነገሮች መፈጠራቸው፡፡ መስፋፋታቸው፡፡

ማይገባቸው አይጠላም፡፡ ነገር ግን የሚያድገውም ሰው፤ የሚሠራውም ለሰው ነውና የሰውን ማንነት የዘነጋ መሆን የለበትም፡፡ ሰው ኅሊና፤ ልቡናና ሥጋ ያለው ፍጡር ነውና፡፡

ሥጋው በመገላትና በመጠጣት፤ በመልበስና በመዋብ፤ በመተኛትና በመንቃት፤ ጤናውን በመጠበቅና በስፖርት፤ በመወለድና በመሞት ይረካል፡፡ ይህ ግን በአብዛኛው ከእንስሳትና ዕጽዋት ጋር የሚጋራውና የእነርሱ ዘውግ መሆኑንም የሚያውቅበት ነው፡፡ በአብዛኛውም እነዚህን ለማድረግ ሰው መሆን ሊያስፈልገው ይችላል፡፡

ኅሊናው በፍልስፍና፤ በጥበብ፤ በኪነ ጥበብ፤ በሰብአዊ ተግባራት፤ በማኅበራዊ ከዋኔዎች፤ ሐላፊነትን በመወጣት፤ ለሀገርና ለወገን በሚደረጉ ተግባራትና በፈጠራ ሥራዎች ይረካል፡፡ ከእንስሳት የሚለይበት፤ ከመላእክትም የሚለይበት ይህ ነው፡፡ መላእክት ልቡና እንጂ ኅሊና የላቸውም፡፡ ስለዚህም ውበትና፤ ሰብአዊነት፤ የፈጠራ ሥራና ክህሎት፤ ፍልስፍናና ርእዮተ ዓለም እነርሱ ጋር የለም፡፡ እነርሱ አካልና ልቡና ብቻ ነው ያላቸው፡፡ ያውም አካላቸውም ከእኛ የተለየ፤ ልቡናቸው ግን ከእኛ የሚመሳሰል ነው፡፡

እዚህ ላይ ሰው በኅሊናው የሚደርስበት አንድ ነገር አለ፡፡ ዕውቀት፡፡ ዕውቀት ሲባል ደግሞ መሰብሰብ ብቻ ሳይሆን መኳተን፤ መፈተን፤ ማረጋገጥ፤ መተንተን፤ ችግርን በዕውቀት መፍታት፤ እዳዲስ ነገሮችን

ለማግኘት መትጋትና መጣር፤ መሻሻልና ማሻሻል። ይህ ዕውቀት በልብና
ከሚገኘው ዕውቀት ይለያል። የልቡና ዕውቀት የመኳተን ዕውቀት
ሳይሆን የተገልጦ ዕውቀት ነው። የአብርሃት ዕውቀት ነው። እንዴ
የሚገኝ፤ ከዚያም የማይጠፋ፤ መርሳትም የሌለበት፤ ጊዜና በታም
የማይወሰነው ዕውቀት ነው።

የሰው ልጅ ልቡናው በአምልኮና በአብርሃት ዕውቀት ብቻ ነው
የሚሞላውና የሚሠራው። የሚረካውም። ሰው ማንንም ያምልክ፤
ምንንም ይከተል ግን አምላኪ ፍጡር ነው። አምልኮቱም የተሻሻነት
አይደለም። የተሻሻነት አምልኮት የአንስሳት ነው። የሰው ልጅ አምልኮ
የመስተጋብር አምልኮ ነው። ከሚያመልከው ጋር መገናኘት፤
የሚያመልከውን መጠየቅ፤ መመርመርና ማወቅ፤ መረዳትና ማግኘት
ይሻል። ከእርሱም ጋር መኖር ይፈልጋል።

እንግዲህ ሰው ማለት እነዚህ ሦስቱ ያሉት ብቻ ሳይሆን
የሚያስፈልጉትም ፍጡር ነው። አሁን አሁን ግን በዓለም ላይ የሚገኙት
አስተሳሰቦች ሰውን ቁሳዊ ወይም ሥጋዊ ብቻ አያደረጉት ነው። ለቁስ
የሚኖር፤ በቁስ የሚመራ፤ በቁስ የተከበበና ቁስን ብቻ የሚከተል።

ዓለምን ያስደመመውት የፈጠራ ሥራዎች እየቀሩ ነው። መኪና፤
አውሮፕላን፤ ኮምፒውተር፤ ባቡር፤ ጨረቃ ላይ መውጣት፤ ስልክ፤
ሬዲዮ፤ ቴሌቪዥን፤ አዳዲስ ዓለማትን ማግኘት፤ የተፈጠሩበትና ሰውን

ገደኛ ፍጡር ያሰኘበት ዘመናት አለፉ። አሁን ፈጠራውም «ግብር እም ግብር ነው»። በሰዓት ዐሥር የሚጓዘውን መቶ ማስኬድ ነው። ያለውን መቀባባት።

እነዚህ የፈጠራ ሥራዎች እኔ ባይ የሆኑ፤ ለሰው ልጆች በጎ መሆን የሚጨነቁ፤ ከግላዊ ጥቅም ባሻገር የሚያዩና ሕይወታቸውንም ለበጎ ሥራ የሚሠው ሰዎችን ይፈልጉ ነበር። ለዚህም ነው እነዚህን ነገሮች ያስገኛቸው ሰዎች አብዛኞቹ «ምኑን ሊቃውንት» የሆኑት። እነዚህ ኅሊና የነበራቸው ፤ ሥጋቸውንም ለኅሊናቸው ያስገዙ ሰዎች ነበሩ።

ኅሊና ሥራውን አያቆመ ሲሄድ ግን ለምን አለፋለሁ? የሚል ትውልድ መጣ። አንድን ሳይንሳዊ ግኝት ለማግኘት አርባና ሃምሳ ዓመት ለምን ይለፋል? ሃያ አራት ሰዓትስ አንቅልፍ አጥቶ ለምን በሙከራ ከፍል ሲታትር ይውላል ያድራል? በቀላሉ ሊደሰት፤ በቀላሉስ ገንዘብ ሊያገኝ፤ በቀላሉስ ሊኖር ሲችል። እነዚያ በ«ዘጠና ደቂቃ በኢንተሺ»፤ «ካርቱም ሄዶ ቀረ»፤ «የኛ ሰው በደማስቆ»፤ «የስድስቱ ቀን ጦርነት» በሚሉት መጻሕፍት ያነበብናቸው ለሀገራቸው የሚብከከኩ አሥራኤላውያንከ ዛሬ የሉም። «ለምን ከፊሊፒን ወታደር አንቀጥርም?» የሚሉ አሥራኤላውያን ትውልዶችኮ መጥተዋል።

ሰው መኖርን ከቁስ ነገር ጋር ብቻ ስላያያዘው የሚኖረው በዕድሜው ልክ ብቻ ሆኗል። ሰው ኅሊና ካለው ግን ከዕድሜው በላይ ይኖራል። ከዕድሜ በላይ ለመኖር ደግሞ ከዕድሜ በላይ ማሰብ ይገባል።

የእምነት ተቋማት እምነትን ወደ ኩባንያ በመለወጣቸው፣ አርእያና አይክን የሚሆኑ የእምነት ሰዎች በመጥፋታቸው፣ በሌሎች የሚታዩት የሞራልና የሥነ ምግባር ድቀቶች በእምነት ተቋማቱም በመታየታቸው፣ ለብዙ ዘመንም በሂስና በጥላቻ በመብጠልጠላቸው ሰውን ልብ አልባ ፍጡር እያደረጉት ነው። በእምነት ሰዎችና ተቋማት ዘንድ ተከታይነት እንጂ መንፈሳዊነት በመጥፋቱ፤ ሩጫቸውንም ሰውን ከማዳን ይልቅ የገበያ ውድድር ስላደረጉት፤ የሰው ልቡናና ሞራል ባለቤት አጡ።

መንግሥትም ቢሆን ሕግ ያወጣል፤ ያስከብራል እንጂ የሰውን አእምሮ ሊቆጣጠርና ሊከታተል አይችልም። መንግሥት ከኅሊናና ከልቡና ውጭ ነው። ያማ ባይሆን የታሠሩ እሥረኞችን ኅሊናቸውንም ማሠር በተቻለ ነበር። አካላቸው ወኅኒ ሲቀመጥ ኅሊናቸው ግን «በንፋስ ትከሻ ተግባሩ» አየረ አየራቱን ይዋኛል። ልቡናቸውም ወደላይ ወደ ፈጣሪ ይደርሳል። አንድን ሰው አካሉን እንጂ ኅሊናና ልቡን ማሠር አይቻልም። አካሉን እንጂ ኅሊናና ልቡን መቆጣትም አይቻልም።

እስካሁን በምድር ላይ ሰዎች የፈጠሯቸው ሥርዓቶችም ሆኑ ቴክኖሎጂዎች ሥጋን እንጂ ኅሊናን የሚገዙ አይደሉም። ሰውን በመድኃኒት እንዲወፍርና እንዲከሳ ማድረግ ይቻላል። ሰውን በምግብ

ቁሳዊ ነገር ሐሳቡን እንዲለውጥ ማድረግ ግን አይቻልም። እንዲያውም ሰው አምባገነኖችንና በሐሳብ ልዕልና የማያምኑትን እንዲሸውድ ያደረገው ይህ ችሎታው ነው። እንዳንድ ጊዜ ሰው ውስጡን ውጪው እንዳይገልጠው ማድረግ ይችላልና። በመሪና በገዥ መካከል ያለውን ልዩነት የፈጠረውም ይህ ነው። መሪ ጎሊናን፣ ገዥ ሥጋን ብቻ ይገዛሉ።

አሁን እየታየ ያለው ነገር ዓለም ከፍተኛ የጎሊናና የልቡና ኪሳራ ላይ መሆንን ያመለከተናል። ቁሳዊ ዕድገቷ እስካሁን የነበረውን ጎሊናና ልቡና ተጠቅሞ እዚህ ደረጃ ደረሰ። ቁሳዊ ዕድገቱ ሲመነጠቅ ግን ጎሊናዊና ልቡናዊ ዕድገቱ ባለበት በመቆሙ፣ እንዲያውም ወደ እንስሳነት እንዲወርድ በመደረጉ አሁን ዓለምን ከኪሳራዋ ማዳን አልተቻለም። ቁሳዊው ዕድገቷም አሁን ባላት ጎሊናና ልቡና ከዚህ በላይ አይሄድላትም። ለዚህም ነው የዓለምን የኢኮኖሚ ቀውስ መፍታት ያልተቻለው። የኢኮኖሚ ቀውስ በኢኮኖሚ አስተሳሰቦች ብቻ ሳይሆን ጎሊናዊና ልቡናዊ ብርሃን ባላቸው አስተሳሰቦች ጭምር ሊፈታ ስለሚገባው።

ከሰው ልጅ ሕይወት ጎሊናና ልቡና በመራቃቸው፣ በመግደል የሚደሰቱ፣ ከተፈጥሯቸው ውጪ በሆነ ተራከቦ የሚረኩ፣ የሰውን አካል በመቸብቸብ የሚከብሩ፣ የሰውን አእምሮ በማደንዘዝ የሚያተርፉ፣ የጥፋት ነጋዴዎች እንዲበረከቱ አድርጓቸዋል። ዓለም ከዘመናት በፊት በኋላ ቀርነት ውስጥ ሥልጣኔን ትታትር ነበር። እናም ሥልጣኔ ረትቶ

ኋላ ቀርነት ተሸንፈ:: አሁን ግን በሥልጣኔ ውስጥ የሚታተር ድብቅ ኋላ ቀርነት እየታየ ነው:: ምንጊዜም ደግሞ የተደበቀ ያሸንፋል::

በእኛ ሀገር አንኳን በልጆችና በአጎቶች ላይ የሚፈጸሙት ለደጋጃ መብዛት የኛም ማኅበረሰብ ክልሉናዊነትና ከጎሊናዊነት እየወረደ መሆኑን እያመለከተን ነው:: ሰዎች በጎ ሠሩ የሚለውን የእምነት ሰዎች ታሪክ ንቆና አቃልሎ የተወው ትውልድ: ሰዎች ሲጋደሉና «መግደል ያባቴ ነው» ብለው ሲፎልሉ የሚያሳየውን የመግደል ፈልም ያደንቃል:: ለእርሱም ጀግኖቹ እነዚያ በፈልሙ ላይ ያያቸው የእሩምታ ተከብ የሚነሰንሱት ናቸውና እርሱም «እኔም እንዳይዩ» ብሎ እየወጣ በሕጻናቱ ላይ ቢነሰንሰው ምን ይገርማል?

በተለይ ደግሞ «ከለማበት የተጋባበት» ይብላል:: ምዕራባዊውን የኦሮ ዘይቤ እንዳለ በሚገለብጥ ማኅበረሰብና: እርሱንም እንደዘመናዊነት በሚቆጥር ሕዝብ መካከል ችግሩ ከዚያኛውም የባሰ ይሆናል:: እናም ዓለም ከወረደችበት ሥጋዊ ጠባይ ከፍ ብላ ጎሊናዊና ልብናዊ ጠባዮቿንም እንደገና ገንዘብ ካላደረገች፤ ማንም ነሽጦት የተነሳ ዛሬ ጥይት እንዳርከፈከፈው ሁሉ፤ ነገ የነሸጠው መሪ ኦክሌግ ቢያርከፈከፍብን የማን ያለህ አንጻለን ?

የወፏ ዝማሬዎች

የወፏ ዝማሬ - ፩

ሰውየው ዛፍ ሥር ቀጭ ብሎ ያዳምጣል። ወፏን። የሚመስለው ግን የተመሰጠ በገና ደርዳሪን፤ የተሸለመ መሰንቆ መቼን፤ ከብቶቹ ለምለም ሣር ያገኘለት ባለ ዋሽንት አረኛን የሚያዳምጥ ነው። ዐሥር ጊዜ አንገቱን ይነቀንቃል። የወፏ ዝማሬ ገብቶታል መሰል። ሁኔታው በግጥሙ ቤት፤ በሰንዥ አወቃቀር፤ በሐረጉም ቅኔ እንደረካ ሰው ነው። ሰምና ወርቁን እንዳገኘ ቅኔ ሰሚ አንገቱን ግራ ቀኝ ይወዘውዛል። ደግሞ እንዳንድ ጊዜ ወፏ ራሷ ደንግጣ ልትበርር አስከትደርስ ድረስ ለወፏ ዝማሬ የፊልም ቤት ጭብጨባ ያጨበጭባል።

ይኼ ሁሉ ሲሆን አሻግሮ ሌላ ሰው ያየዋል። ያውም የሰውየውን ጤንነት
አየተጠራጠረ። መጀመሪያ የሆነ ሌላ ነገር አያዳመጠ መስሎት ነበር።
ጠጋ ሲል ምንም ሌላ ነገር አጣ። የሚያነብም መስሎት ነበር። እጁ ግን
ባዶ ነው። በአካባቢውም አንገቱን አዘዘሮ የሚያወጋው አንዳች ነገር
ካለ ብሎ ፈለገ። ሰውየው ብቻውን ነው። የሚገርመው ግን ወፍ
አዳማጩ ሰው መንገደኛውን አላየውም። እርሱ ተመስጦ ላይ ነው።
አንዳች ነገር ልቡን ነኩትት አንገቱን ከላይ ወደ ታች አየነቀነቀ ነው።

መንገደኛው ሰው ጠጋ አለው። ወፍ አዳማጩ ሰው ቀና አለ። በእጁ
አንዲቀመጥ ጋበዘው። መንገደኛው አየተገረመ ተቀመጠ።

«አንዳች ነገር መጠየቅ አችላለሁ?» አለ መንገደኛው ሰው።

«ድምፅህን ቀንሰህ አዎ» አለው የሹከሹከታ ያህል።

«አሺ - ምንድን ነው የምታዳምጠው?» አለው በጀሮው የመናገር ያህል
ቀስ ብሎ።

«ወፏን»

መንገደኛው በኤሌክትሪክ ወንበር ላይ ያስቀመጡት ያህል ተስፈንጥሮ
ተነሣ። ከሆነ አንድ ጠንቋይ ጋር የተቀመጠ መሰለው። ወፍ ከሚሰማ
ጠንቋይ። ደግሞስ ወፏ ምን አያለች እንደሆነ ማን ያውቃል።

የምትናገረው ስለ እርሱ ቢሆንሰ:: ወፍ አዳማጩ ሰው ግን ግራ አጽፈው ይዞ ጎተተና እንደገና አስቀመጠው::

«ለምን ደነገጥክ?» አለው ቀሰ ብሎ::

«አይ ታስፈራለህ:: ልሄድ ነው በቃ» አለ እጁን ለማስለቀቅ አየሞከረ::

«ይልቅ ሞኝ አትሁን! ተቀመጥና ወፍን አዳምጥ:: ስንት ነገር ታገኛለህ መሰለህ» አለው::

መንገደኛው ድንጋጤውና ፍርሃቱ ይበልጥ ጨመረበት:: «አልቸልም! እኔ ወፍ ማዳመጥ አልቸልም» አለው መንገደኛው::

ወፍ አዳማጩ ሰው በቀሰታ «እኔ አሳይሃለሁ መንገዱን» አለው:: መንገደኛው አሁን ዕብደት ሲጀምረው ታወቀው:: እርሱም ጠንቋይ ሊያደርገው አስቧል ማለት ነው:: ዘወር ዘወርወር ብሎ አካባቢውን ማተረ:: በሩቁ በሚታየው የማቋረጫ መንገድ በኩል እንደርሱ ያሉ መንገደኞች ሲጓዙ ይታዩታል:: እርሱም እንዳች ማረፊያ ጥላ ፋለጋ ነበር ወደዚህ አሳብሮ የመጣው:: የገጠመው ግን ወፍ የሚያዳምጥ ጉባዔ ነው:: በርግጥ ይህ ዛፍ በመንገድ ለሚደክሙ መንገደኞች አሳብረው የሚያርፉበት ነበር:: እርሱም ብዙ ጊዜ እዚህ ዐርፎ ያውቃል:: እዚህ ሲያርፍም የወፍችን ዝማሬ በአልፎ ሂያድ ልቡ ሰምቶ ያውቃል:: በአካባቢው ትልቁ ዛፍ ያ ስለሆነ ወፍቹ ይመርጡታል:: ያ ዝማሬያቸው ግን የዚህን ሰውዬ ያህል መስጦትም፣ እስደሰቶትም አያውቅም::

«እርሱን እንደው የምርህን ወፍ እያዳመጥክ ነው?» አለው መንገደኛው፡፡

«እነተ ግን ምንም እድሰማህም?» ብሎ መለሰለት አዳማጪ፡፡

«ቢቃ ያው የወፍ ዜማ ነዋ፡ በቃ፡፡ የወፍ ጫጫታ ብርቅ ነው እንዴ»

«ወፍ የምትለውንስ ትሰማለህ?»

«ልጅ ሆነን የወፍ ቋንቋ እያልን እንጫወት ነበር፡፡ ያ ግን የወፍ ቋንቋ
እይመስለኝም፡፡ ሰውም የወፍ ቋንቋ የሚያውቅ እይመስለኝም»

«የወፍን ቋንቋክ ማንም ሰው መስማት ይችላል»

«አኔ ለምሳሌ አልችልም» ጀርድን በእጆቹ ዳሰሰ፡፡

«ትችላለህ»

«እነተ አኔን ታውቀኛለህ?» በጥንቆላው አንዳያውቀው በመፍራቱ
አላውቅህም እንዲለው ፈለገ፡፡

«ሰው አይደለህም እንዴ?»

«ብሆንሴ»

«ብሆንከማ ትችላለህ ማለት ነው፡፡ ሰው ሁለት ዓይነት ጀር አለው፡፡
የሥጋ ጀርና የልቡና ጀር ወይም እዝነ ሥጋ እና እዝነ ልቡና፡፡ በሥጋ
ጀርው ማዳመጥ የሚችለው የሰው ቋንቋ፡ መስማት የሚችለውም አልፎ
ሂያኛ ድምፅ ነው፡፡ በልቡና ጀርው ግን ወፍንም፡ እንስሳንም፡

ወንዙንም፣ ሙብረቅንም፣ ተራራንንም፣ ዛፍንንም መስማት ይችላል።
አለው። ከቢደ ሚካኤል ይህንን ችሎታቸውን ተጠቅመው ነው ደመናና
ጽጌረዳ ሲያወሩ የሰሙትን የነገሩን። ጽጌረዳና ደመና የሚለውን
ግጥማቸውን ታውቀዋለህ?»

«እሺ እንተ ከወፏ ምን ሰማህ?» አለው መንገደኛው።

«ምን የመሰለ ቅኔ፣ ምን የመሰለ ዕውቀት፣ ምን የመሰለ የሕይወት
ትርጓሜ»

«እስኪ እንዱን ገነረኝ»

«ወፏ ምን አለች መሰለህ። ትዘምር የነበረው ስለ ዛፉ ነው። ዛፍ ሆይ
አትመካ፣ እኔን አስጠለልኳት፣ አሳረፍኳት ብለህ አትመካ።
በቅርንጫፍህ አትመካ። ለእኔ ዋናው ያንተ ቅርንጫፍ አይደለም። ለእኔ
ዋናው የራሴ ክንፍ ነው። ቅርንጫፍህ ሊቀር ይችላል። እንተም
አላስጠልልም ልትል ትችላለህ። ያ ያንተ ሙብት ነው። እኔ ግን
የምመካውም የምተማመነውም በገዛ ክንፎቼ ነው። ክንፎቼ ካሉልኝ
የትም እሄዳለሁ። ሌላ ዛፍ ላይ ዐርፋለሁ። ሌላ ቤት ላይ እወጣለሁ።
በተራሮች ላይ እቆማለሁ። በመስኩ ላይ አራመዳለሁ። ስለዚህ ልበብ
ነው፤ ልወድቅ ነው፤ ልጥልሽ ነው፤ ልወዛወዝ ነው እያልክ
አታስፈራራኝ። ወፍ የተባልኩት ከእኔ ጋር ባሉት ክንፎቼ እንጂ እንተ
ጋር ባሉት ቅርንጫፎችህ አይደለም። ወፍ የሆንኩት እኔ ጋር ባሉት

ገባዎቹ እንጂ አንተ ጋር ባሉት ቅጠሎች አይደለም። ወፍ የተባልኩት በቆምኩበት አግሬ እንጂ በቆምኩበት ግንድ አይደለም። እኔ ባለኝ እንጂ በምትሰጠኝ አልተማመንም፤ እኔ በያዘኩት እንጂ በተለገሰኩት አልመከም። - ይህንን ነበር የምትዘምረው።

መንገደኛው ተገረመ። የወፍ አድማሬጤን ችሎታም አይነቀ። አብልጦ ደግሞ የወፍን ዝማሬ አከበረ። ወፍኛ ቢችል ኖሮ መወደስ ያደርሳት ነበር።

«ቆይ አንተ ይህንን የወፍ ቋንቋ ከየት ተማርከው?» መንገደኛው ጠየቀ። ቅድም አንዳልፈራ ሁሉ አሁን ለማወቅ ጓጓ። የማያውቁት ነገር ምንጊዜም ያስፈራል። መቃብር ለመቃብር ቆፋሪና ለቀባሪ እኩል አያስፈራም።

«ይህን ነገር የምትማረው አይደለም። ሰው በመሆኑም የምታገኘው ነው። ግን ማሳደግ ይፈልጋል። አዝነ ልቡናህን መጠቀም ይፈልጋል። ለሕይወት ትርጉም መስጠትን ይፈልጋል። ዝም ብሎ የተፈጠረ፤ ዝም ብሎም የሚኖር፤ ዝም ብሎ ነገር የለምና፤ ዝም ብለህ የምታልፈው ዝም ብሎ ነገር ሊኖር አይገባም። ኑሮ ከንቱ አይደላችም፤ ሕይወት ቂላቂል አይደላችም። ሕይወት ቅኔ ናት። እየፈታህ የምትማርባትም የምትደመምባትም። ፍጡራን ሁሉ ልዩ ልዩ ዓይነት ቅኔዎች ናቸው። ማዳመጥ፣ ማየት፣ መንካት፣ መመርመር፣ መተንተን የሚፈልጉ ቅኔዎች።

አየህ በሥጋ ጀሯችን ብዙ ቸበርቻቸዎች ስንሰማ ስለምንኖር የሕይወትን
ዝማሬ የመስማት ዕድላችን ጠብቧል። እንተ ግን አይ፡ ሰማ፡
አካባቢውን፡ የዐየሩን ሁኔታ፡ ድምፁን፡ የፍጥረትን እንቅስቃሴ፡
የፍጥረትን የርስበርስ ተግባቦት እድንቅ፡ እድንቅና ፍታው። ድምፅ
ዝማሬ፡ ትርጓሜና መልእክት የሌለው ፍጡር የለም። ዝማሬያቸው ግን
የሚሰማው፡ ትርጓሜቸው ግን የሚታየው፡ መልእክታቸው ግን
የሚረዳው ለሰው ነው። ሰው ነው የሚፈታላቸው።

ፍቺው ግን እንደየዕውቀታችን፡ እንደየኑሯችን፡ እንደየዐቅማችን፡
እንደየመረዳታችን፡ እንደየ ባህላችን ሊለያይ ይችላል። የወፏን ዝማሬ
እንተ ብትሰማው ልትረዳው የምትችለው በሌላ መንገድ ይሆናል። ወፏ
እንደዚያ አላለችም። እኔ ነኝ እንደዚያ የተረዳኋት። መድኃኒት
እንደየበሽታው ነው።

«ያሬድ ያያትን፡ ሰባት ጊዜ እየወደቀች የተነሣችውን ትል እንተ ብታያት
ኖሮ ሌላ ነገር ልትረዳ ትችል ይሆናል። ያሬድ ግን ወድቆ መነሣትን፡
ታግሎ ማሸነፍን፡ ተስፋ አለመቁረጥን፡ አለመታከትን ከእርሷ ተማረ።
እርሷ ተጓዘች። እርሱም ጉዞዋን ተረጎመላት።

ስለ ጳጳሩን ጣፋሪን፡ ስለ ከራድዮን፡ ስለ ዝግግን (ውርዝው ነጌና ዐቢይ
ነጌ)፡ ስለ አንበሳ፡ ስለ ቀበሮ፡ ስለ ቁራ፡ ስለ ርግብ፡ ስለ ገንዳን

የምንሰማቸው ታሪኮች ሁሉ የእነርሱን አነዋወር ተመልከቶና አዳምጦ ለሕይወት የሚበጅ ትርጉም ከመስጠት የመጣ ነው።

«እይ፣ ዝም ብለህ ግን አትይ፤ ሰማ፣ ዝም ብለህ ግን አትሰማ። ዓለም መጽሐፍ ናት። ሚሊዮን ገጾች ያሏት። ገጹ እያንዳንዱ ገጠመኝህ ነው። ብልሆች እያንዳንዱን ገጽ ያነቡታል። ይማሩበታልም። ሞኞች ግን ገጹን እያጠፉ ብቻ ያልፉታል» ይሄው ነው ወዳጄ።

አሁን መንገደኛው ራሱ የወፏን ዝማሬ መስማት ጀመረ። አንገቱንም መነቅነቅ ቀጠለ። እርሱ የሰማውን ደግሞ ሌላ ደራሲ ይነግረን ይሆናል።

የወፏ ዝማሬ - ፪

በዓባይ ዳር በሚገኝ መንደር የምትኖር እንዲት ወፍ ነበረች። በዚያ ወንዝ ለሚወከው ሆነ ለሚሻገሩ ደምፅዋን አሠማምራ ትዘምር ነበረች። ደግሞ ላባዎቿ በኅብረ ቀለማት የተሞሉ ነበሩ። እርሷ ላይ የሌሉ የአዕዋፍ ቀለማት አልነበሩም። ዝማሬና ዜማዋ ከቶ አይቀየሩም። በዚህም የተነሳ ዝማሬዋን ለምደውት አብረዋት የሚያዜሙ ብዙዎች ነበሩ። በዙሪያዋ ያሉ አዕዋፍ፣ ከወንዙ ለመጠጣት የሚመጡ አራዊት፣ በወንዙ ውስጥ የሚገኙ ዓሣት አብረዋት ያቀነቅናሉ። እንኳንና በነፍስ የሚኖሩ ሰዎችና በደመ ነፍስ የሚንቀሳቀሱ እንስሳት ቀርተው፣ ዕጽዋት እንኳን ቅኔ ማኅሌት እንደ ገባ ደብተራ አብረዋት ያሸበሸባሉ። የእርሷ ዝማሬ ምንም የማይመስላቸው በወንዙ ዳር የተጎለቱት ድንጋዮች ብቻ ናቸው።

እንዲህ እያለች ስትኖር ለዐቅመ ዕንቁላል ደረሰች። ጎጆ ልትቀልስም አለበች። እንጨትና ሣር ስብሰባ ቤቷን የአንድ ጎጆ ባጥ ሥር መቀለስ ጀመረች። እንጨትና ሣር ደልድላ በመካከሉ ጭድ ልታስቀምጥ ስትል፤ የሠፈሩ ልጆች መጡና የሠራችውን ጎጆ በድንጋይና በእንጨት ፍርስርሱን አወጡባት። እርሷ ለመሥራት አንድ ወር የፈጀባትን እነርሱ ለማፍረስ አፍታም አልወሰደባቸው። ልጆቹ ጎጆዋን አፍርሰው የጀግንነት ስሜት ተሰምቷቸው እየሳቁና እየተደሰቱ ሄዱ። እርሷ ግን መከራዋን ታቅፋ ቀረች። መገንባት እንደ ማፍረስ መቸ ቀላል ነውና።

መቼም ያለ ጎጆ አይኖር፤ ያለ ጎጆም ዕንቁላል አይጣል። ያለ ጎጆም ጫጩት አይፈለፈል። አማራጭ አልነበራትምና ዛፍ ላይ ለመሥራት ሣርና እንጨቱን መስብሰብ ቀጠለች። ልጆቹ ዐውቀው እንዳያፈርሱባትም በቅጠል ሽፈንጌን አደረገችው። ዕንቁላሉ መደላድል እንዲያገኝም ጭድ በመካከሉ ረበረበችበት። ነፋስ ወዝውዞ እንዳይጥለው በልጥ ከግንዱ ጋር ጠለፈችው። የፀሐይ ብርሃን እንዲያገኝም በስተ ምሥራቅ በኩል በር ሠራችለት። ከሥራዋ እፎይ ብላ ዕንቁላሏን ልትጥል ስትደላደል ግን እንደ አውሎ ነፋስ የሚያስገመግም ድምፅ ከወደ ዛፉ አካባቢ ሰማች። ድምፁም ወደ እርሷ ጎጆ እየቀረበ መጣ።

ጎጆዋ ተነቃነቀ። የመሬት መንቀጥቀጥ የመጣ መሰለ። ቱር ብላ ወጣችና ዙሪያዋን እያንዣበበች ተመለካከተች። የሰማይ ስባሪ የሚያህል አሞራ

እርሷ ጎጆ የሠራችበት ዛፍ፡፡ ያውም ጎጆው ከተንጠለጠለበት ግንድ ላይ ከነፋን እያማታ ዐርፏል፡፡ አንዳች የሚበላ አጥንት በምንቃዩ ወሽቆ ከሥጋው ጋር ይታገላል፡፡ እርሱ ከሥጋው ጋር በታገለ ቁጥር የእርሷ ጎጆ ይነቃነቃል፡፡ ከነፋን ግራና ቀኝ ባማታው ቁጥር ኃይለኛ ነው፡፡ ይፈጥራል፡፡ ነውጡ በተፈጠረ ቁጥርም ጎጆዋ የተሠራበት ሣርና ጭራዊ እየተነቃቀለ ይወድቃል፡፡ በዚህ ሁኔታ አሞራው የጎጆዋን ግማሽ ያህል አፍርሶት ሄደ፡፡ እርሷም በዚያ አሳዛኝ ዝማሬዋ ታስተዛዝል ጀመር፡፡

እያስተዛዘለች እያለ አሞራው አሁንም እንደገና ከእርሱ ቁመት የማይተናነስ ሙዳ ሥጋ ይዞ መጣ፡፡ ለክፋቱ ደግሞ እዚያው ግንድ ላይ ቆሞ ቀሪውን የወፏን ጎጆ ይነቀንቀው ጀመር፡፡ አሞራው አራተኛ ጉርሻ ላይ ሲደርስ ጎጆው ሙሉ በሙሉ ፈረሰ፡፡ የወፏም ዝማሬ ወደ እንጉርጉሮ ተለወጠ፡፡ የት ትሂድ? የትስ መሄጃ አላት? ወፍ ባትሆን ተመኘች፡፡ ግን ወፍ ናት፡፡ አሞራው ለመብላት ሲል ጎጆዋን ያፈርሳል፡፡ እርሷ ግን ጎጆዋን አሠራ ብላ የአንዲት ፍሬ ፍርካሽ እንኳን ለመቅመብ ዕድል አልነበራትም፡፡ አዝና አዝና ስትጨርስ የግድ ነውና ጎጆዋን ለመሥራት እንደገና ፈለገች፤ እንደገና አሰበች፡፡ እንደገናም ሣርና ጭራዊ፣ ቅጠልና ጭድ ፍለጋ መንከራተት ጀመረች፡፡ የነበረው እንዳልነበረ ሆኗልና እንደገና ሀ ብላ ወጠነች፡፡

አሁን ዜማዋ ከፊል አንጎርጉር፣ ከፊል ምሬት፣ ከፊል ደግሞ ተስፋ ሆኗል። ተስፋ ያልቆረጠችው ተስፋ ያለው ነገር አግኝታ አይደለም። ተስፋ ከመቁረጥ የሚሻል ሆኖ እንጂ።

አሁን ከሰውም ከእንስሳትም ርቃ ዓባይ ዳር በሚገኝ የደንገል ዛፍ ላይ ጎጆዋን መሥራት ጀመረች። ምናልባት በዓለም ከመኖር ብሕትውናው ይሻል ይሆን ብላ። «ወይከውን ከመ ዕጽ እንተ ትከልት ንብ ሙሐዘ ማይ - በወንዝ ዳር እንደተከለች ተከል ይሆናል፤ እንተ ትሁብ ፍሬሃ በበጊዜሃ - ፍሬዋን በየጊዜው እንደምትሰጥ፤ ወቆጽላኒ አይነግፍ - ፍሬዋም እንደማይደርቅ» የሚለውን አሰባ።

እንደ ገና ድካም እንደገና ልፋት። ጎጆዋን ልትቀልስ፤ ዕንቁላሏን ልትጥል፤ ጫጩት ልትረለፍል። ከመጀመሪያው ቤት ሁለተኛው፤ ከሁለተኛውም ሦስተኛው ከቡዳት። እንጨቱ እየተማገደ፤ ሣሩ እየተመደመደ፤ ጭዱም እየተወሰደ አልቋል። ለምለሙ ጊዜ አልፎ የበጋው ደረቅ ወቅት መጥቷል። በቅርብ ይገኝ የነበረው ነገር ሁሉ ርቋል። ግን ምን ይደረጋል።

ከንፏን እስከሚያማት ድረስ ባከና በሰበሰቡት እንጨት፤ ሣርና ጭድ ጎጆዋን ለሦስተኛ ጊዜ ቀለሰች። አንድ ሦስት ቀን የቀደመው መዓት ይመጣል ብላ ብትጠብቅ ምን የለም። እንዲህ ከሰውም ከእንስሳም

መራቁ ይሻላል ብላ በምርጫዋ ተደሰተች። አንድ አንድ አያላችም ዕንቁላሏን መጣል ጀመረች። ችግሩ ግን ያን ጊዜ መጣ።

እርሷ ዕንቁላሏን ጥላ ምግብ ፍሊጋ ሄዳ ስትመለስ ዕንቁላሏን አታገኘውም። ሁለት ሦስት ቀን ወደቆ ይሆናል ብላ አሰበች፤ ጥፋቱም የእርሷ እንደሆነ አመነች። አንዳይወድቅ ለማድረግም ጎጆዋን እንደገና አጠባበቀች። በአራተኛው ቀን ግን አሁንም ዕንቁላሏን አላገኘችውም። ፈለገችው። አንዳች ስባሪ በአካባቢው አላገኘችም። በአምስተኛው ቀን ዕንቁላሏን ጥላ ከጎጆዋ ወጣችና እልፍ ብላ በሌላ ዛፍ ላይ ተቀምጣ የሚሆነውን ማየት ጀመረች።

እነሆ ጉዱ።

እርሷ ወጣ ከማለቷ አንድ ዕባብ በግንዱ ላይ እየተሳበ መጣ። ዕባቡ የመጣው ከወንዙ ዳር ነው። አስጠሊታ ራሱን ወደ ጎጆዋ አዝልቆ ዕንቁላሏን ሰለቀጠው። ነፍስ አልነበራትም እንጂ ድንጋጤው ነፍሷን ያወጣው ነበር። አሁን የከፋ አደጋ መጣ። ቤቷ እይደለም የፈረሰው፤ ዕንቁላሏ ነው የሚበላው። ምትኳ፣ ዘሯ፣ ተስፋዋ፣ ሀልወቷ፣ ኑባሬዋ ነው የሚበላው። ዕንቁላል አንዳትጥል አልተከለከለችም፤ የምትጥለው ግን ለሌላ ሆነ። እርሷ አንድ ቀን ዕንቁላል መጣል ታቆማለች። ያን ጊዜ ዕንቁላል የለመደ ዕባብ እርሷን መብላት ይጀምራል። ከሁሉም ተገላገልኩ ብላ የመጣችበት ቦታ ከሁሉም የባሰ ሆነ። በረረች፣ ከነፈች፤

ወጣች፣ ወረደች፣ ከነፋሱም ጋር ሄደች፣ ከነፋሱ በተቃራኒም ነገደች፡፡
መሬት ወረደች፣ ወንዝ ውስጥ ገባች፡፡ በመጨረሻ ደከማች፡፡ ሲደከማች
እንደ ዛፍ ላይ ቆማ እንዲህ እያለች ታንንራጉር ጀመረ፡፡

አ አለሎ፣ አ አለሎ

አ አለሎ፣ አ አለሎ

ወዴት ሄጄ ልኑር

ወዴት ሄጄ ልሥራ፤

ባጡ ሥር ስሠራ

ልጆቹ መከራ፤

ዛፉ ላይ ስሠራ

አሞራው መከራ፤

ወንዙ ዳር ስሠራ

ዕባቡ መከራ፡፡

ወዴት ሄጄ ልኑር፤

የት ሄጄ የት ልሥራ፤

የት ውዬ የት ልደር፤

ՀԱՅԿԻՆԳԻՆ
~~Ք. ԲԱՆԿ~~
2008

Brought to you by:
Ethiopian Bookstore
<https://t.me/etbookstore>